

DE ONDERWIJSVISITATIE **Sociologie**

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen Sociologie
aan de Vlaamse universiteiten

www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Brussel - februari 2016

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
SOCIOLOGIE**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2014/12.784/6

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Sociologie. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de bachelor- en masteropleidingen Sociologie en Sociaal Economische Wetenschappen aan de Vlaamse universiteiten. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kunnen de opleidingen gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren elk van de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van hun inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE

In 2014 werd door de VLUHR een visitatiecommissie ingesteld voor het vakgebied Sociologie en Sociaal-Economische Wetenschappen om de Vlaamse universitaire Bachelor en Masteropleidingen in Gent, Brussel, Leuven en Antwerpen te beoordelen. De commissie bestond uit vijf niet-Vlaamse vakgenoten en twee Vlaamse studenten. Deze bezocht de betreffende universiteiten en sprak – na kennis genomen te hebben van de relevante achtergrondinformatie – met alle geledingen van de opleidingen.

De bezoeken aan de verschillende opleidingen waren niet alleen informatief, maar verliepen ook in een plezierige en collegiale sfeer. Onder dergelijke omstandigheden blijkt het dan ook goed mogelijk om een helder beeld te verkrijgen van de kwaliteiten van de opleidingen en de condities waaronder die kunnen worden gerealiseerd.

De commissie kwam in consensus tot een unaniem oordeel, zoals dat is neergelegd in de rapportages over de afzonderlijke opleidingen. Daarbij worden ook specifieke suggesties gedaan met betrekking tot het optimaliseren van (delen van) een opleiding. Daarnaast zijn er enkele vraagstukken die niet direct tot het beoordelingskader van de visitatie horen, maar die niettemin van belang zijn voor toekomst van de opleidingen. In een aparte paragraaf heeft de commissie een aantal van dergelijke algemene observaties over de opleidingen in de Sociologie en de Sociaal-Economische Wetenschappen verwoord.

De commissie hecht er aan om grote waardering uit te spreken voor allen die bij de visitatie waren betrokken. Dat geldt in het bijzonder voor de secretaris van de commissie, Jasper Stockmans, die op een persoonlijke, kundige en zeer effectieve manier het visitatieproces organiseerde, communiceerde en rapporteerde. Veel dank daarvoor.

Jules Peschar

*Voorzitter visitatiecommissie
Sociologie en Sociaal-Economische Wetenschappen*

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	5

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Sociologie	11
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen	17
Hoofdstuk III	De opleidingen Sociologie in vergelijkend perspectief	27
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	41

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Universiteit Gent	
	Bachelor Sociologie	47
	Master Sociologie	51
Hoofdstuk II	Vrije Universiteit Brussel	
	Bachelor Sociologie	75
	Master Sociologie	79
Hoofdstuk III	Katholieke Universiteit Leuven	
	Master Sociologie	105
Hoofdstuk IV	Universiteit Antwerpen	
	Bachelor Sociologie	121
	Master Sociologie	125
Hoofdstuk V	Universiteit Antwerpen	
	Bachelor Sociaal Economische Wetenschappen	151
	Master Sociaal Economische Wetenschappen	155

BIJLAGEN

Bijlage I	Replik masteropleiding VUB	185
Bijlage II	Personalía van de leden van de visitatiecommissie	187

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Algemeen

Hoofdstuk I Bezoekschema's

Per instelling

- Hoofdstuk II** Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur
- Hoofdstuk III** Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel
- Hoofdstuk IV** Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling
- Hoofdstuk V** Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten
- Hoofdstuk VI** De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte
- Hoofdstuk VII** Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities

---

¹ De verifieerbare feiten zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Sociologie

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Sociologie verslag uit van haar bevindingen over de Bachelors en Masters Sociologie en Sociaal-Economische Wetenschappen die zij in het voorjaar 2015, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de commissie de volgende instellingen bezocht:

- van 3 t.e.m. 4 maart 2015: Universiteit Gent
  - Bachelor Sociologie
  - Master Sociologie
- van 10 t.e.m. 11 maart: Vrije Universiteit Brussel
  - Bachelor Sociologie
  - Master Sociologie
- van 17 t.e.m. 19 maart: Katholieke Universiteit Leuven
  - Master Sociologie

- van 11 t.e.m. 13 mei 2015: Universiteit Antwerpen
  - Bachelor Sociologie
  - Master Sociologie
  - Bachelor Sociaal Economische Wetenschappen
  - Master Sociaal Economische Wetenschappen

De Katholieke Universiteit Leuven biedt een bacheloropleiding Politieke en Sociale Wetenschappen aan, die gevisiteerd werd door een gecombineerde commissie Politieke Wetenschappen en Sociologie. Voor meer toelichting en het deelrapport met betrekking tot deze opleiding, verwijst de commissie naar het visitatierapport Politieke en Sociale Wetenschappen.

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Sociologie werd bekrachtigd door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 18 juli 2014, 21 november 2014, 5 december 2014, 8 januari 2015 en 30 januari 2015. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 2 maart 2015.

De visitatiecommissie heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter en onderwijskundig lid
  - **Prof. em. dr. Jules L. Peschar**, emeritus hoogleraar onderwijssociologie, basiseenheid Sociologie, Rijksuniversiteit Groningen, Nederland, Adviseur op het terrein van sociaalwetenschappelijk en onderwijskundig onderzoek (KNIRPZ)
- Domeindeskundige leden
  - **Prof. dr. Jeroen Winkels**, Directeur ITS, Radboud Universiteit Nijmegen, Vice-voorzitter van het College van Bestuur, Radboud Universiteit Nijmegen, Nederland.
  - **Prof. dr. Marc Vermeulen**, hoogleraar sociologie, Tilburg University en aan Open Universiteit Nederland, academic director van de leergang Strategy, Innovation and Governance voor topbestuurders in het publieke domein.
  - **Prof. em. dr. Mart-Jan de Jong**, emeritus hoogleraar sociologie, Roosevelt Academy University College, Nederland

- Toegevoegd domeindeskundig lid expertisegebied socio-economische wetenschappen (specifiek voor de Bachelor en Master Sociaal Economische Wetenschappen UAntwerpen).
  - **Prof. dr. Adam (Eddy) Szirmai**, professor of Development Economics, Maastricht Graduate School of Governance, Maastricht University, Fellow UNU-MERIT
- Student-lid
  - **Mevr. Liesbeth Maene**, studente Bachelor in de Politieke Wetenschappen en Sociologie, Katholieke Universiteit Leuven
  - **Mevr. Chana De Wilde**, studente Master of Science in de Sociologie, Universiteit Gent

Mevr. Maene heeft niet deelgenomen aan de visitatie van de KU Leuven.
Mevr. De Wilde heeft niet deelgenomen aan de visitatie van de UGent.

Dhr Jasper Stockmans, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze visitatie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instellingen gevraagd een zelfevaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatierapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal masterproeven grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 6 februari 2015. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie *bijlage 2*) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatierapport.

3.3.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instelling heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatierapport.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken en een bijkomend aantal afstudeerwerken. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding(en) meegedeeld.

3.3.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeteruggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeteruggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen

Hoe zorg je ervoor dat een universitaire opleiding een hoge inhoudelijke kwaliteit heeft en goed georganiseerd is, zodat studenten er in beperkte tijd relevante basiscompetenties kunnen opdoen die hen later in het professionele leven van nut zijn? Tot het voorjaar van 2015 was de praktijk in Vlaanderen dat een uit 'buitenstaanders' bestaande commissie daartoe de opleidingen op een aantal relevante dimensies beoordeelde.

De in 2014 door de VLUHR ingestelde visitatiecommissie Sociologie en Sociaal-Economische Wetenschappen bezocht de betreffende bachelor- en masteropleidingen in Gent, Brussel, Leuven en Antwerpen en sprak met alle geledingen. Verder nam ze kennis van – vaak uitgebreide – zelfstudies, opleidingsmateriaal en werkstukken en bezocht ze de beschikbare faciliteiten. Op grond hiervan kwam de visitatiecommissie unaniem tot een oordeel dat aan de betreffende bachelor- en masteropleidingen werd voorgelegd en na hoor- en wederhoor werd vastgesteld.

In formele zin is de beoordeling van de opleidingen volgens dit kader een noodzakelijke voorwaarde voor accreditatie door de NVAO. Een minstens zo belangrijke functie van het visitatieproces is volgens de commissie dat er gelegenheid ontstaat om vakgenoten een 'kijkje in de keuken' te geven en te spreken over menu's, gerechten, receptuur en presentatie. Naar sociologie en sociaal-economische wetenschappen vertaald: in collegiaal overleg kunnen zaken worden verduidelijkt en kan worden gereflecteerd over de gekozen doelen, de dilemma's en de gemaakte keuzes in de opleidingen. Dat is van groot belang bij het ontwerpproces van een opleiding.

De commissie is van mening dat het ontwerpen van een opleiding, het kiezen van doelen, het ontwikkelen van cursusmateriaal en het beoordelen van (eind-)werkstukken geen proces van automatiseren is. Integendeel, er zijn vele alternatieven, dilemma's en keuzes en het gaat er vooral om of opleidingen gemotiveerde en verantwoorde keuzes hebben kunnen maken binnen de aan hen gestelde restricties van ruimte, tijd, personeel en middelen. In deze optiek kunnen opleidingen met een heel verschillende opbouw (bijvoorbeeld strakke structuur versus veel keuzevrijheid) of begeleidingsmodel (bijvoorbeeld veel groepswork versus meester-gezel relaties) naast elkaar bestaan en elk voor goede resultaten zorgen. Dat was trouwens ook wat de commissie – zowel op bachelor- als op masterniveau – in Vlaanderen aantrof.

Hetzelfde geldt voor de motto's en *mission statements* die opleidingen – vaak ook de universiteiten – kiezen om aan de buitenwacht duidelijk te maken welke aspiraties zij koesteren. Zo zijn er het *Gentse Doing sociology*, de Leuvense driehoek, de Antwerpse kwadranten en diamanten en de vijf vormende doelstellingen van de VUB (zie de betreffende hoofdstukken over deze opleidingen). De commissie respecteert de keuze van dergelijke richtinggevendende motto's in hoge mate, maar constateert tegelijkertijd dat dit ook verplichtingen schept. De vraag voor de commissie was steeds in hoeverre een gemaakte keuze voor motto of opleidingsmodel consequent werd uitgewerkt in het programma, de ondersteuning of de voorlichting en of dat uiteindelijk ook herkenbaar was in de resultaten.

In de volgende hoofdstukken van dit rapport wordt de beoordeling van de opleidingen afzonderlijk en vergelijkenderwijs weergegeven. De commissie hecht er aan om in aanvulling daarop een aantal meer algemene opmerkingen over de visitatie, de context en het proces te maken.

Rendementen van opleidingen staan altijd sterk in de belangstelling. Het valt op hoe sterk de drie bacheloropleidingen sociologie en de Leuvense gezamenlijke bachelor politieke wetenschappen & sociologie qua rendement op elkaar lijken. Zo schommelt de verhouding tussen het aantal behaalde en het aantal opgenomen studiepunten overal rond de 70%. Dit valt te meer op, omdat de opleidingen in de vier steden qua curriculum, maar ook qua omvang en samenstelling sterk verschillen.

Voor alle opleidingen geldt dat circa de helft van de studenten de opleiding na één of twee jaar zonder diploma verlaat. Dit is fors, zeker wanneer in aanmerking wordt genomen dat er in 2012 in Vlaanderen 336 traject-

starters sociologie (inclusief Leuven met de combinatie met politieke wetenschappen) waren (2008: 398). Met zoveel 'drop out' wordt de spoeling aan potentiële bachelors (en later: masters) sociologie dun en dat is naar de mening van de commissie geen gunstige ontwikkeling.

Bij drie van de vier opleidingen stopt het overgrote deel in of direct na het eerste jaar. Er worden 'overall' drie oorzaken genoemd voor de hoge drop-out in de bachelor:

- de overgang van middelbare school naar universiteit wordt in Vlaanderen van oudsher veelal opgevat als 'een 'overgangsjaar' waarin de student niet alleen kennis kan maken met het studentenleven, maar zich ook een volledig nieuwe, zelfstandige, leer methode moet eigen maken om te kunnen slagen;
- de terugloop van het aandeel studenten sociologie met een vooropleiding met voldoende wiskundige basiskennis voor de statistiek- en methodenvakken;
- de flexibilisering van het onderwijs door de aanwezigheid van schakelstudenten en/of studenten van andere studierichtingen die bij elkaar 'aanschuiven' (in vaak vrij grootschalig onderwijs).

De opleidingen hebben op de drop-out volgens de commissie passend gereageerd door meer aandacht te besteden aan studiekeuzevoorlichting, programma's om deficiënties weg te werken en monitoraat. Hierbij is het overigens de vraag of het monitoraat de 'zwakste' studenten voldoende bereikt.

Er is geen algemenere trend waarneembaar dat studenten sneller dan voorheen afstuderen. Dit ondanks de aanzienlijke inspanningen die de opleidingen zich getroosten om de bachelorproef te introduceren en/of intensiever te begeleiden. Het afstudeerwerkstuk is overwegend de verdragende factor in de studievoortgang van de bachelor. Alle opleidingen kennen – sommige overigens pas vrij recent – één afsluitend onderdeel waarin de student zijn tijdens de studie opgedane vaardigheden kan tonen. De vorm wisselt per plaats, maar de begeleiding van studenten (soms groepsgewijs, soms individueel) heeft in de afgelopen jaren aan intensiteit gewonnen. Over die ontwikkeling is de commissie zeer positief.

Anders dan bij de bachelors is er bij de masteropleidingen geen sprake van een daling van het aantal studenten. In 2013 waren er 168 trajectstarters, drie meer dan in 2008. De overgrote meerderheid van de masters is afkomstig van de 'eigen' bachelor en slechts een enkele buitenlander

(= Nederlander vanwege het overwegend Nederlandstalige onderwijs) stroomt in de masterfase in.

De masteropleidingen splitsen zich in twee grotere en twee kleinere. Het rendement bij de grotere opleidingen is licht hoger en ook het aandeel studenten dat zijn master in één jaar haalt is daar groter. De masterproef is vaak het struikelblok bij de stop zonder diploma. Het werd de commissie duidelijk dat alle vier opleidingen in de afgelopen periode substantieel meer werk hebben gemaakt van de begeleiding van de masterproef. Dit gebeurt nu vaak in de vorm van een seminarie, waarbij studenten groepsgewijs hun individuele voortgang bij het eindwerkstuk bespreken.

De bachelor kan – onder andere door het ontbreken van arbeidsmogelijkheden – niet zelfstandig als eindniveau van een academische studie gezien worden. Eerder is het tegendeel het geval: in iedere opleiding gaat ‘men’ (studenten én docenten) er van uit dat de bachelors doorstromen naar de ‘eigen’ master sociologie (of hooguit een verwante master in de eigen stad). De commissie vond weinig of geen aanwijzingen dat dit binnenkort zal veranderen. Gezien het aantal studenten dat (tijdens de visitatiebezoeken) vertelde alsnog een tweede master te willen volgen (na afloop van de master sociologie) of al had gevolgd (alumni), is de uitspraak dat de bacheloropleiding sociologie onvoldoende kwalificeert voor de arbeidsmarkt niet te gewaagd.

Slechts af en toe komt het in Vlaanderen voor dat studenten onderdelen bij een sociologieopleiding elders volgen. Het overstappen naar een andere onderwijsinstelling na de bachelor neemt zoals hierboven gezegd amper, en in mindere mate dan in Nederland, toe. De inhoudelijke accenten zoals op beleid in Leuven en Antwerpen, onderzoek in Gent en het grootstedelijke karakter van Brussel hebben slechts bij een beperkt aantal studenten tot mobiliteit geleid. De VUB wil deze mobiliteit meer stimuleren door in de opleiding sociologie het Europese én grootstedelijke karakter van de agglomeratie Brussel een expliciete plaats te geven. De commissie meent dat mobiliteit – zowel fysiek als mentaal – gedurende de studie van groot belang is en dient te worden gestimuleerd. Het effect hiervan kan echter pas over enkele jaren worden vastgesteld.

Het sociologieonderwijs wordt – vooral in de masterfase – in relatief kleine groepen aangeboden en dat heeft vele aantrekkelijke kanten: studenten krijgen intensieve aandacht, de persoonlijke relatie tussen docenten en studenten wordt gewaardeerd. Tegelijkertijd moet de kleine schaal wel

ergens ‘terugverdiend’ worden. Dat gebeurt onder meer door studenten in de bachelorfase en/of in ondersteunende vakken aan te laten schuiven bij andere studierichtingen. De intensiteit van het onderwijs komt dan onder druk te staan. Verder treedt er dan minder verbinding op tussen de ondersteunende discipline en de sociologie.

De commissie kwam ook het omgekeerde tegen waarbij studenten uit andere disciplines aanschuiven bij sociologie-vakken. De sociologiestudenten merkten daarover op dat dit ten koste ging van tempo en diepgang: de variatie van de deelnemers wordt onvoldoende opgevangen door een differentiatie in het onderwijs *binnen* de colleges.

Het voorgaande heeft duidelijke consequenties voor de identificatie van studenten met de sociologie. De vraag is wanneer een student zich realiseert dat zij/hij socioloog is en zich van daaruit bijvoorbeeld op een beroepsperspectief gaat oriënteren. Door het aanschuifstelsel is sociologie soms lange tijd weinig zichtbaar en daardoor is het voor studenten ook moeilijker om de kenmerken en perspectieven van deze discipline te *verinnerlijken*. Overigens is een voordeel hiervan dat studenten breed geprofileerd de arbeidsmarkt opkomen. Een interessante benadering in de arbeidsmarkt voor professionals is het zgn. T-shape profiel, waarbij professionals van veel markten thuis zijn (breed) én daarnaast “doorgespecialiseerd” zijn in één bepaalde discipline. Deze breedte/diepte afstemming behoeft volgens de commissie expliciete aandacht van de opleidingsverantwoordelijken.

Een ander identificatievraagstuk doet zich voor in geografische zin: verbinden studenten zich vooral met Vlaamse vraagstukken en praktijken of plaatsen zij zichzelf in een meer internationale context? Studenten nemen zeker voldoende kennis van de internationale literatuur, maar wel is het nog een uitdaging om hen ook met internationale ervaringen kennis te laten maken. Door het taaldecreet wordt het onderwijs grotendeels in het Nederlands aangeboden, waardoor buitenlandse studenten moeilijk aansluiting vinden. Verder blijkt dat er slechts weinig stages, onderzoeksprojecten e.d. gedaan worden die in het buitenland plaatsvinden of een duidelijke internationale dimensie hebben. Dat viel de vorige visitatiecommissie in 2007 ook al op en naar de destijds gemaakte opmerkingen kan hier worden verwezen¹.

Naar de mening van de commissie is brede vorming in de methodologie voor een wetenschappelijke opleiding van groot belang. De methodologische

onderbouwing van de opleidingen maakte over het geheel een goede indruk. Ook de gedoeerde statistische analysetechnieken zijn van een hoog niveau, waarbij ervoor moet worden gemaakt deze met een zeker automatisme toe te (laten) passen op beschikbare grote databestanden. Niet altijd werd beargumenteerd waarom expliciet voor een bepaalde analysemethode werd gekozen.

Juist in afstudeerwerkstukken verwacht de commissie een kritisch en relativerend oordeel over de eigen keuzes en de kwaliteit van methoden en data. In veel scripties miste de commissie dergelijke kritische kanttekeningen en plaatsing van de bevindingen in een breder kader. Hierbij valt te denken aan de representativiteit van steekproeven en de impact van *non-response* of *missing values*. Ten onrechte gaat er vooral aandacht uit naar de significante uitkomsten, zonder er voldoende rekening mee te houden dat statistische significantie bij grote datasets vrij snel wordt bereikt.

De commissie meent dat ook goede studenten meer mogen worden uitgedaagd om de uitkomsten te vertalen naar een theoretisch model waar zicht wordt geboden op de volgtijdelijkheid van de werking van bepaalde variabelen of het produceren van een zo sterk mogelijk theoretisch model waaruit alle zwakke verbanden zijn verwijderd.

Het (geringe) aanbod van kwalitatieve methoden wordt bij de rapportage over de opleidingen afzonderlijk en in vergelijking meermaals benoemd. In zijn algemeenheid valt het volgende te zeggen: de aandacht daarvoor binnen het onderwijsprogramma is weliswaar groeiend, maar nog steeds beperkt. Die groei is volgens de commissie positief, omdat opvalt dat relatief veel masterstudenten een thesis produceren waarin kwalitatieve methoden worden gehanteerd, hoewel zij een deel van de benodigde kennis tijdens het proces zelf hebben moeten aanleren.

Bij het (her-)beoordelen van werkstukken en scripties heeft de commissie niet alleen naar het sociologisch gezichtspunt en de methodologie gekeken, maar ook naar taalgebruik en vormgeving. De meerderheid van de scripties zijn écht sociologisch van aard, met bijbehorende methoden, bronnen en literatuur. De commissie was bovendien onder de indruk van het verzorgde taalgebruik in werkstukken en scripties: het Nederlands is goed en de taal is helder. Het is duidelijk dat hieraan voldoende aandacht is besteed tijdens de studie.

In een aantal opleidingen wordt de studenten gesuggereerd de uitkomsten van hun master-onderzoek aan te bieden in de vorm van een potentieel artikel voor een wetenschappelijk tijdschrift. Voor studenten die een academische carrière beogen is dat ongetwijfeld een mooie opstap naar de wetenschap. Maar het komt de commissie onwenselijk voor om dit als standaardvorm voor een masterthesis te kiezen. Ook het leren schrijven van een meer uitgebreid en verhalend klassiek betoog is een zinvolle en leerzame ervaring.

Bij de meeste opleidingen – zo bleek de commissie – bestaat er veel aandacht voor het bewaken en vergroten van de instroom. Naast instroom uit het algemeen secundair onderwijs zijn er steeds meer studenten uit het technisch secundair onderwijs die instromen in de bacheloropleidingen. In de masteropleidingen vindt meer instroom plaats vanuit de hogescholen. Deze toenemende variatie stelt opleidingen voor de uitdaging om het curriculum passend te maken. Opleidingen worstelen daarmee met name als het gaat om het onderwijs in (kwantitatieve) onderzoeksmethoden en meer in het bijzonder wat betreft wiskunde en statistiek.

De commissie heeft twee benaderingen aangetroffen die beide zowel voor- als nadelen kennen. Er zijn universiteiten die via actieve werving die studenten proberen te bereiken die het beste bij de opleiding passen. Het variatieprobleem wordt aan de voordeur opgelost waarmee de instroom gehomogeniseerd wordt. Maar dat kan alleen maar als er voldoende aanbod is, zodat er selectief kan worden aangenomen. Daarbij wordt een aantal geïnteresseerde studenten de mogelijkheid min of meer onthouden om sociologie te gaan studeren omdat zij minder goed in het profiel passen.

Aan de andere kant: opleidingen die breed rekruteren moeten de variatie achter de voordeur oplossen door ontbrekende kennis te remediëren. Dat kost dan wel de nodige extra inspanningen van zowel opleidingen als studenten. De commissie kwam ook voorbeelden tegen waar studenten met lacunes in het sociologische en methodologische voortraject wel deelnamen aan het reguliere onderwijs. Geregeld werd opgemerkt dat dit ten koste ging van niveau en snelheid van het onderwijs. De commissie beveelt aan om dit scherp in de gaten te houden.

Aan het eind van de (master-)studie zullen studenten zich gaan oriënteren op een werkkring. Veel afgestudeerden blijken een baan gevonden te hebben als onderzoeker, beleidsmedewerker, accountmanager of docent. In Brussel en Gent vindt meer uitstroom naar onderzoeksfuncties plaats dan

in Antwerpen en Leuven. Met de brede academische vorming als socioloog zit het aan alle vier opleidingen zonder meer goed, maar de voorbereiding op andere beroepspraktijken dan die van onderzoeker is naar de mening van de commissie te verbeteren.

Gesprekken met masterstudenten/alumni en verslagen van bijeenkomsten van 'werkveldcommissies' van de opleidingen zijn een goede informatiebron om na te gaan of er sprake is van voldoende academische oriëntatie én van voldoende gerichtheid op de beroepspraktijk. Hieruit kwam het volgende naar voren:

- De afgestudeerden vinden overwegend een baan op het niveau waarvoor ze zijn opgeleid (meerderen hadden twee masters gevolgd), maar hadden meer voorbereiding op de start van hun loopbaan willen zien.
- Masterstudenten zijn in te grote getale onzeker welke rollen (met uitzondering van die van onderzoeker) de arbeidsmarkt voor hen in petto heeft. De opleidingen, maar ook studentenorganisaties kunnen hier meer aandacht aan schenken.
- Er wordt niet over een gebrek aan academische vorming en onderzoeksvaardigheden gesproken, maar wel over een gebrek aan hoe sociologie moet worden 'vertaald' in beleid en over hoe beleid (bij bedrijven, publieke instellingen) tot stand komt.

Tevens kan er meer aandacht uitgaan naar de omgang met (de privacy van) persoons- en bedrijfsgegevens, de beïnvloeding van onderzoekers (bijvoorbeeld door beleidsmakers in opdrachtonderzoek) en de omgang met journalistiek/publieke opinie. Daarbij kan prima worden geput uit concrete ervaringen van onderzoekers die in de directe omgeving van de opleidingen (contract)onderzoek doen en daarbij kwesties behandelen die ook voor de toekomstig afgestudeerden relevant zijn. De opleidingen zouden ook meer van de competenties van deze onderzoekers in hun directe omgeving gebruik kunnen maken als het gaat om bijvoorbeeld de praktijk van steekproeftrekking, dataverzameling met behulp van gecombineerde methoden of de ethiek en context van onderzoek.

Een zekere spanning tussen beroepsgerichtheid en academische oriëntatie is niet te vermijden, maar er zijn voldoende aanknopingspunten om die spanning – die er ook in de beleving van studenten/alumni bestaat – te verminderen. Daarbij kan bijvoorbeeld aan het volgende worden gedacht. Op enig moment in de opleiding moet er sprake zijn van een intensief contact tussen student en werkveld. Dit kan tijdens de masterproef, maar ook eerder, bijvoorbeeld wanneer er een paper moet worden geschreven/

gepresenteerd. Daarnaast wordt de stage onderschat als instrument om twee vliegen in één klap te slaan: contact met het werkveld en bijdragen aan het analyseren van een (beleids-)probleem van de 'stage verlenende' organisatie. Uiteraard dienen daarbij de goede randvoorwaarden gecreëerd te worden: de stageopdracht dient voldoende sociologie te bevatten en moet goed worden gefaciliteerd, zodat de student geen studieovertraging oploopt.

Tenslotte wil de commissie nog een specifiek punt benoemen inzake de profilering van Sociologie ten opzichte van de Sociaal-Economische Wetenschappen aan de UAntwerpen. Hoewel deze opleidingen een duidelijk verschillend profiel hebben – disciplinaire scholing in de sociologie, multidisciplinaire opleiding sociaal economische wetenschappen met een nadruk op het beleid – komt dit verschil in de afstudeerwerkstukken nauwelijks tot uiting. Men kan niet spreken van typisch sociologische of typisch sociaal-economische masterproeven. In dit verband zou wellicht moeten worden nagedacht over de profilering en positionering van de twee opleidingen aan een dezelfde universiteit. Bovendien lijkt het erop dat de groeiende instroom bij sociaal-economische wetenschappen gerealiseerd wordt ten koste van een stagnerende instroom bij sociologie. Zolang de instroom van beide opleidingen gezamenlijk groter is dan de instroom van een enkele opleiding hoeft dat overigens niet tot problemen te leiden.

Dit visitatierapport biedt verschillende aanknopingspunten voor een veel scherpere profilering van sociaal-economische wetenschappen ten opzichte van de sociologie-opleidingen. Deze betreffen ondermeer het aantrekken van eigen SEW-stafleden voor kernelementen van het studieprogramma en voor de begeleiding van masterproeven. Juist door de praktijk van het 'aanschuifonderwijs' en het forse beroep op begeleiding van masterproeven door docenten uit de sociologie-opleiding is het niet volledig verrassend dat de profilering nog niet geheel uit de verf komt. Ook de sociologie-opleiding zou zich meer kunnen bezinnen op de vraag op welke wijze ze van de opleiding sociaal-economische wetenschappen wil verschillen. Overigens moeten deze kanttekeningen niet te absoluut worden geïnterpreteerd. Het is duidelijk dat verschillende wegen naar hetzelfde einddoel kunnen leiden en dat studenten kunnen kiezen voor het pad dat hun voorkeur heeft. De opmerkingen zijn vooral bedoeld als oproep tot meer reflectie over de onderlinge relatie van de twee opleidingen.

Alles overziende geeft de commissie na deze visitatie een duidelijk positief oordeel af over de Vlaamse bachelor en masteropleidingen in de

sociologie en de opleiding sociaal-economische wetenschappen aan de UAntwerpen. In vergelijking met de vorige visitatie uit 2007 is sprake van een duidelijke *verbetering van het eindniveau* van alle opleidingen². Waar destijds de opleidingen op dit punt voornamelijk 'voldoende' scoorden, acht de commissie het overgrote deel van de opleidingen in 2015 zonder meer 'goed'. Daarvoor is veel werk verzet en dat is in de resultaten zichtbaar geworden. Desondanks zijn opleidingen op punten te verbeteren en te optimaliseren en daartoe suggereert commissie dan ook meerdere mogelijkheden.

Namens de visitatiecommissie Sociologie en Sociaal-Economische Wetenschappen

Jules Peschar
Voorzitter

---

1 De onderwijsvisitatie Sociologie. Brussel, VLIR, December 2007, pag 8 en 9.

2 De visitatie in 2007 verliep weliswaar volgens een ander protocol, maar er is een grote correspondentie tussen het toenmalige *Onderwerp 6 Resultaten* en de huidige *GWK 3 Gerealiseerd eindniveau*.

HOOFDSTUK III

De opleidingen Sociologie in vergelijkend perspectief

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de academische opleidingen Sociologie in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is niet de bedoeling van de commissie om de individuele rapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen wel terugkomen in de opleidingsrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de opleidingsrapporten.

Alle hier betrokken opleidingen worden aangeboden door:

- Universiteit Gent
  - Bachelor Sociologie
  - Master Sociologie
- Vrije Universiteit Brussel
  - Bachelor Sociologie
  - Master Sociologie
- Katholieke Universiteit Leuven
  - Master Sociologie

- Universiteit Antwerpen
  - Bachelor Sociologie
  - Master Sociologie

De Bachelor Politieke en Sociale Wetenschappen (KU Leuven), de Bachelor Sociaal-Economische Wetenschappen (UAntwerpen) en de Master Sociaal-Economische Wetenschappen (UAntwerpen), werden niet meegenomen in dit vergelijkend deel, omwille van het inherente inhoudelijke verschil van de betreffende opleidingen met de opleidingen Sociologie.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van alle Vlaamse opleidingen Sociologie als goed.

Bachelor

De commissie meent dat voor alle bacheloropleidingen de link tussen de domeinspecifieke en opleidingsspecifieke leerresultaten op adequate wijze ingevuld wordt. Zo waardeert zij de wijze waarop in het zelfevaluatierapport de relatie tussen de domeinspecifieke leerresultaten en de kerncompetenties gepresenteerd wordt. Aan de UGent zijn de opleidingsspecifieke leerresultaten meer gedetailleerd uitgewerkt dan de domeinspecifieke leerresultaten, vooral wat betreft het competentiegebied 'Onderzoeksvaardigheden' en 'Zelfstandig professioneel handelen'. De commissie waardeert het Gentse concept 'Doing Sociology', dat in de doelstellingen goed uitgewerkt is. Ook aan de VUB ligt de specifieke visie op de bacheloropleiding Sociologie mooi in de lijn met de algemene VUB-Onderwijsvisie.

Over de link tussen de doelstellingen en internationale eisen vanuit het vakgebied, heeft de commissie geen problemen vastgesteld. Wat betreft de aansluiting van de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten met internationale eisen vanuit het beroepenveld, stelt de commissie vast dat de bachelordoelstellingen geformuleerd zijn in termen van een adequate doorstroom naar de masteropleiding. De commissie begrijpt dit aangezien de bacheloropleiding niet opleidt tot een specifiek beroepenveld. Vooral aan de UGent wordt deze klemtoon op doorstroom naar de masteropleiding duidelijk gelegd. Aan de VUB ziet de commissie een sterke nadruk op het vormen van onderzoekssociologen. Ze vindt echter dat dit nog explicieter gemaakt kan worden in de informele communicatie met studenten.

Met betrekking tot de Antwerpse opleiding beschouwt de commissie de focus op beleid als een interessante profilering; dit des te meer aangezien ook andere componenten, die in het kader van een sociologie-opleiding verwacht mogen worden, niet lijden onder het beleidsmatige karakter van het profiel.

Master

Voor alle masteropleidingen passen de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten binnen het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader. De commissie heeft veel waardering voor de wijze waarop in Gent en Brussel het onderwijsconcept is uitgewerkt. Aan de UAntwerpen is dit punt eveneens aan de maat, maar voor de opleiding van de KU Leuven kan er nog meer aandacht uitgaan naar de wijze waarop het opleidingsoverstijgende onderwijsconcept doorsijpelt in de beoogde leerresultaten. De commissie is positief over de klemtoon die in Gent op ambitieniveau gelegd wordt op onderzoek én op het opzetten van projecten (met inbegrip van het kunnen communiceren over de projectinhouden). De klemtoon ligt op kwantitatief onderzoek, maar de commissie waardeert dat er een steeds ruimere plaats wordt ingeruimd voor het aanleren van vaardigheden in kwalitatief onderzoek.

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten van de masteropleidingen sluiten adequaat aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en vanuit het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Ook de aansluiting met het beroepenveld is globaal gezien op orde. Zo is de commissie met betrekking tot de Leuvense opleiding op dit vlak zonder meer tevreden. Aan de UGent ziet de commissie een sterke klemtoon op onderzoeksleerresultaten, maar ze constateert dat op doelstellingsniveau ook voldoende aandacht uitgaat naar beleidsmatige aspecten. Een gelijkaardige nadruk op het vormen van onderzoekssociologen treft de commissie ook aan in Brussel, al meent ze wel dat dit nog explicieter gemaakt kan worden in de informele communicatie van de doelstellingen naar de studenten toe. De commissie stelt namelijk vast dat studenten te weinig zicht krijgen op het werkveld. De commissie waardeert de sterkere accentuering van beleid in de kerncompetenties van de Antwerpse opleiding, alsook het feit dat andere belangrijke elementen niet lijden onder deze profilering.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de bacheloropleidingen Sociologie van de UGent en de VUB als goed en voor de bacheloropleiding Sociologie van de UAntwerpen als voldoende. De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de masteropleidingen Sociologie van de UGent en de VUB als goed en voor de masteropleidingen Sociologie van de KU Leuven en de UAntwerpen als voldoende.

Bachelor

De commissie waardeert de wijze waarop het onderwijsproces het de Vlaamse sociologiestudenten mogelijk maakt de beoogde leerresultaten te realiseren. Een voorbeeld hiervan is de wijze waar het onderwijsconcept doorwerkt naar het implementatieniveau. Aan de Gentse bacheloropleiding ziet de commissie hier echter nog mogelijkheid tot verbetering, in die zin dat de zichtbaarheid van het onderwijsconcept in het programma verbeterd kan worden. Ook het mooie evenwicht tussen onderzoek en beleid, hetgeen de commissie aan de UGent waardeert op doelstellingsniveau, kan nog duidelijker tot uiting komen in het programma. De rol van de socioloog buiten het werkveld van de wetenschap kan hier meer expliciet gemaakt worden. Een ander evenwicht waaraan de commissie belang hecht, betreft dat tussen kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden. Hier ziet de commissie aan de UGent geen problemen. Aan de VUB en de UAntwerpen wordt hier sinds enkele jaren meer aandacht aan gegeven. Dit was volgens de commissie noodzakelijk, onder meer ter bevordering van de voorbereiding van studenten die in het kader van hun masterproef een kwalitatieve aanpak willen kiezen. Aan de UAntwerpen dient beleid op het niveau van de implementatie meer en helderder uitgewerkt te worden, in navolging van de wijze waarop dat gebeurd is in de doelstellingen. Ze meent hier ook dat het nodige ondernomen moet worden om bij de studenten tot een snellere identificatie met sociologie te komen.

De commissie ziet een zekere nood aan het verstrakken van de regie over de programma's. Aan de UAntwerpen wordt dit adequaat ingevuld, maar vooral aan de UGent en de VUB is meer sturing en afstemming wenselijk. Met betrekking tot de Gentse opleiding gaat het vooral om een nood aan nog meer regie van de sociologen over de bijvakken. Aan de VUB hoort de commissie van de studenten dat er overlappingsen bestaan tussen de verschillende werkcolleges. Meer afstemming is hier dus aangewezen.

De vormgeving van de Vlaamse bacheloropleidingen in de sociologie is aan de maat. Vooral aan de VUB ziet de commissie goede ontwikkelingen. De commissie beschouwt de invoering van een bachelorproef hier als een goede zaak, al staan de opleidingen aan de andere instellingen op dit vlak reeds verder. Vooral de bachelorproef (leeronderzoek) aan de UAntwerpen verdient van de commissie een woord van lof. Anderzijds bestaat er hier volgens de commissie wel een zeker overgewicht van hoorcolleges. Aan de UGent en de VUB bestaat dit overgewicht ook, zij het in mindere mate. Aan de UGent is er een grote diversiteit aan activerende werkvormen. De commissie merkt wel op dat (vooral in de 2e bachelor) groepswerken zeer prominent aanwezig zijn en dat de spreiding van het veelvuldige gebruik van papers beter kan.

De opleidingen worden allemaal ondersteund door deskundige docenten en assistenten. De commissie meent dat de kwaliteit van het personeel de studenten in staat stelt de beoogde leerresultaten te bereiken. De commissie waardeert het enthousiasme dat aan de dag gelegd wordt door het personeel. Vooral aan de UGent is de commissie onder de indruk van het enthousiaste, deskundige en studentvriendelijke docentenkorps. Dit sterke team biedt hier (momenteel) een goede compensatie voor de relatief beperkte personeelsaantallen (zie verder). Maar ook de VUB en de UAntwerpen scoren hier goed. De VUB-studenten geven aan dat het personeel enthousiast is en kwalitatief goed onderwijs aanbiedt. De Antwerpse studenten zijn vooral lovend over de toegankelijkheid en motivatie van het docententeam om het leerproces op optimale wijze te ondersteunen. Aan alle Vlaamse bacheloropleidingen in de sociologie is de nodige domeinspecifieke expertise aanwezig, hetgeen blijkt uit de publicaties die de commissie bestudeerd heeft. Met het oog op toekomstige verbetering van de Antwerpse opleiding, meent de commissie echter dat de aanwezige beleidsmatige expertise duidelijker en meer herkenbaar aangewend moet worden ter bevordering van het beleidsmatige karakter van de opleiding (dit in navolging van de doelstellingen). Met betrekking tot onderwijskundige deskundigheid en aandacht voor onderwijsprofessionalisering is de commissie voor alle opleidingen positief.

Wat betreft de personeelsaantallen ziet de commissie aan de meeste bacheloropleidingen een meer riskante situatie. De opleiding van de UAntwerpen staat op dit punt het sterkst: de kwantiteit van het personeel volstaat om op een kwalitatieve manier de bacheloropleiding te ondersteunen. De commissie wil niet poneren dat dit aan de andere instellingen niet het geval is, al ziet zij daar wel een meer preciaire situatie.

Zo wordt er aan de UGent veelvuldig gerekend op tijdelijke medewerkers, waardoor er een zekere kwetsbaarheid ontstaat, en legt het eerder beperkte aantal personeelsleden aan de VUB een beperking op het aantal (keuze) opleidingsonderdelen.

Ook de kwaliteit van de opleidingsspecifieke voorzieningen ter ondersteuning van de bachelorstudenten helpt de studenten duidelijk om de beoogde leerresultaten te bereiken. Vooral aan de UGent ziet de commissie hiervan een zeer positieve invulling, hetgeen blijkt uit de zeer lovende woorden van de studenten over het monitoraat, de aanspreekbaarheid van het ondersteunende personeel en de studietrajectbegeleiding. De Brusselse en Antwerpse bachelorstudenten zijn ook tevreden over deze ondersteunende voorzieningen, al meent de commissie dat er inzake de wijze waarop relevante informatie over de ondersteuning gecommuniceerd wordt met de Antwerpse studenten, duidelijk werk aan de winkel is.

Wat betreft de materiële voorzieningen ziet de commissie geen onoverkomelijke problemen aan de Vlaamse bacheloropleidingen Sociologie, al stelt ze wel een aantal lacunes vast. Wat betreft de materiële voorzieningen van de Antwerpse opleiding is de commissie positief over de ganse lijn, maar aan de UGent en de VUB is er op dit vlak meer werk aan de winkel. Aan de UGent ziet de commissie (momenteel) een minder gunstige situatie qua beschikbare ruimte en faciliteiten. De commissie waardeert echter het feit dat er een nieuwbouwplan ontwikkeld is, waarbij huidige problemen opgevangen worden. Ook aan de VUB hoort de commissie, zowel van de studenten als van de docenten/assistenten, dat de opvatting heerst dat er te weinig lokalen zijn. Ook geven zij aan dat de verdeling van de lokalen op een vrij logge wijze centraal geregeld wordt.

Aan alle Vlaamse universiteiten vormen programma, personeel en voorzieningen van de sociologische bacheloropleidingen een samenhangende onderwijsleeromgeving, al wil ze op dit vlak voor de verschillende opleidingen wel een aantal specifieke punten onder de aandacht brengen. Aan de UGent bestaat er een risico dat de vrije keuze van bijvakken en hulpwetenschappen in de minoren tot een zekere versnippering en verlies van samenhang leidt. Een gelijkaardige opmerking kan gemaakt worden ten aanzien van de opleiding van de UAntwerpen. Het uitvoerige gebruik van aansluitonderwijs, genereert volgens de commissie hier een nood aan meer regie op het programma. De commissie merkt ook hier op dat de vele keuzemogelijkheden, ingebouwd in het programma, een nood aan meer sturing genereren (mede in functie van latere beroepsmogelijkheden). Aan de VUB

gaat er hiernaar voldoende aandacht uit. De commissie meent dat het bachelorprogramma van de VUB logisch in elkaar zit en waardeert de volgtijdelijkheidsvoorwaarden die ingebouwd zijn in het programma, ter bewaking van de samenhang. Wel haalde de commissie hier reeds een nood aan meer afstemming tussen de werkcolleges aan. Het doorstroomrendement is aan de verschillende Vlaamse bacheloropleidingen eerder laag, vooral dat van het eerste bachelorjaar. De opleidingen kampen hier vaak met moeilijk controleerbare effecten, maar toch raadt de commissie aan om het doorstroomrendement nauwgezet te blijven bewaken.

De commissie is positief over de wijze waarop aan de verschillende opleidingen de kwaliteitszorg ingevuld wordt. De commissie is zeer tevreden over de opvolging van de verbeteracties uit de kwaliteitszorg aan de UGent. Het feit dat, mede op basis van de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie, op korte termijn een zeer systematisch programma opgebouwd is (met grotendeels hetzelfde personeel), sterkt de commissie in de overtuiging dat er een duidelijke kwaliteitszorgcultuur heerst, die ook aanzet tot gepaste maatregelen. Ook de Antwerpse opleiding verdient hier een woord van lof. De commissie waardeert hier de gesloten cirkel van het kwaliteitszorgsysteem, waarbij ook de opvolging adequaat blijkt te verlopen. Ook werden naar aanleiding van de vorige visitatie de verschillende punten van kritiek en aanbevelingen grondig besproken. Aan de VUB worden verbeterpunten volgens de commissie wel goed opgevolgd, al stelt ze wel vast dat er niet altijd kort op de bal gespeeld kon worden. De commissie begrijpt echter dat de personeelwissels van gezichtsbepalende staf een begrijpelijke implementatietijd geïmpliceerd hebben.

Master

Ook de programma's van de Vlaamse masteropleidingen in de sociologie maken het voor de studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren. Ook waardeert de commissie de wijze waarop de onderwijsconcepten doorsijpelen in de masterprogramma's, al kan de zichtbaarheid hiervan in het masterprogramma van de UGent wel bevorderd worden. De commissie hecht ook belang aan het nodige evenwicht tussen onderzoek en beleid in het programma. Specifiek wat onderzoek betreft, heeft ze ook aandacht besteed aan het noodzakelijke evenwicht tussen kwantitatieve en kwalitatieve onderzoekscompetenties. Het eerste evenwicht (beleid-onderzoek) ziet er aan de VUB goed uit, maar dient aan de UGent, de KU Leuven en de UAntwerpen verder opgevolgd te worden. De Gentse opleiding kan nog verder verbeterd worden door meer aandacht te besteden aan

extra praktische scholing rond beleidsmatige aspecten; aan de KU Leuven dient beleid vooral een grotere plaats in te nemen in het verplichte deel van het programma; en aan de UAntwerpen dient er vooral meer aandacht uit te gaan naar het beleidsaspect in het kader van de scriptie. Wat betreft het tweede evenwicht (kwantitatief-kwalitatief onderzoek), ziet de commissie aan de UGent en de UAntwerpen een meer gunstige situatie dan aan de KU Leuven en de VUB. In vergelijking met het toereikende evenwicht tussen kwantitatief en kwalitatief onderzoek op doelstellingsniveau, ziet de commissie in de Leuvense opleiding op niveau van de implementatie eerder een overaccentuering van het kwantitatieve aspect van de onderzoekscyclus. Ook aan de VUB stelt de commissie vast dat de focus ligt op kwantitatief onderzoek. In Leuven verdient het bovendien de aanbeveling om in het kader van het onderwijs in kwalitatief onderzoek, 'aanschuifonderwijs' te vermijden. In Brussel geven studenten aan zich minder gewaagd te voelen in het masterproefproces, indien zij willen kiezen voor een kwalitatieve aanpak.

Een opmerking die voor alle masteropleidingen de nodige opvolging vraagt, betreft de aandacht voor het werkveld, al neemt dit aan de verschillende instellingen verschillende vormen aan. De commissie meent dat aan de KU Leuven meer aandacht besteed kan worden aan het verduidelijken van de arbeidsmarkt mogelijkheden. Aan de UGent zijn er inzake de voorbereiding van de studenten op de arbeidsmarkt, met inbegrip van de volledige waaier van beroepenvelden, reeds goede stappen gezet, maar toch kunnen deze nog explicieter bekend gemaakt worden aan de studenten. Ook kan de koppeling van een stage aan de masterproef hier nog meer mogelijkheden bieden. Aan de Brusselse opleiding ziet de commissie in deze context vooral het nut in van het opdrijven van het gebruik van gastdocenten, opdat er via deze weg meer directe linken met de verschillende relevante werkvelden gelegd kunnen worden. De Antwerpse opleiding kan de arbeidsmarktgerichtheid dan weer bevorderen door de alumni in grotere mate te volgen en te betrekken bij het programma.

Wat betreft de vormgeving van de masterprogramma's is de commissie vooral positief over de Gentse masteropleiding. De commissie waardeert hier vooral dat er vaak in kleine groepen gewerkt wordt, wat naast het adequate gebruik van activerende werkvormen ook de interactiviteit van het klassieke hoorcollege sterk faciliteert. Ook aan de KU Leuven stelt de commissie tot haar tevredenheid vast dat de studenten positief zijn over de brede waaier van werkvormen. Wel stelt ze (zoals reeds aangegeven) een nogal veelvuldig gebruik van aanschuifonderwijs vast, hetgeen de

tijdige identificatie van de studenten met het vakgebied sociologie in gedrang kan brengen. De Antwerpse masterstudenten geven eerder aan dat een meer gespreide aanpak de structuur van het programma nog verder bevorderen: het eerste semester bestaat vooral uit hoorcolleges en het tweede semester uit papers en de masterproef. De Brusselse masterstudenten zijn dan weer vragende partij naar meer duidelijkheid inzake de verwachtingen ten aanzien van de aangeboden literatuur en/of readers. Een algemene opmerking met betrekking tot de vormgeving van het programma, betreft een zekere nood aan afstemming, vooral voor de VUB, de KU Leuven en de UAntwerpen, en in mindere mate in Gent. Wat betreft de Leuvense opleiding meent de commissie dat meerdere keuze-opleidingsonderdelen sterker op elkaar betrokken kunnen worden en dat er gestreefd moet worden naar meer individueel onderwijs, waarbij de promotor een grotere rol kan spelen. Aan de VUB zien de studenten inzake vormgeving vooral een nood aan afstemming tussen de verschillende docenten. Aan de UAntwerpen dienen overlappings in het programma dan weer verder opgevolgd te worden en stelt de commissie een zekere variatie vast in de mate van begeleiding door de promotoren, met een risico op ongelijke behandeling.

De commissie merkte in het kader van de bachelorprogramma's reeds op dat de Vlaamse sociologie-opleidingen verzorgd worden door enthousiaste, deskundige en studentvriendelijke personeelsleden. Het valt de commissie vooral aan de UGent op dat dit aanleiding geeft tot een duidelijke sfeer van positieve mogelijkheden. Ook de opleiding van de VUB verdient hier een positieve vermelding, vooral wat betreft de wijze waarop de mogelijkheden voor werkstudenten optimaal benut worden. Het toegankelijke personeelsteam maakt er bijvoorbeeld geen probleem van om 's avonds af te spreken, wanneer deze werkstudenten het makkelijkst beschikbaar zijn. Inzake vakinhoudelijke expertise is de commissie positief, vooral met betrekking tot de Gentse en de Brusselse opleiding. In Leuven is de situatie eveneens gunstig, al stelt de commissie hier wel vast dat er relatief weinig expertise is inzake kwalitatief onderzoek. Het feit dat er in deze context aan de KU Leuven een vacature openstaat, stelt de commissie echter gerust met het oog op toekomstige verbetering. Ook met betrekking tot de Antwerpse opleiding is de commissie optimistisch, al kan de aanwezige beleidsmatige expertise wel duidelijker aangewend worden ter bevordering van het beleidsmatige karakter van de opleiding.

Wat betreft de personeelsaantallen is er meer waakzaamheid aan de orde. Aan de UAntwerpen stelt de commissie vast dat deze volstaan om de

masteropleiding op een kwalitatieve manier te ondersteunen, maar aan de UGent, de VUB en de KU Leuven constateert ze een zekere kwetsbaarheid. Aan de UGent wordt er bijvoorbeeld veelvuldig gerekend op tijdelijke assistenten en er bestaat een afhankelijkheid van onderzoekfinanciering; aan de VUB legt het beperkte aantal personeelsleden, net zoals in het kader van de bacheloropleiding, een beperking op het aantal (keuze) opleidingsonderdelen; en aan de KU Leuven heerst er vooral op het niveau van de assistenten de algemene opvatting dat hier de limieten bereikt zijn. Bij deze laatste raadt de commissie dan ook aan om, daar waar er nagedacht wordt over een herontwerp van het curriculum, het aantal personeelsleden mee te nemen als ontwerpvariabele.

De kwaliteit van de opleidingsspecifieke voorzieningen, ter ondersteuning van de studenten, zijn ook voor de Vlaamse masteropleidingen in de sociologie aan de maat, vooral aan de UGent en de VUB. Ook aan de Leuvense opleiding wordt het nodige gedaan op vlak van informatievoorziening, begeleiding en ondersteuning. De commissie ziet hier echter een nood aan versterking van de coaching-functie van de promotor, aangezien de masterproef richtinggevend is voor de keuzes die studenten maken. Aan de Antwerpse opleiding stelt de commissie, net zoals in de bacheloropleiding, een communicatieprobleem vast. Wat betreft de materiële voorzieningen constateert de commissie op masterniveau een gelijkaardig situatie als in de bacheloropleidingen. Over de Leuvense en de Antwerpse opleidingen is de commissie over de ganse lijn tevreden. Aan de UGent stelt de commissie vast dat er een nieuwbouwplan ontwikkeld is, waarbij de huidige problemen opgevangen worden, en aan de VUB bestaat er een spanning tussen enerzijds de grote technologische vooruitgang die geboekt is en anderzijds de opvatting van de studenten (en docenten) dat er te weinig lokalen zijn en dat de verdeling van de lokalen op een vrij logge wijze centraal geregeld wordt.

Programma, personeel en voorzieningen vormen aan alle Vlaamse masteropleidingen in de sociologie een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving. Vooral aan de UGent en de VUB ziet dit er volgens de commissie goed uit. Aan de KU Leuven en de UAntwerpen is er in deze context nog meer werk aan de winkel. De commissie waardeert het feit dat in Leuven de promotor een coaching rol inneemt ter bewaking van de samenhang, maar ze ziet een nood om dit ook uit te breiden naar het keuzeproces van de student. Ook verdient het voor de Leuvense opleiding de aanbeveling om naar de toekomst toe de keuze van evaluatievormen in grotere mate te beschouwen als een gemeenschappelijke uitdaging en

om het overleg hieromtrent te intensifiëren. Aan de UAntwerpen kan er, mede gezien het veelvuldige gebruik van aanschuifonderwijs en gezien de vele keuzemogelijkheden, een grotere mate van sturing bewerkstelligd te worden, dit ook in functie van de latere beroepsmogelijkheden. Zoals reeds aangehaald werd, getuigden de Antwerpse studenten ook van overlappingsen in het programma. Globaal gezien acht de commissie het doorstroomrendement van de Vlaamse masteropleidingen in de sociologie als in orde, al verdient het overal wel de aanbeveling om dit nauwgezet te blijven opvolgen. Zo vormt aan de VUB de masterproef voor veel studenten een struikelblok.

Net zoals in het kader van de bacheloropleidingen, wordt ook in het kader van de Vlaamse sociologische masteropleidingen de kwaliteitszorg op een goede manier ingevuld. De verbeteracties uit de kwaliteitszorg worden vooral aan de UGent goed opgevolgd. De Gentse opleiding stemt de commissie in deze context zonder meer tevreden. De permanente opvolging van de kwaliteit gaf op korte termijn aanleiding tot de uitbouw van een zeer systematisch programma (met grotendeels hetzelfde personeel). De commissie is in de overtuiging dat er hier een duidelijke kwaliteitszorgcultuur heerst, die ook aanzet tot gepaste maatregelen. Aan de KU Leuven kent de (op zich wel adequate) kwaliteitszorgcyclus een vrij lange doorlooptijd en is het systeem ook inzake curriculumwijzigingen vrij reactief en traag. De Antwerpse opleiding kent een adequate en gesloten cirkel van kwaliteitszorg, maar hierin mag de studentenvertegenwoordiging wel niet uit het oog verloren worden. Ook het systeem van de VUB is aan de maat, al raadt de commissie wel ten eerste aan om in de toekomst een meer frequente terugkoppeling vanuit het beroepenveld te bewerkstelligen. De opmerkingen van de vorige visitatiecommissie zijn overal op adequate wijze ter harte genomen, vooral aan de UGent, de KU Leuven en de UAntwerpen. Ook aan de VUB gaf de vorige visitatie aanleiding tot diverse en toereikende verbeteracties, maar toch kon er hier korter op de bal gespeeld worden.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de bacheloropleidingen van de UGent, de VUB en de UAntwerpen als goed. De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de masteropleidingen van de UGent, de KU Leuven en de UAntwerpen als goed en voor de masteropleiding van de VUB als voldoende.

Bachelor

De bacheloropleidingen in de sociologie beschikken over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering. De commissie meent dat aan alle Vlaamse instellingen duidelijk aangetoond wordt dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd. Dit blijkt aan de UGent en de UAntwerpen duidelijk uit het niveau dat studenten in het kader van de bachelorproef bereiken. Ten aanzien van de VUB-opleiding moedigt de commissie de opleidingsverantwoordelijken aan om de plannen, om vanaf academiejaar 2015–2016 een bachelorproef in te voeren, zeker uit te voeren.

Het gerealiseerde niveau blijkt ook uit de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de toetsing van de bachelorstudenten. Op dit vlak scoort de opleiding van de VUB het beste. Ook aan de UGent en de UAntwerpen wordt dit op aanvaardbare wijze ingevuld, al heeft zij daar wel een paar specifieke opmerkingen. Zo zijn de Gentse bachelorstudenten vragende partij voor het opdrijven van de mate van feedback op de prestaties tijdens het proces van de bachelorproef en hoort de commissie van de Antwerpse bachelorstudenten dat er een zekere variatie bestaat in de mate van feedback. In Antwerpen meent de commissie bovendien dat het nodige ondernomen moet worden opdat het te allen tijden duidelijk wordt hoe verschillende deelscores (examens, papers,...) aanleiding gaven tot een totale score voor een bepaald opleidingsonderdeel.

De bacheloropleidingen zijn slechts in beperkte mate gericht op inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt. Aangezien de afzetmarkt voor bachelors in de sociologie zeer beperkt is, wordt er vooral ingezet op de doorstroom naar de masteropleiding. De commissie heeft hier begrip voor en meent dat de vlotte doorstroom naar de masteropleiding duidelijk aantoonst dat de studenten op het einde van het bachelortraject het vereiste niveau bereikt hebben. Wel kan dit aan de UGent nog geoptimaliseerd worden in die zin dat de inbreng van de alumni in grotere mate ter harte genomen moet worden.

Het diplomarendement situeert zich voor de bacheloropleidingen van de verschillende betrokken instellingen rond het Vlaamse gemiddelde. Dit Vlaamse gemiddelde ligt vrij laag, maar beschouwt de commissie wel als aanvaardbaar. De commissie heeft begrip voor de onmiskenbare belemmerende factoren (zoals een grote mate van diversiteit in de instroom en de vooropleiding van de instromende studenten). Ze raadt echter aan om het diplomarendement nauwgezet te blijven opvolgen.

Master

De Vlaamse masteropleidingen in de sociologie beschikken over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering. De commissie meent dan ook dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd. Dit blijkt duidelijk uit het niveau dat de masterstudenten realiseren in het kader van de masterproef.

Het gerealiseerde niveau blijkt voor de betrokken masteropleidingen ook uit de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de beoordeling, de toetsing en de examinering van de studenten. De commissie meent dat dit aan alle opleidingen voldoende tot goed ingevuld wordt. Aan de VUB ziet de commissie echter een variatie in de beoordeling van het wetenschappelijk niveau van de afgeleverde eindproducten. De commissie waarschuwt alle betrokken masteropleidingen ook voor het risico van een al te routinematig gebruik van steeds dezelfde statistische modellen. Inzake de Antwerpse masterproeven dienen ook beleidsaspecten meegenomen te worden in de evaluatiecriteria.

Ook ziet zij aan bepaalde opleidingen een nood aan het bevorderen van de transparantie door de feedback op de prestaties op te drijven. Ook dient hier het nodige ondernomen te worden opdat het te allen tijde duidelijk wordt hoe verschillende deelscores aanleiding geven tot de totaalscores. Aan de KU Leuven leidt de transparantie van de evaluatie onder een probleem inzake organisatie en informatievoorziening. Met het oog op toekomstige verbeteringen dient de keuze van evaluatievormen hier ook in grotere mate ingebed te worden in een gemeenschappelijk beleid. De variatie van de toetsing voldoet overal aan de norm.

Het gerealiseerde niveau blijkt voor de verschillende masteropleidingen in voldoende mate uit de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt, maar toch is hier nog werk aan de winkel. Hierbij gaat het vooral om het bevorderen van het zelfvertrouwen van de afgestudeerden die hun loopbaan buiten de academie kiezen. Zo geven bijvoorbeeld

de Gentse studenten aan het einde van hun studies aan zich nog niet helemaal klaar te voelen voor tewerkstelling in andere sectoren dan de academische wereld. Ook aan de VUB ligt de klemtoon op het vormen van onderzoeksociologen. Aan de UAntwerpen ziet de commissie een nood aan meer initiatieven inzake voorlichting van beroepsmogelijkheden om het zelfvertrouwen van de studenten, met het oog op het vinden van een gepaste job, te versterken. Over het algemeen hebben de opleidingen ook slechts beperkt zicht op de professionele situatie van de afgestudeerden. Vooral met betrekking tot de Gentse en de Leuvense opleidingen ziet de commissie een nood aan meer nauwgezette opvolging van de beroepenvelden waarin de afgestudeerden juist terecht komen.

Wat betreft het diplomarendement ziet de commissie geen problemen.

HOOFDSTUK IV

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal.

In het opleidingsrapport is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in het opleidingsrapport.

Verklaring van de scores op de generieke kwaliteitswaarborgen:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld
Onvoldoende (O)	de generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig

Regels voor het bepalen van de scores voor het eindoordeel:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 - Beoogd eindniveau	GKW 2 - Onderwijs- proces	GKW 3 - Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
UGent				
Bachelor Sociologie	G	G	G	G
Master Sociologie	G	G	G	G
VUB				
Bachelor Sociologie	G	G	G	G
Master Sociologie	G	G	V	V
KU Leuven				
Master Sociologie	G	V	G	G
UAntwerpen				
Bachelor Sociologie	G	V	G	G
Master Sociologie	G	V	G	G
Bachelor Sociaal-Economische Wetenschappen	G	V	G	G
Master Sociaal-Economische Wetenschappen	G	V	G	G

DEEL 2

Opleidingsrapporten

UNIVERSITEIT GENT

Bachelor en Master Sociologie

SAMENVATTING

Bachelor Sociologie

UGent

Op 3 en 4 maart 2015 werd de Bachelor Sociologie van de UGent in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen telt vier opleidingscommissies: één facultaire (FOC) en drie opleidingsspecifieke (waaronder de OC Sociologie), die worden aangestuurd door de Directie Onderwijsaangelegenheden (DOWA) op centraal niveau. De OC's dragen de verantwoordelijkheid voor het onderwijs. De FOC concentreert zich op de gemeenschappelijke facultaire stam in de 1ste bachelorfase. De OC Sociologie bestrijkt de ganse opleiding en is het centrale orgaan inzake de organisatie van de opleiding.

De commissie staat positief tegenover het profiel en het universiteitsbrede onderwijsconcept 'Doing Sociology', dat in de doelstellingen mooi uitgewerkt is. De studenten geven ook aan dat de verwachtingen duidelijk zijn. De klemtoon ligt van oudsher op kwantitatief onderzoek, maar er is ook een steeds ruimere plaats voor het aanleren van vaardigheden in kwalitatief onderzoek.

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Ook de link met het domeinspecifieke referentiekader is aan de maat. De opleidingsspecifieke leerresultaten zijn wel meer gedetailleerd uitgewerkt, vooral voor het competentiegebied 'Onderzoeksvaardigheden' en het competentiegebied 'Zelfstandig professioneel handelen'. De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepveld en vanuit het vakgebied worden gesteld.

Programma

De commissie vindt dat het concept 'Doing Sociology' nog beter neergezet kan worden in het programma. De lijnen naar de specifieke opleidingsonderdelen kunnen duidelijker geëxpliciteerd worden. Het bachelor-mastertraject wordt geschraagd door zes leerlijnen, gebaseerd op de verschillende competentiegebieden. De studenten verwerven de opleidingscompetenties in opeenvolgende niveaus. Het inleidende eerste niveau is weerspiegeld in de algemene stam van de bacheloropleiding waarmee een brede multidisciplinaire en sociaalwetenschappelijke basis gelegd wordt. Het verdiepende niveau voor de sociologische theorie en de Onderzoeksvaardigheden zit ook in de algemene stam. In de 2e en 3e bachelorfase wordt het verdiepende niveau voor de vele hulpwetenschappen gerealiseerd door het organiseren van minores per hulpwetenschap.

De commissie waardeert de mooi en consequent uitgeschreven leerlijnen van het bachelorprogramma. Het opleidingsonderdeel 'Langlopend onderzoek' verdient hier een duidelijke positieve vermelding. De commissie ziet wel een nood aan een extra module met praktische scholing rond beleidsmatige aspecten. Ook kan de rol van de socioloog buiten het werkveld van de wetenschap meer expliciet gemaakt worden. De commissie ziet een brede opleiding met een interessant aanbod van hulpwetenschappen, maar meent dat de relatie met de basisopleiding vrij los geconcipeerd wordt.

Omwille van de grootte van de groepen zijn activerende werkvormen realistisch vanaf het 2de bachelorjaar. Het hoorcollege komt heel frequent voor in de 1ste bachelorfase, maar daalt systematisch doorheen het traject. Het veelvuldige gebruik van papers kan beter gespreid worden over het traject.

De commissie is onder de indruk van het enthousiaste, deskundige en studentvriendelijke docentenkorps. De studenten zijn ook vol lof over

de benaderbaarheid van de docenten. Dit resulteert ook in een open houding ten aanzien van onderwijsprofessionalisering. De commissie heeft ook de publicaties van de docenten bestudeerd en daarin stelt zij ook op onderzoeksmatig vlak de nodige expertises vast. Het sterke team biedt (momenteel) een goede compensatie voor de relatief beperkte personeelsaantallen. Inzake de kwantiteit van het personeel bestaat er namelijk een kwetsbaarheid. Er wordt veelvuldig gerekend op tijdelijke medewerkers.

Beoordeling en toetsing

De bacheloropleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering. De studenten zijn tevreden over de transparantie en variatie van de toetsing. Wel ontvangen zij graag meer feedback op hun prestaties tijdens het proces van de bachelorproef. De organisatie van de toetsing verloopt degelijk. Ook de betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing is aan de maat. Een cruciaal aspect bij het opstellen van examens is intervisie. Daarnaast is de opleiding gestart met een meter-peterprincipe bij nieuwe docenten.

Begeleiding en ondersteuning

De ondersteunende voorzieningen zijn aan de maat. Het monitoraat verzorgt algemene studiebegeleiding en vakinhoudelijke begeleiding, voornamelijk voor het 1ste bachelorjaar. De studenten zijn zeer lovend over dit monitoraat. Vooral in de eerste bachelorfase zijn er ook ondersteuners van het monitoraat aanwezig en benaderbaar tijdens de hoorcolleges. Over de wijze waarop de studietrajectbegeleiding opgevolgd wordt, is de commissie onder de indruk. Een interessant gegeven is ook het feit dat de ombudsman/vrouw door de studenten zelf uitgekozen wordt.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het diplomarendement beschouwt de commissie als in orde. Van de trajectstarters in 2008 in de bacheloropleiding studeert 34% af binnen de drie jaar en 43% binnen de 5 jaar. 63% van de afgestudeerde bachelorstudenten in 2012–2013 deed dit in 3 jaar, 27% in 4 of 5 jaar en 10% in 6 of 7 jaar. Deze cijfers liggen boven het Vlaamse gemiddelde. De commissie waardeert het feit dat er nauwelijks studenten zijn die drie jaar of langer staan ingeschreven en niet afstuderen. De opleidingsverantwoordelijken geven twee belangrijke oorzaken van deze studieduurverlenging: de lage slaagcijfers in de 1ste bachelorfase en de lage indiencijfers voor de Onderzoekspaper. De commissie raadt aan om dit continu te blijven opvolgen.

Aangezien de meeste studenten na de bacheloropleiding de masteropleiding aanvatten, stelt de commissie slechts een beperkte mate van arbeidsmarktgerichtheid vast.

SAMENVATTING

Master Sociologie

UGent

Op 3 en 4 maart 2015 werd de Master Sociologie van de UGent in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen telt vier opleidingscommissies: één facultaire (FOC) en drie opleidingsspecifieke (waaronder de OC Sociologie), die worden aangestuurd door de Directie Onderwijsaangelegenheden (DOWA) op centraal niveau. De OC Sociologie is het centrale orgaan inzake de organisatie van de opleiding. De commissie staat positief tegenover het profiel en het universiteitsbrede onderwijsconcept 'Doing Sociology', dat in de doelstellingen mooi uitgewerkt is. De studenten geven ook aan dat de verwachtingen duidelijk zijn. De klemtoon ligt op kwantitatief onderzoek, maar er is ook een steeds ruimere plaats voor het aanleren van vaardigheden in kwalitatief onderzoek.

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten passen qua niveau en oriëntatie binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader. Er wordt een klemtoon gelegd op onderzoek én op het opzetten van projecten. De klemtoon ligt op kwantitatief onderzoek, maar er is een steeds ruimere plaats voor het aanleren van vaardigheden in kwalitatief onderzoek. Wat betreft de aansluiting van de leerresultaten bij actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied en het beroepenveld worden gesteld, ziet de commissie een zekere klemtoon op onderzoeksleerresultaten. De commissie stelt vast dat de masteropleiding een aantal generieke kwalificaties wil bijbrengen die niet verhinderen om in andere sectoren terecht te komen dan het onderzoek. Naast de klemtoon op onderzoek gaat op doelstellingsniveau ook voldoende aandacht uit naar beleidsmatige aspecten.

Programma

De commissie vindt dat het concept 'Doing Sociology' nog beter neergezet kan worden in het programma. Op masterniveau bestaat het programma uit twee stamvakken en vier majores/minores. Deze majores combineren twee theorievakken met een werkcollege, aangevuld met een

specifiek keuzevak uit relevante hulpwetenschappen. Er is een flexibele programmasamenstelling door de keuzemogelijkheden tussen en binnen majores/minores. Daarnaast kan er gekozen worden tussen een gevorderd kwantitatief of kwalitatief opleidingsonderdeel. De Masterproef telt voor 20 studiepunten.

De commissie meent dat de leerlijnen mooi en consequent uitgeschreven zijn. Er wordt geen harde knip gemaakt tussen het bachelor- en het masterniveau, hetgeen resulteert in een goede voorbereiding op de masterproef. De commissie meent echter dat de rol van de socioloog, ook buiten de academische wereld, meer benadrukt dient te worden. Er is een nood aan extra praktische scholing rond beleidsmatige aspecten. Inzake de voorbereiding van de studenten op de arbeidsmarkt, met de volledige waaier van beroepenvelden, zijn reeds goede stappen gezet, maar deze moeten explicieter bekend gemaakt worden aan de studenten.

De commissie meent dat een koppeling van een stage aan de masterproef mogelijkheden kan bieden. Los hiervan is ze wel tevreden over de masterproef. De onderzoekspaper van de bacheloropleiding wordt verfijnd en het onderzoek wordt effectief uitgevoerd. De commissie is ook positief over de onderwijsvormen en leermiddelen. Voor verschillende opleidingsonderdelen wordt er met kleine groepen gewerkt, wat naast activerende werkvormen ook de interactiviteit van het klassieke hoorcollege faciliteert.

Het personeel bestaat uit enthousiaste, deskundige en studentvriendelijke docenten. De docenten van de masteropleiding maken veelvuldig gebruik van het interessante aanbod inzake onderwijsprofessionalisering, en de publicaties van de docenten wijzen op de aanwezigheid van de nodige expertises. Er bestaat wel een kwetsbaarheid in de personeelsaantallen: er wordt veelvuldig gerekend op tijdelijke medewerkers.

Beoordeling en toetsing

De masteropleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering. De masterstudenten geven aan dat de toetsing voldoende transparant is. De studenten geven aan dat er voldoende feedback gegeven wordt en dat de variatie van evaluatievormen toereikend is. Ook de organisatie van de toetsing verloopt goed en de betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing is aan de maat.

De commissie is tevreden over het eindniveau, zoals dat blijkt uit de masterproef, en ziet ook een goede overeenkomst tussen de toebedeelde

scores en het niveau van de eindproducten. De studenten kunnen kiezen uit drie grondvormen: wetenschappelijk artikel, wetenschappelijke verhandeling en beleidsrapport. De beoordeling gebeurt door de promotor en een beoordelaar. De commissie waardeert het feit dat de beoordeling gebeurt volgens duidelijke criteria, die ook voor de studenten gekend en helder zijn.

Begeleiding en ondersteuning

De ondersteunende voorzieningen zijn aan de maat. De studietraject-begeleiding wordt goed opgevolgd en de studenten zijn vertrouwd met de ombudsman/vrouw, die door hen zelf uitgekozen wordt.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het diplomarendement is in orde. Al bij al slaagt ongeveer 85% in twee jaar. In vergelijking met de scores in Vlaanderen is dit relatief hoog. Van de gediplomeerden in 2012–2013 studeerde 64% af in 1 jaar, 24% na 2 jaar, 7% na 3 jaar en 5% in 4 of 5 jaar. De commissie constateert wel een grote variatie in het cijfermateriaal, in functie van zij-instromers en reguliere studenten.

De meeste afgestudeerden vinden vrij snel een baan, maar vooral in de academische wereld. Bijna de helft van de sociologen start hun carrière in de sector onderzoek en onderwijs. Veel sociologen werken als onderzoeker of statisticus bij allerlei organisaties. Sommige sociologen kiezen voor een loopbaan als leerkracht in het secundair of volwassenenonderwijs. Ook de overheid, de publieke sector, de sociaal-culturele en welzijnssector, zijn relevante werkvelden. De studenten geven echter aan zich aan het einde van de studies niet klaar te voelen voor tewerkstelling in andere sectoren dan de academische wereld. De commissie raadt dan ook aan om de klemtoon op onderzoek, zoals ook geëxpliciteerd in de doelstellingen, duidelijker te stellen in het kader van voorlichtingsactiviteiten.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor en Master Sociologie

UGent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor- en masteropleiding Sociologie aan de UGent. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen op 3 en 4 maart 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleidingen als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleidingen zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne

kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleidingen. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen (PSW) telt vier opleidingscommissies: één facultaire (FOC) en drie opleidingsspecifieke opleidingscommissies (waaronder de OC Sociologie), die op centraal niveau worden aangestuurd door de Directie Onderwijsaangelegenheden (DOWA). De OC's dragen de verantwoordelijkheid voor de uitwerking en de kwaliteit van het onderwijs. De FOC concentreert zich op de gemeenschappelijke facultaire stam in de 1ste bachelor. De OC Sociologie bestrijkt de ganse opleiding en is het centrale orgaan inzake de organisatie van de opleiding.

Ter optimalisering van de interne kwaliteitszorg werd in 1998 aan de faculteit PSW een Kwaliteitscel Onderwijs (KCO) opgericht die onder de facultaire Dienst Onderwijsondersteuning (DOW) valt. De KCO begeleidt de opleidingscommissies en waakt over de kwaliteit van de opleidingsprogramma's, de gehanteerde onderwijs- en examenvormen en de studiebegeleiding. De Vakgroep Sociologie staat in voor de organisatie van de personeelsinzet in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bacheloropleiding Sociologie als goed en van de masteropleiding Sociologie als goed

De commissie staat positief tegenover het profiel van zowel de bachelor- als de masteropleiding. De commissie waardeert het concept 'Doing Sociology', dat in de doelstellingen mooi uitgewerkt is. 'Doing Sociology' betekent enerzijds dat de opleidingen, naast het opbouwen van theoretisch inzicht, ook de vorming beogen van een sociologisch expert met vakinhoudelijke expertise, die gewapend met (onderzoekers)tools een proces

van kennisontwikkeling organiseert en een eindproduct realiseert. Het bachelor-mastertraject is gericht op het bijbrengen van inzicht in de samenleving van de 21ste eeuw, op het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden en zelfstandig professioneel handelen en academische communiceren. De commissie is tevreden over de heldere formuleringen. Ook geven de studenten aan dat de verwachtingen daarmee voor hen duidelijk zijn.

Bachelor

In lijn met het algemene concept 'Doing Sociology' ligt de klemtoon in de bacheloropleiding op de vorming van professionelen die over de competenties beschikken om onder begeleiding in een verscheidenheid van beroepssituaties te kunnen functioneren. De klemtoon ligt op kwantitatief onderzoek, maar er is ook een steeds ruimere plaats voor het aanleren van vaardigheden in kwalitatief onderzoek. In de bacheloropleiding wordt beoogd om hierin courante technieken aan te leren.

De commissie stelt vast dat de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten van de bacheloropleiding qua niveau en oriëntatie passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. De commissie is tevreden over het academische gehalte van de opleidingsspecifieke leerresultaten en meent dat deze qua niveau voldoen aan de verwachtingen ten aanzien van een academische bacheloropleiding. Ook de link met de domeinspecifieke leerresultaten is aan de maat. De opleidingsspecifieke leerresultaten gaan verder dan de domeinspecifieke leerresultaten. Voor de bacheloropleiding zijn de opleidingsspecifieke leerresultaten, vooral wat betreft het competentiegebied 'Onderzoeksvaardigheden', meer gedetailleerd uitgewerkt en komt competentiegebied 'Zelfstandig professioneel handelen' uitgebreider aan bod.

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. De doelstellingen zijn vooral geformuleerd in termen van een adequate doorstroom naar het masterniveau. Ook ten aanzien van het vakgebied sociologie sluiten de leerresultaten aan bij actuele eisen in het internationale perspectief.

Master

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten van de masteropleiding passen qua niveau en oriëntatie binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader. Net zoals bij de

bacheloropleiding gaan ook voor de masteropleiding de opleidingsspecifieke leerresultaten verder dan de domeinspecifieke leerresultaten. Hierbij wordt er in de opleidingsspecifieke leerresultaten een klemtoon gelegd op onderzoek én op het opzetten van projecten (met inbegrip van het kunnen communiceren over de projectinhouden).

De masteropleiding wil op basis van de verworven competenties op bachelorniveau inhoudelijke specialisatie en geavanceerde onderzoeksvaardigheden aanbieden. Ook het uitvoeren van een complex project en het inoefenen van gevorderde vormen van academisch communiceren, nemen een belangrijke plaats in. Net zoals in de bacheloropleiding, ligt de klemtoon op kwantitatief onderzoek, maar ook hier is er een steeds ruimere plaats voor het aanleren van vaardigheden in kwalitatief onderzoek.

Wat betreft de aansluiting van de leerresultaten bij actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld, ziet de commissie een zekere klemtoon op onderzoeksleerresultaten. De opleidingsverantwoordelijken geven aan dat competenties als onderzoekers ook overdraagbaar zijn naar andere sectoren. Dankzij analytisch inzicht (ontwikkeld in het kader van onderzoek), projectmatig denken en vermogen tot academisch communicatie, kan de afgestudeerde master ook tewerkgesteld worden in verwante sectoren (onderwijs, databeheer, sociaal werk). De commissie beaamt dat de masteropleiding een aantal generieke kwalificaties wil bijbrengen, die van belang zijn om in andere sectoren goed te kunnen functioneren. Ze constateert namelijk dat, naast de klemtoon op onderzoek, op doelstellingsniveau ook voldoende aandacht uitgaat naar beleidsmatige aspecten. De doelstellingen sluiten ook goed aan bij actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Conclusie

De commissie treft, zowel voor de bachelor- als voor de masteropleiding heldere doelstellingen aan, met enerzijds een adequaat evenwicht tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek en anderzijds tussen beleid en onderzoek. De leerresultaten sluiten goed aan bij de eisen van het vakgebied en het beroepenveld. Het concept 'Doing Sociology' geeft aan de doelstellingen bovendien een interessante profilering.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bacheloropleiding Sociologie als goed en van de masteropleiding Sociologie als goed

Op het niveau van de doelstellingen heeft de commissie haar waardering geuit voor het concept 'Doing Sociology'. De commissie meent echter dat dit nog beter neergezet kan worden in het programma. De studenten zijn wel vertrouwd met dit concept, maar toch blijft dit op implementatieniveau vrij abstract. De commissie meent dat de lijnen naar de specifieke opleidingsonderdelen duidelijker geëxpliciteerd dienen te worden. Zowel op bachelor- als op masterniveau ziet de commissie wel een mooi programma dat de studenten in staat stelt om de beoogde leerresultaten te realiseren, maar waarbij het daarin ontbreekt aan een zekere zichtbaarheid van het onderwijsconcept.

Het bachelor-mastertraject wordt geschraagd door zes leerlijnen, gebaseerd op de verschillende competentiegebieden. De studenten verwerven de opleidingscompetenties in opeenvolgende niveaus. Het eerste inleidende niveau wordt weerspiegeld in de algemene stam van de bacheloropleiding waarmee een brede multidisciplinaire en sociaalwetenschappelijke basis gelegd wordt. Het verdiepende niveau voor de sociologische theorie en de onderzoeksvaardigheden zit ook in de algemene stam. Op die manier wordt in de 2e en 3e bachelorfase de sociologische focus aangescherpt. Het verdiepende niveau voor de vele hulpwetenschappen wordt gerealiseerd door het organiseren van minores per hulpwetenschap in de 2e en 3e bachelorfase. Op masterniveau bestaat het programma uit twee stamvakken en vier majores/minores. Deze majores combineren twee theorievakken met een werkcollege, aangevuld met een specifiek keuzevak uit relevante hulpwetenschappen. Er is een flexibele programmasamenstelling door de keuzemogelijkheden tussen en binnen minores in de bacheloropleiding en majores/minores in de masteropleiding. Daarnaast kan in de masteropleiding gekozen worden tussen een gevorderd kwantitatief of kwalitatief opleidingsonderdeel. De Onderzoekspaper (langlopend onderzoek) in de 3de bachelorfase heeft een gewicht van 14 studiepunten. De Masterproef telt voor 20 studiepunten.

Bachelor

De commissie waardeert het feit dat er mooie en consequente leerlijnen uitgeschreven zijn voor het bachelorprogramma, waarbij vooral het langlopend onderzoek een positieve waardering verdient als voorbereiding

op de masteropleiding en het masterproeftraject. De doelstelling van deze cyclus langlopend onderzoek (2de en 3de bachelor) is studenten te laten kennismaken met een volledig onderzoeksproces, waarbij ze leren inzien dat alle stappen consequenties hebben voor de volgende stappen. De vele goede beoordelingen van studenten in het kader van het langlopend onderzoek, sterken de commissie in de overtuiging dat dit een waardevol opleidingsonderdeel is. In de Onderzoekspaper wordt vanuit een probleemstelling en een theoretisch kader een onderzoeksopzet ontwikkeld.

De commissie ziet echter een nood aan een extra module met praktische scholing rond beleidsmatige aspecten. In het kader van de doelstellingen heeft de commissie een adequaat evenwicht vastgesteld tussen onderzoek en beleid, maar in het programma kan dit nog duidelijker tot uiting komen. Beleid is in verschillende opleidingsonderdelen wel impliciet aanwezig, maar dit kan nog meer zichtbaar gemaakt worden in het programma. Uiteraard is het niet de bedoeling om er een beleidsmatige opleiding van te maken, maar het implementeren van één of twee goed gekozen modules kan resulteren in een nog betere voorbereiding op andere werkvelden dan de academische praktijk. In dit opzicht betreurt de commissie de keuze van de opleidingsverantwoordelijken om het opleidingsonderdeel 'Beleidsevaluatie' te laten vallen. Ook los van beleidsmatige aspecten kan de rol van de socioloog buiten het werkveld van de wetenschap meer expliciet gemaakt worden.

De nood aan meer duidelijkheid van het programma ligt in lijn met de nood aan meer regie op het kiezen van hulpwetenschappen en bijvakken. De commissie ziet een brede opleiding met een interessant aanbod van hulpwetenschappen, maar constateert hierin een zekere versnippering. Ze meent dat de relatie met de basisopleiding vrij los geconcipieerd wordt. De commissie constateert dat de opleiding wel degelijk stappen heeft gezet om de eigen regie te versterken, maar raadt aan om te bekijken hoe de kwaliteit hiervan nog beter bewaakt kan worden en hoe de regie van de sociologen over de bijvakken nog verder verstrakt kan worden.

De commissie is positief over de onderwijsvormen en leermiddelen. Omwille van de grootte van de groepen zijn activerende werkvormen realistisch vanaf het 2de bachelorjaar. In het 3de bachelorjaar zijn er zelfs heel kleine groepen voor verschillende vakken, wat naast het gebruik van activerende werkvormen ook de interactiviteit van het klassieke hoorcollege faciliteert. Het hoorcollege komt heel frequent voor in de 1ste bachelorfase, maar

daalt systematisch doorheen het traject. Hoorcolleges in de 1ste bachelor worden ook ondersteund door online-werkvormen. Bij de activerende werkvormen is er een grote diversiteit, al zijn vooral groepswerk (2de bachelor) prominent aanwezig. Wat betreft het gebruik van papers, ziet de commissie een spanning met de studielast: de studenten getuigen van een vrij abrupte overgang van de tweede naar de derde bachelorfase en van een sterke piek in studielast in de derde bachelorfase. Vooral de spreiding van het veelvuldige gebruik van papers kan beter.

Het sterke personeelsteam helpt de studenten duidelijk om de beoogde leerresultaten te bereiken. De commissie is onder de indruk van het enthousiaste, deskundige en studentvriendelijke docentenkorps. In de omkadering heerst er duidelijk een sfeer van positieve mogelijkheden. De studenten zijn ook vol lof over de benaderbaarheid van deze docenten. De positieve sfeer blijkt ook uit de open houding ten aanzien van onderwijsprofessionalisering. De UGent organiseert een reeks van docenten- en assistententrainingen. De commissie stelt een interessant aanbod vast (ook voor beginnend personeel) waarvan veelvuldig gebruik gemaakt wordt. Eveneens heeft de commissie de publicaties van de docenten bestudeerd en daarin stelt zij ook op onderzoekmatig vlak de nodige expertises vast. De thematische insteek van het onderzoek aan de vakgroep is breed. Er zijn vijf onderzoeksgroepen: Center for Social Theory-CST, Cultural Diversity: Opportunities & Socialisation-CUDOS, Health & Demographic Research-HeDera, Participation, Opportunities, Structures-POS, Centre for Higher Education Governance Ghent – CHEGG.

De commissie meent dat dit sterke team (momenteel) een goede compensatie biedt voor de relatief beperkte personeelsaantallen. Inzake de kwantiteit van het personeel ziet de commissie namelijk een kwetsbaarheid, die nauwgezet opgevolgd moet worden. De student/ZAP ratio daalde de afgelopen jaren tot 28 per ZAP. Daarnaast zijn ook 14 externe lesgevers betrokken bij het modelprogramma. Inclusief deze externen bedraagt de student/ZAP ratio 11,2. Er wordt echter veelvuldig gerekend op tijdelijke medewerkers, waardoor er een zekere kwetsbaarheid ontstaat.

De ondersteunende voorzieningen verdienen volgens de commissie een zeer positieve waardering. Voor aanvang van de studie kunnen toekomstige studenten op verschillende manieren kennismaken met de faculteit en ook bij de instroom van studenten stelt de commissie zeer interessante initiatieven vast. Het monitoraat verzorgt algemene studiebegeleiding en vakinhoudelijke begeleiding, voornamelijk voor het 1ste bachelorjaar. Ook

de studenten zijn zeer lovend over dit monitoraat, waarbij gesteld wordt dat het ondersteunend personeel ook erg aanspreekbaar is. In de eerste bachelorfase zijn er ook ondersteuners van het monitoraat aanwezig en benaderbaar tijdens de hoorcolleges, hetgeen de commissie ten zeerste waardeert. Ook over de wijze waarop de studietrajectbegeleiding opgevolgd wordt, is de commissie duidelijk onder de indruk. De trajectbegeleider organiseert infosessies en briefings voor de studenten. Een interessant gegeven is ook het feit dat de ombudsman/vrouw door de studenten zelf uitgekozen wordt.

Op vlak van materiële voorzieningen ziet de commissie (momenteel) een minder gunstige situatie qua beschikbare ruimte en faciliteiten. De campus telt 18 auditoria. De opleiding maakt ook gebruik van auditoria van andere faculteiten. De Vakgroep Sociologie heeft één eigen vergaderzaal. Deze wordt ook intensief gebruikt voor groepswerken, oefeningssessies en feedbacksessies. Vergaderzalen van andere vakgroepen worden ook benut. Het facultair PC-lokaal, wordt beheerd door twee voltijdse (facultaire) ATP-leden. De commissie stelt vast dat er een nieuwbouwplan ontwikkeld is, waarbij huidige problemen opgevangen worden. Een voorbeeld hiervan is de verbeterde aangepastheid van de voorzieningen voor mensen met een beperking. Binnen enkele jaren verhuist de faculteit naar een groter gebouwencomplex, het Technicum. Tegelijk wordt de overstap gemaakt van vakgroepbibliotheken naar een geïntegreerde faculteitsbibliotheek. De commissie meent dat deze integratie goed wordt voorbereid. Over de elektronische leeromgeving is de commissie lovend. Het online cursusbeheerssysteem en leerplatform Minerva wordt intensief gebruikt en de webapplicatie Athena geeft de studenten toegang tot relevante software.

De commissie meent dat het programma, het personeel en de voorzieningen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. De commissie haalde echter reeds aan dat de vrije keuze van bijvakken en hulpwetenschappen in de minoren tot een zekere versnippering en verlies van samenhang kan leiden. Het grote keuzeaanbod wordt door de studenten als positief ervaren, maar toch ziet de commissie een nood aan meer regie. De commissie stelt vast dat vooral de schakelstudenten noodgedwongen te lijden hebben onder een programma waarbij het moeilijker is om de samenhang te bewaken. De commissie waardeert wel het feit dat de opleiding zich inzet om dit zo goed mogelijk op te vangen, bijvoorbeeld met het door de commissie zeer positief gewaardeerde monitoraat.

Wat betreft het doorstroomrendement heeft de commissie begrip voor de problemen eigen aan een bacheloropleiding. Het aantal trajectstarters (vooral ASO-studenten) is relatief hoog en stabiel. Het studierendement ligt (rond de 72%) hoger dan het Vlaamse gemiddelde. In het academiejaar 2013–2014 slaagde 39% voor de 1ste bachelor. 29% van de niet-geslaagde studenten had een tekort op maximum drie vakken. Daartegenover staat dat een grote groep (70%) van de niet-geslaagde studenten tekorten had voor vier of meer vakken. De slaagcijfers voor de onderzoekspaper zijn een belangrijke factor. De indiencijfers liggen laag. De laatste drie jaar schommelt dit rond de 75%. De slaagcijfers ogen dan ook rooskleuriger als de vroegtijdige uitvallers niet opgenomen worden in de berekening. Ook al kampen de opleidingsverantwoordelijken vaak met moeilijk controleerbare effecten, toch raadt de commissie aan om het doorstroomrendement nauwgezet te blijven bewaken.

De commissie is zeer tevreden over de opvolging van de verbeteracties uit de kwaliteitszorg. De opleidingsonderdelen worden systematisch geëvalueerd door de bachelor- en masterstudenten. De studenten getuigen over een erg studentvriendelijke houding van het personeel, waarbij door hen aangekaarte problemen erg kort op de bal aangepakt worden. De commissie is onder de indruk van de permanente opvolging van de kwaliteit. Een voorbeeld betreft het opleidingsonderdeel biologie, waarvan de studenten de relevantie niet inzagen. De studenten geven aan dat deze opmerking erg nauwgezet opgevolgd is, in die zin dat de link met sociologie meer geëxpliciteerd wordt in de vakinhouden. De commissie beschouwt dit als een goed voorbeeld van een goede kwaliteitscontrole en -opvolging. Ook wordt de ombudsfunctie op een goede wijze ingevuld en zijn de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie goed opgevolgd. Het feit dat, mede op basis van de vele opmerkingen van de vorige visitatiecommissie, op korte termijn een zeer systematisch programma opgebouwd is (met grotendeels hetzelfde personeel), sterkt de commissie in de overtuiging dat er een duidelijke kwaliteitszorgcultuur heerst, die ook aanzet tot gepaste maatregelen.

Wat betreft internationalisering van de bacheloropleiding is de commissie tevreden. Sommige aspecten van internationalisering zijn structureel ingebed in de opleidingsonderdelen (anderstalig onderwijs, anderstalig materiaal, buitenlandse gastdocenten), andere aspecten laten meer initiatief aan de student (uitwisseling, keuzevakken). De internationalisering is verankerd in het programma via een minor 'studietraject in het buitenland'. De meeste studenten zien meer en betere mogelijkheden

om uitwisseling in te passen in de bacheloropleiding dan in de éénjarige masteropleiding.

Master

Ook het masterprogramma stelt de studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. De commissie meent dat ook hier de leerlijnen mooi en consequent uitgeschreven zijn. De commissie merkt op dat er geen harde knip tussen het bachelor- en het masterniveau gemaakt wordt en beschouwt dit als een verstandige keuze, aangezien het doortrekken van de leerlijnen resulteert in een goede voorbereiding op de masterproef.

De commissie meent echter dat ook voor de masteropleiding de rol van de socioloog, ook buiten de academische wereld, meer benadrukt dient te worden. Net zoals bij de bacheloropleiding, ziet de commissie een nood aan extra praktische scholing rond beleidsmatige aspecten. Ook op masterniveau is beleid in verschillende opleidingsonderdelen impliciet aanwezig, maar moet dit meer zichtbaar gemaakt worden in het programma. Studenten die in een andere dan de academische praktijk willen terecht komen, blijven wat op hun honger zitten. Inzake de voorbereiding van de studenten op de arbeidsmarkt, met inbegrip van de volledige waaier van beroepenvelden, zijn reeds goede stappen gezet, maar deze moeten explicieter bekend gemaakt worden aan de studenten. Net zoals in de bacheloropleiding kunnen ook hier ethische problemen meer zichtbaar gemaakt worden in het programma (privacy, ethiek van onderzoek).

De commissie meent dat een koppeling van een stage aan de masterproef mogelijkheden kan bieden. De studenten kunnen kiezen voor een stage, maar dit is niet verplicht en vanuit het personeel gebeurt er ook weinig aan ondersteuning en promotie. Los hiervan is de commissie wel tevreden over het proces en het traject van de masterproef. De onderzoekspaper van de bacheloropleiding wordt verfijnd en het onderzoek wordt effectief uitgevoerd. De masterproef richt zich op het beheren van een eigen project via het presenteren van work-in-progress en voortgangsrapporten en via het uitwisselen van feedback tussen peers.

De commissie is positief over de onderwijsvormen en leermiddelen. Net zoals in de 3de bachelorfase, zijn er ook in de masteropleiding heel kleine groepen voor verschillende vakken, wat naast activerende werkvormen ook de interactiviteit van het klassieke hoorcollege sterk faciliteert.

Net zoals voor de bacheloropleiding, stelt de kwaliteit van het personeel ook de masterstudenten duidelijk in staat om de beoogde leerresultaten te bereiken. Het personeel bestaat uit enthousiaste, deskundige en student-vriendelijke docenten, die de studenten ondersteunen in een duidelijke sfeer van positieve mogelijkheden. Ook de docenten van de masteropleiding maken veelvuldig gebruik van het interessante aanbod inzake onderwijsprofessionalisering, en ook hier wijzen de publicaties van de docenten op de aanwezigheid van de nodige expertises (zie *bachelor*). De kwetsbaarheid in de personeelsaantallen, die de commissie echter in het kader van de bacheloropleiding aanhaalde, geldt ook voor de masteropleiding: er wordt veelvuldig gerekend op tijdelijke assistenten en er bestaat een afhankelijkheid van onderzoekfinanciering.

De ondersteunende voorzieningen zijn aan de maat. De studietraject-begeleiding wordt ook hier goed opgevolgd en ook hier zijn de studenten vertrouwd met de ombudsman/vrouw, die door hen zelf uitgekozen wordt. Zoals reeds aangehaald werd in het kader van de bacheloropleiding, stelt de commissie vast dat er een nieuwbouwplan ontwikkeld is, waarbij de huidige problemen opgevangen worden. Een voorbeeld hiervan is de verbeterde aangepastheid van de voorzieningen voor mensen met een beperking. De opleidingsverantwoordelijken (alsook de commissie) zijn hoopvol over de integratie van de facultaire bibliotheek in de nabije toekomst (zie *bachelor*). Over de elektronische leeromgeving is de commissie lovend. Het online cursusbeheerssysteem en leerplatform Minerva wordt ook door de masterstudenten intensief gebruikt en de webapplicatie Athena geeft toegang tot de relevante software.

De commissie ziet op masterniveau een goed samenhangende leeromgeving. De instroom is divers qua vooropleiding. De grootste groep komt uit de bacheloropleiding. De zij-instroom vanuit het schakel- en voorbereidingsprogramma vormt een belangrijke factor inzake studie-vertragings. Voor schakelstudenten gaat het vaak moeizamer, gezien het feit dat zij snel mee op de trein van het masterproeftraject moeten springen. Ook zijn er studenten die uit een andere sociologie-opleiding komen. Globaal gezien beschouwt de commissie het doorstroomrendement echter als in orde. Het aantal trajectstarters in de master schommelt tussen de 52 en de 65. Het studierendement (87%) is iets hoger dan het Vlaams gemiddelde (83,4%). Het voornaamste struikelblok is de masterproef. 26,5% van de reguliere studenten (komende uit de eigen bachelor) slaagde niet in 1 jaar. Bij de zij-instromers was dit 44% en de externe instromers 80%. Ook al kampen de opleidingsverantwoordelijken net zoals voor de

bacheloropleiding vaak met moeilijk controleerbare effecten, toch raadt de commissie aan om het doorstroomrendement nauwgezet te blijven bewaken.

De commissie is ook voor de masteropleiding zeer tevreden over de opvolging van de verbeteracties uit de kwaliteitszorg en onder de indruk van de permanente opvolging van de kwaliteit. De opleidingsonderdelen worden systematisch geëvalueerd door de studenten en net zoals voor de bacheloropleiding, wordt ook voor de masteropleiding erg kort op de bal gespeeld inzake opmerkingen van de studenten. Net zoals bij de bacheloropleiding sterkt het feit dat, mede op basis van de vele opmerkingen van de vorige visitatiecommissie, op korte termijn een zeer systematisch programma opgebouwd is (met grotendeels hetzelfde personeel), de commissie in de overtuiging dat er een duidelijke kwaliteitszorgcultuur heerst, die ook aanzet tot gepaste maatregelen.

Wat betreft internationalisering van de masteropleiding is de commissie tevreden. Net zoals in de bacheloropleiding zijn sommige aspecten van internationalisering structureel ingebed in de opleidingsonderdelen (anderstalig onderwijs, anderstalig materiaal, buitenlandse gastdocenten) en laten andere aspecten meer initiatief aan de student (het voeren van onderzoek in functie van de Masterproef in het buitenland). De internationalisering is verankerd in het programma via een major 'studietraject in het buitenland'. Daarnaast kent de opleiding ook zogenaamde vrije mobiliteit. Die uit zich vooral in keuzes van studenten om hun masterproef (gedeeltelijk) in het buitenland uit te voeren. In de afgelopen jaren heeft een tiental studenten van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

Conclusie

De commissie beschouwt zowel de bachelor- als de masteropleiding als degelijke opleidingen in de sociologie, die ondersteund worden door een enthousiast docententeam en een degelijke begeleiding en waarbij de kwaliteit gemotiveerd opgevolgd wordt. Wel ziet de commissie een nood aan meer aandacht en zichtbaarheid van beleidsmatige aspecten. Voor de bacheloropleiding kan de regie op de keuze van hulpwetenschappen verstrakt worden en dient er gezocht te worden naar een meer optimale spreiding van de studielast en voor de masteropleiding dient de volledige waaier van beroepsmogelijkheden meer bekend gemaakt te worden.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bacheloropleiding Sociologie als goed en van de masteropleiding Sociologie als goed

De commissie meent dat de bachelor- en de masteropleiding erin slagen om de geformuleerde doelstellingen te bereiken. Ze stelt wel vast dat de beschikbare tijd (4 jaar) en staf beperkt is, maar binnen deze beperkingen worden goede keuzes gemaakt en wordt er een acceptabele uitkomst gerealiseerd.

Het toets-systeem is opgebouwd vanuit een duidelijke visie op toetsing, die helder uiteengezet wordt in het zelfevaluatierapport. De scores die studenten krijgen bij het afstuderen worden gedefinieerd op basis van het niveau waarmee Doing Sociology gerealiseerd wordt. Doing Sociology vereist toetsing aan de hand van reeksen van 'actieve' evaluatievormen waarbij stapsgewijs een hoger leerlijnniveau bereikt wordt. De afstudeerwerken zijn als integratievakken de belangrijkste graadmeter van Doing Sociology en transparantie is een cruciale voorwaarde om studenten via complexe evaluatievormen naar een hoger niveau te brengen.

Sinds 2013 wordt gewerkt aan een meer uitgesproken facultair toetsbeleid. Een overkoepelende facultaire en een opleidingsspecifieke toetscommissie werd opgericht. De toetscommissie screent de vakken systematisch aan de hand van een screeningsmatrix. Deze monitoring van de toetsing zal in de toekomst ook systematisch gebruik maken van de geherformuleerde opleidingscompetenties én de meer expliciete omschrijving van de leerlijnniveaus.

Bachelor

De bacheloropleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering, waarmee aangetoond kan worden dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd. De studenten zijn tevreden over de transparantie van de toetsing. Studenten kunnen zich vóór inschrijving informeren over de evaluatiemodaliteiten via de studiefiches. De opleiding verwacht van de lesgevers dat zij tijdens de eerste en laatste les de exameneisen, examenvorm en eindscoreberekening expliciet meedelen en toelichten. Ook geven de studenten aan dat er een goede variatie is van toetsvormen. Wel zijn ze vragende partij voor het opdrijven van de mate van feedback op de prestaties. In het kader van de bachelorproef krijgen de

studenten soms bijvoorbeeld feedback van de assistent en in mindere mate van de promotor. Wel worden er, los van de bachelorproef, in samenwerking met het monitoraat proefexamens en collectieve feedbacksessies georganiseerd voor de studenten van het eerste bachelorjaar, hetgeen de waardering van de commissie verdient.

De organisatie van de toetsing verloopt degelijk. De examenplanning wordt in overleg met de studentenvertegenwoordigers vroeg in het semester opgesteld en gecommuniceerd. Mogelijke inbreuken op het examenreglement kunnen gesignaleerd worden aan de facultaire en of institutionele ombudspersoon.

De betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing beschouwt de commissie als aan de maat. De standaardprocedures worden binnen de opleiding opgevolgd door de OC en daarbuiten door de examencommissie, de KCO en de ombudsdienst. Alle examenresultaten worden door de examencommissie besproken. De kwaliteit van de beoordelingsmethodes wordt besproken aan de hand van de resultaten van de jaarlijks afgenomen onderwijsbeoordelingen. Een cruciaal aspect bij het opstellen van examens is intervisie, waarbij medewerkers aan de hand van uitgeschreven instructies sets van vragen opstellen en die onderling evalueren, waarna de titularis ze grondig screent en remedieert. Daarnaast is de opleiding opgestart met een meter-peterprincipe bij nieuwe, niet geroutineerde lesgevers.

Er wordt geen duidelijk knip gemaakt tussen het bachelor- en het masterniveau. De meeste studenten stromen dan ook door naar de masteropleiding. De studenten geven aan dat deze doorstroom vlot verloopt. De commissie meent wel dat er meer gedaan kan worden in het kader van inbreng van alumni. De alumni kunnen namelijk veel interessante informatie en suggesties geven over het programma, ook in functie van de verwachtingen van de verschillende relevante werkvelden. De commissie waardeert het feit dat dit erkend wordt door de opleidingsverantwoordelijken en dat er reeds plannen gemaakt worden om de afgestudeerden meer te betrekken.

Het diplomarendement beschouwt de commissie als in orde. Van de trajectstarters in 2008 in de bachelor studeert ongeveer 34% af binnen de drie jaar en ongeveer 43% binnen de 5 jaar. 63% van de afgestudeerde bachelors in 2012–2013 deed dit in 3 jaar, 27% in 4 of 5 jaar en 10% in 6 of 7 jaar. De cijfers vallen volgens de commissie vrij laag uit, maar toch blijven ze boven het Vlaamse gemiddelde. Daartegenover staat dat slechts 1,2%

3 jaar of langer ingeschreven is in de opleiding en toch niet afstudeert. Dit betekent dus dat ondanks de vertraging de studenten wel degelijk een diploma behalen. De opleidingsverantwoordelijken geven twee belangrijke oorzaken van deze studieduurverlenging: de lage slaagcijfers in de 1ste bachelorfase en de lage indicijfers voor de Onderzoekspaper. De commissie heeft begrip voor deze belemmerende factoren, maar raadt toch aan om dit continu te blijven opvolgen.

Master

Net zoals de bacheloropleiding beschikt ook de masteropleiding over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering, waarmee aangetoond kan worden dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd. De masterstudenten geven aan dat de toetsing voldoende transparant is. Ook hier kunnen studenten zich informeren via de studiefiches en lichten de lesgevers tijdens de eerste en laatste les de exameneisen, examenvormen en eindscoreberekening expliciet toe. De studenten geven aan dat er voldoende feedback gegeven wordt en dat de variatie van evaluatievormen toereikend is.

Ook hier verloopt de organisatie van de toetsing goed. De examenplanning wordt in overleg met de studentenvertegenwoordigers vroeg in het semester opgesteld en gecommuniceerd. Mogelijke inbreuken op het examenreglement kunnen gesignaleerd worden aan de facultaire en/of institutionele ombudspersoon. De commissie beschouwt de betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing ook voor de masteropleiding als aan de maat (zie *bachelor*).

De commissie is tevreden over het eindniveau, zoals dat blijkt uit de masterproef, en ziet ook een goede overeenkomst tussen de toebedeelde scores en het niveau van de eindproducten. Binnen een éénjarige master is het zeer moeilijk om een complex empirisch onderzoek te organiseren. Toch wordt er een hoog niveau gerealiseerd, hetgeen ook blijkt uit het feit dat sommige studenten geschikt blijken voor een doctoraatsmandaat en het feit dat er op basis van masterproeven of werkcollege-papers van studenten ook artikels gepubliceerd worden in (inter)nationale tijdschriften. De studenten hebben de vrijheid om een ander onderwerp en een andere promotor te kiezen voor hun Masterproef dan voor hun Onderzoekspaper in de bacheloropleiding. Studenten kunnen kiezen uit drie grondvormen: wetenschappelijk artikel, wetenschappelijke verhandeling en beleidsrapport. De beoordeling gebeurt door de promotor (ZAP of postdoc) en een

beoordelaar (ZAP/postdoc voor de Masterproef). De opleiding is gestart met een verplichte mondelinge verdediging van de masterproef en tevens werd er een vernieuwd beoordelingskader opgesteld. De commissie waardeert het feit dat de beoordeling gebeurt volgens duidelijke criteria, die ook voor de studenten gekend en helder zijn.

De mate van inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt is volgens de commissie aan de maat. De meeste afgestudeerden vinden vrij snel een baan (18% onmiddellijk en 72% binnen de drie maanden), maar vooral in de academische wereld. Bijna de helft van de sociologen start hun carrière in de sector onderzoek en onderwijs. De meesten onder hen werken als assistent of onderzoeker aan een universiteit of hogeschool. Veel afgestudeerde sociologen werken als onderzoeker of statisticus bij allerlei organisaties. Sommigen kiezen voor een loopbaan als leerkracht in het secundair of volwassenenonderwijs. Ook de overheid, de publieke sector, de sociaal-culturele en welzijnssector, zijn relevante werkelden. De commissie gaf echter reeds aan dat studenten die andere beroepen velden beogen dan de onderzoekswereld, soms op hun honger blijven zitten. Studenten geven dan ook aan zich aan het einde van de studies niet klaar te voelen voor tewerkstelling in andere sectoren dan de academische wereld. Ook meent de commissie dat meer nauwgezette opvolging aan de orde is met betrekking tot de beroepen velden waarin de afgestudeerden juist terecht komen. Afgestudeerden die wel een academische carrière beogen, worden dan weer wel erg grondig voorbereid. Er is namelijk voor gekozen om de studenten voor te bereiden op dit vrij smalle segment in de arbeidsmarkt. De commissie waardeert het feit dat hiermee de lijn tussen de doelstellingen en de resultaten duidelijk goed doorgetrokken wordt, maar acht het dan wel van belang om de studenten hier tijdig over te informeren. Op die manier kunnen studenten die zich bijvoorbeeld verder willen verdiepen in beleid een meer beredeneerde keuze maken.

Het diplomarendement is in orde. Voor de trajectstarters in 2008 in de master studeert ongeveer 60% af binnen het jaar. Het tweede jaar komt daar 20 tot 30% bij. Al bij al slaagt dus 85% in twee jaar. In vergelijking met de scores in Vlaanderen, waar dit tussen de 76% en de 79% schommelt, is dit relatief hoog. Van de gediplomeerden in 2012–2013 studeerde 64% af in 1 jaar, 24% na 2 jaar, 7% na 3 jaar en 5% in 4 of 5 jaar. Toch liggen ook hier de cijfers hoger dan het Vlaamse gemiddelde. Per cohorte is er slechts een drietal studenten dat zonder diploma de universiteit verlaat. De commissie constateert wel een grote variatie in het cijfermateriaal, in functie van zij-instromers en reguliere studenten.

Conclusie

De commissie meent dat zowel de bachelor- als de masteropleiding een toereikend niveau realiseren, zoals dat ook blijkt uit het gerealiseerde niveau van de bachelor- en masterproef. Beide opleidingen beschikken over een transparant, betrouwbaar, valide en goed georganiseerd systeem van toetsing. In het kader van de bacheloropleiding verdient het de aanbeveling om de alumni in grotere mate te betrekken. Voor de masteropleiding verdient het feit dat studenten zich soms niet klaar voelen voor tewerkstelling in andere sectoren dan de academische wereld, verdere opvolging.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bachelor Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de bacheloropleiding Sociologie, conform de beslisregels, goed.

Master Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de masteropleiding Sociologie, conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Bachelor Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

– /

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Zet het onderwijsconcept 'Doing Sociology' nog beter neer in het programma en expliciteer de lijnen naar de specifieke opleidingsonderdelen duidelijker.
- Overweeg een extra module met praktische scholing rond beleid en maak beleidsaspecten meer zichtbaar in het programma.
- Expliciteer de rol van de socioloog buiten het werkveld van de wetenschap.
- Maak ethische problemen meer zichtbaar in het programma.
- Bewerkstellig een betere spreiding van de studielast en van het gebruik van papers en werk de abrupte overgang tussen de tweede en de derde bachelorfase weg.
- Volg de kwetsbaarheid inzake kwantiteit van personeel meer nauwgezet op.
- Voer de verhuisplannen uit.
- Bewaak de kwaliteit van de keuzeopleidingsonderdelen beter (ook in functie van de samenhang) en verstrak de regie van de sociologen over de bijvakken.
- Volg de schakelstudenten beter op, vooral inzake de samenhang van hun programma en inzake duidelijkheid van de communicatie.
- Blijf het doorstroomrendement nauwgezet bewaken.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Drijf de mate van feedback op de prestaties op.
- Betrek de alumni meer bij het programma.
- Blijf het diplomarendement continu opvolgen

Master Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

– /

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Zet het onderwijsconcept ‘Doing Sociology’ nog beter neer in het programma en expliciteer de lijnen naar de specifieke opleidingsonderdelen duidelijker.
- Overweeg een extra module met praktische scholing rond beleid en maak beleidsaspecten meer zichtbaar in het programma.
- Expliciteer de rol van de socioloog buiten het werkveld van de wetenschap.
- Maak ethische problemen meer zichtbaar in het programma.
- Overweeg een koppeling van een stage aan de masterproef.
- Volg de kwetsbaarheid inzake kwantiteit van personeel meer nauwgezet op.
- Voer de verhuisplannen uit.
- Maak de volledige waaier van beroepenvelden explicieter bekend aan de studenten.
- Blijf het doorstroomrendement nauwgezet bewaken.
- Volg de schakelstudenten beter op, vooral inzake studievertraging.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Bereid de studenten beter voor op tewerkstelling in andere sectoren dan de academische wereld en volg meer nauwgezet op in welke beroepenvelden de afgestudeerden juist terecht komen.

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Bachelor en Master Sociologie

SAMENVATTING **Bachelor Sociologie** **VUB**

Op 10 en 11 maart 2015 werd de Bachelor Sociologie van de VUB in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De bacheloropleiding Sociologie aan de VUB wordt ingericht door de Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen en Solvay Business School (ES). De faculteitsraad bespreekt onderwijsgerelateerde onderwerpen. De opleidingsraad Sociologie werkt permanent aan de kwaliteit van de bacheloropleiding. Het hoofddoel van de opleiding is het vormen van competente onderzoekers in een sociologie die wordt beschouwd als een theorie-gestuurde empirische wetenschap. De commissie waardeert het feit dat deze visie in de lijn ligt met de algemene VUB-Onderwijsvisie. Het feit dat de opleidingen zich ook kunnen profileren binnen deze heldere VUB-doelstellingen, draagt des te meer bij aan het positieve oordeel van de commissie.

De beoogde opleidings specifieke leerresultaten van de bacheloropleiding passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader. In het zelfevaluatierapport wordt

aangehaald dat één van de sterke troeven van de opleiding Sociologie van de VUB de stevige methodologische vorming is, gericht op het zelf uitvoeren van sociologisch onderzoek. De commissie meent dat deze visie duidelijk aanwezig is in de hoofden van het onderwijsteam, maar vindt dat dit nog explicieter gemaakt kan worden in de informele communicatie met studenten over de leerresultaten. De commissie stelt vast dat de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten voldoende aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied en de verschillende relevante beroepenvelden worden gesteld, maar dat de meeste studenten doorstromen naar de masteropleiding.

Programma

De bacheloropleiding Sociologie van de VUB bestaat uit vier modules. Bachelormodule 1 (60 studiepunten) komt overeen met het eerste jaar van het modeltraject. Bachelormodule 2 (48 studiepunten) komt overeen met de verplichte opleidingsonderdelen van het tweede jaar van het modeltraject. Bachelormodule 3 (42 studiepunten) komt overeen met de verplichte opleidingsonderdelen van het derde jaar van het modeltraject. Bachelormodule keuze – profiel sociologische theorieën en onderzoek of minor – bevat in totaal 30 studiepunten die gespreid worden over het tweede en derde jaar. Binnen het Profiel sociologische theorieën en onderzoek volgt de student vier verplichte opleidingsonderdelen (24 studiepunten) en kiest hij/zij voor minstens 6 studiepunten opleidingsonderdelen uit het keuzeblok. Studenten kunnen ook kiezen uit negen minoren (Politieke wetenschappen; Criminologische wetenschappen; Communicatiewetenschappen; Geschiedenis; Management en beleid van de gezondheidszorg; Management, Zorg en beleid in de gerontologie; Organisatie en beleid; Sociale Geografie en Antropologie (ULB)). Er worden drie leerlijnen onderscheiden: ‘Methoden en technieken’, ‘Algemene sociologie’ en het ‘Leeronderzoek’. Deze worden aangevuld met het leerblok ‘Verbreding en verdieping’. De commissie staat positief tegenover dit programma, en stelt vast dat er sinds enkele jaren meer aandacht uitgaat naar kwalitatieve methodes, vooral voor studenten die zich daarin meer willen verdiepen.

Wat betreft de vormgeving blijkt dat er meer afstemming tussen de werkcolleges nodig is, maar de commissie heeft vertrouwen naar de toekomst toe, gebaseerd op het feit dat de opleiding reeds aanwijsbare en goede stappen gezet heeft. Er is een verschuiving van meer docentgerichte werkvormen naar meer studentgerichte werkvormen gericht op toepassen, synthetiseren en integreren van kennis, maar deze overgang kan sneller gebeuren. De invoering van een bachelorproef in de nabije toekomst

(academiejaar 2015/2016), beschouwt de commissie anderzijds als een goede ontwikkeling.

Algemeen kan gesteld worden dat de opleiding Sociologie voldoende personeel heeft om haar opdracht op een kwalitatieve manier uit te voeren, maar dat de situatie wel vrij precair is. Het beperkte aantal personeelsleden legt ook een beperking op het aantal (keuze)opleidingsonderdelen. De studenten geven wel aan dat het personeel enthousiast is om kwalitatief onderwijs aan te bieden. De commissie meent dat de nodige expertise aanwezig is. De studenten zijn ook positief over de onderwijskundige deskundigheid. Sinds het academiejaar 2014–2015 nemen alle nieuw aangestelde docenten verplicht deel aan een professionaliseringstraject. De commissie stelt bovendien tot haar genoegen vast dat alle sinds 2011 aangeworven docenten en een voltijds lid van het assisterend academisch personeel dit traject op vrijwillige basis gevolgd hebben. Daarnaast organiseert het Departement Onderwijsbeleid een regulier cursusaanbod rond diverse didactische thema's.

Beoordeling en toetsing

Het opleidingsspecifieke toetsbeleid gaat uit van de VUB-visie op evalueren. Concreet sturen vijf principes het evaluatiebeleid: congruentie, combinatie, communicatie, constructie, context. De studenten geven aan dat voor hen altijd duidelijk is wat er van hen verwacht wordt en krijgen regelmatig feedback op hun prestaties. Docenten bekijken individueel de resultaten van de onderwijs-e-valuatie over de examens en passen het examen aan. Verschillende docenten stellen een toetsmatrijs op met antwoord- en/of verbeterleutels. De commissie meent dat hiermee de transparantie, betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling in orde is. Ook meent de commissie een toereikende variatie in het toetsingsgebeuren te zien.

De commissie waardeert de keuze om een bachelorproef in te voeren. In het hervormde 'Werkcollege bachelorproef' zal de focus volledig komen te liggen op het onder begeleiding schrijven van een wetenschappelijke paper. De evaluatie van de paper gebeurt eveneens door het verantwoordelijke AAP-lid op basis van een evaluatiedocument voor papers.

Begeleiding en ondersteuning

Het academisch personeel verwijst indien nodig studenten door naar het StudieBegeleidingsCentrum. Op opleidingsniveau staan de professoren en assistenten zelf ter beschikking van de studenten, maar de studie-

en studietrajectbegeleiding gebeuren op centraal niveau, ook door het StudieBegeleidingsCentrum. Voor toekomstige studenten wordt de cursus 'kwantitatieve technieken' aangeboden om de voorkennis wiskunde bij te werken. In de brugcursus 'Klaar voor de start' wordt gewerkt aan vakoverschrijdende competenties. De studenten, alsook de commissie, zijn tevreden over deze ondersteunende voorzieningen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement van de bacheloropleiding bedraagt voor de 5 laatste jaren gemiddeld 62%. Het gemiddeld studierendement van de generatiestudenten ligt tijdens de periode 2008–2013 op 52%. Het percentage afgestudeerden van de bacheloropleiding bedraagt voor de instroomcohortes 2008 tot en met 2010, net als voor de andere instellingen, 35%. Het aantal studenten dat hun bachelordiploma binnen de 3 academiejaren behaalde zit in stijgende lijn: van 16% in 2008 tot 33% in 2010 (gemiddeld 26%). De commissie beschouwt deze rendementcijfers als aan de lage kant.

De meeste studenten stromen na de bacheloropleiding niet door naar de arbeidsmarkt, maar naar de masteropleiding. Het invoeren van een bachelorproef zal nog een extra positieve invloed hebben op de voorbereiding van de studenten op de masteropleiding.

SAMENVATTING

Master Sociologie

VUB

Op 10 en 11 maart 2015 werd de Master Sociologie van de VUB in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De masteropleiding wordt ingericht door de Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen en Solvay Business School (ES). De faculteitsraad bespreekt onderwijsgerelateerde onderwerpen. De opleidingsraad Sociologie werkt permanent aan de kwaliteit van de opleiding. Het hoofddoel is het vormen van competente onderzoekers in een sociologie die wordt beschouwd als een theorie-gestuurde empirische wetenschap. De commissie waardeert het feit dat deze visie in de lijn ligt met de algemene VUB-Onderwijsvisie. Het feit dat de opleidingen zich ook kunnen profileren binnen deze heldere VUB-doelstellingen, draagt des te meer bij aan het positieve oordeel van de commissie.

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het domeinspecifieke leerresultatenkader. De opleidingsverantwoordelijken beogen sociologen op te leiden die in staat zijn wetenschappelijk onderzoek uit te voeren op het niveau van een beginnend onderzoeker en te functioneren op het niveau van een beginnende professional. De commissie staat positief tegenover de klemtoon op het vormen van onderzoeksociologen, maar meent dat dit nog explicieter gemaakt kan worden in de informele communicatie met studenten over de leerresultaten. De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied en het beroepenveld worden gesteld. De opleidingsverantwoordelijken geven aan dat de verschillende beroepenvelden behoefte hebben aan onderzoekers, waarbij onderzoeksvaardigheden kunnen beschouwd worden als basiscompetenties die overdraagbaar zijn naar andere beroepenvelden. De commissie waardeert bovendien dat de masteropleiding haar opleidingsspecifieke leerresultaten aftoetst aan de beroepscompetentieprofielen zoals opgesteld door de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), dit om de band tussen de opleiding en het beroepenveld waarin afgestudeerden terecht komen optimaal te kunnen garanderen.

Programma

De masteropleiding bestaat uit een verplicht gedeelte van 36 studiepunten en een keuzegedeelte van 24 studiepunten. De opbouw van het verplicht gedeelte is geïnspireerd op de bachelorleerlijnen. Studenten krijgen een theoretische vorming (6 studiepunten), een gevorderde methodologische vorming (6 studiepunten) en een opleidingsonderdeel dat beide integreert (het Masterseminarie, 6 studiepunten). Het masterseminarie begeleidt studenten collectief bij het uitwerken van de masterproef. De masterproef zelf is goed voor 18 studiepunten. Het keuzegedeelte van de masteropleiding bestaat uit 24 studiepunten.

De commissie stelt vast dat de focus ligt op kwantitatief onderzoek. De band tussen onderwijs en onderzoek wordt adequaat versterkt, zowel via de masterproef als door het aangeven van verwijzingen naar lopend onderzoek tijdens de colleges. De commissie meent echter dat het gebruik van gastdocenten opgedreven kan worden, ook ten behoeve van het versterken van de arbeidsmarktorientatie. De commissie raadt aan om op zoek te gaan naar creatieve oplossingen, eventueel in de richting van het aanbieden van onderzoeksopdrachten van buiten de faculteit in het kader van de masterproef. De commissie apprecieert de keuze om vooral studentgerichte werkvormen te hanteren en het feit dat er specifieke accenten gelegd worden gericht op werkstudenten (e-learning, discussiemomenten, individuele begeleiding, inclusief besprekingen via Skype en video-opnames van de hoorcolleges). De studenten zijn wel vragende partij naar meer duidelijkheid inzake de verwachtingen ten aanzien van de aangeboden literatuur en/of readers.

De masteropleiding beschikt over voldoende personeel om haar opdracht op een kwalitatief goede manier uit te voeren. Er zijn voldoende stafleden, maar de situatie is kwetsbaar en het aantal personeelsleden legt een beperking op het aantal (keuze)opleidingsonderdelen. De studenten geven wel aan dat het personeel enthousiast is om kwalitatief onderwijs aan te bieden. Ook over de didactische en onderwijskundige deskundigheid hebben de studenten zich positief uitgesproken. De commissie waardeert het feit dat alle nieuw aangestelde docenten verplicht deelnemen aan een onderwijsprofessionaliseringstraject. De commissie stelt bovendien tot haar genoegen vast dat alle sinds 2011 aangeworven docenten en een voltijds lid van het assiterend academisch personeel dit traject op vrijwillige basis gevolgd hebben. Ook organiseert het Departement Onderwijsbeleid een regulier cursusaanbod rond diverse didactische

thema's. Ten slotte wil de commissie haar appreciatie uiten in verband met de vakinhoudelijke expertise.

Beoordeling en toetsing

Het opleidingsspecifieke toetsbeleid gaat uit van de VUB-visie op evalueren. Concreet sturen vijf principes het evaluatiebeleid: congruentie, combinatie, communicatie, constructie, context. De masterstudenten geven aan dat telkens duidelijk is wat er van hen verwacht wordt en dat zij regelmatig feedback krijgen op hun prestaties. De docent staat zelf in voor de inhoudelijke kwaliteitsbewaking van het evaluatiegebeuren, waarbij verschillende docenten aanvullend een toetsmatrijs opstellen met antwoord- en/of verbeterleutels. De commissie meent dat hiermee de transparantie, betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling in orde is.

De masterproef heeft bij voorkeur het formaat van een wetenschappelijk artikel. De procesbegeleiding van de masterproef gebeurt in het masterseminarie. Er wordt een afzonderlijk evaluatiedocument gebruikt, dat wordt toegelicht tijdens de eerste bijeenkomst van het masterseminarie. De leden van de jury alsook de promotor dienen een ingevuld evaluatiedocument, samen met het corresponderende cijfer, door te geven aan het faculteitssecretariaat. Na de mondelinge verdediging kan er overgegaan worden tot de deliberatie. De commissie meent wel dat het wetenschappelijk niveau varieert en dat de scores soms relatief hoog uitvallen.

Begeleiding en ondersteuning

Studenten worden via informatiemomenten tijdig geïnformeerd wanneer een keuze zich aandient in de opleiding. Het academisch personeel verwijst indien nodig ook masterstudenten door naar het StudieBegeleidingsCentrum. Op opleidingsniveau staan de professoren en assistenten zelf ter beschikking van de studenten, maar de studie- en studietrajectbegeleiding gebeurt op centraal niveau, ook door het StudieBegeleidingsCentrum. De studenten, alsook de commissie, zijn tevreden over deze ondersteunende voorzieningen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Voor de masteropleiding bedraagt het studierendement 77%. Het percentage afgestudeerden van de masteropleiding bedraagt voor de instroomcohortes 2008 tot en met 2010 77%. Er bestaat niet onmiddellijk een trend

naar studieduurverlenging. De commissie stelt vast dat deze cijfergegevens vergelijkbaar zijn met die van de andere Vlaamse instellingen.

Meer dan de helft van de alumni stroomt na de opleiding rechtstreeks door naar het onderzoek. De alumni geven echter aan dat de communicatie over de beroepsmogelijkheden van het diploma verbeterd kan worden. Toch vinden zij relatief makkelijk de weg naar de arbeidsmarkt.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor en Master Sociologie

VUB

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor- en masteropleiding Sociologie aan de VUB. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen op 10 en 11 maart 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleidingen als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleidingen zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteits-

zorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings-specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleidingen. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

De opleidingen Sociologie aan de VUB worden ingericht door de Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen en Solvay Business School (ES). De Onderwijsraad (OWR) van de VUB verstrekt advies inzake onderwijs-beleid, de verdeling en de toewijzing van de onderwijsmiddelen en heeft beslissingsbevoegdheid ten aanzien van curriculumwijzigingen. De Facul-teitsraad bespreekt onderwijsgerelateerde onderwerpen die voor alle ge-ledingen van de Faculteit ES relevant zijn. De Opleidingsraad Sociologie, die sinds academiejaar 2012–2013 gescheiden is van de Opleidingsraad Politieke Wetenschappen, werkt permanent aan de kwaliteit van de bachelor- en masteropleiding Sociologie. De Vakgroepraad Sociologie be-staat uit alle ZAP-leden die minstens voor 20% aan de vakgroep verbon-den zijn en een vertegenwoordiger van het AAP-, BAP- en ATP-kader. De vakgroepvoorstellen die verband houden met onderwijs en curriculum worden voorgelegd aan de opleidingsraad. Aan de vakgroep Sociologie zijn twee onderzoeksgroepen verbonden: Interface Demography (ID) en Tempus Omnia Revelat (TOR).

In vergelijking met de beginperiode verschoof de aandacht meer naar een opleiding van generalisten-onderzoekers (die zich eventueel, maar niet verplicht, bijkomend specialiseren o.a. via de minoren in de bachelor-opleiding) en is er meer aandacht voor de beleidsmatige en/of praktische aanwending van de verworven kennis. Vanaf het academiejaar 1990–1991 werd er gewerkt met een gemeenschappelijk eerste jaar Sociologie en Politieke wetenschappen.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bacheloropleiding Sociologie als goed en van de masteropleiding Sociologie als goed

Het hoofddoel van de bachelor- en de masteropleiding is het vormen van competente onderzoekers in een sociologie die wordt beschouwd als een theorie-gestuurde empirische wetenschap. De commissie is tevreden over de duidelijke en eigenzinnige formulering van de doelstellingen. Ze waardeert bovendien dat deze specifieke visie op de opleidingen Sociologie in de lijn ligt met de algemene VUB-Onderwijsvisie. Deze schuift vijf concrete algemene doelstellingen naar voor, die vertaald werden naar de opleidingen Sociologie: studenten ontplooiën zich tot ‘redelijk eigenzinnige’ individuen, studenten engageren zich voor een duurzame humanistische maatschappij, studenten worden gevormd tot wereldburgers, studenten ontwikkelen een ‘vrije’ onderzoekende houding en studenten worden voorbereid op hun professionele loopbaan. Het feit dat de opleidingen zich ook kunnen profileren binnen deze heldere VUB-doelstellingen, draagt des te meer bij aan het positieve oordeel van de commissie.

Bachelor

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten van de bacheloropleiding passen qua niveau en oriëntatie binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. De commissie is positief over het beoogde niveau en academische gehalte van de opleiding. Ook de overeenkomst tussen de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten en het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader, beschouwt de commissie als op orde. Naar aanleiding van de visitatie werden de huidige leerresultaten grondig besproken in de focusgroepen met zowel alumni als studenten. De commissie stelt vast dat alle domeinspecifieke leerresultaten daarbij worden afgedekt door de opleidingsspecifieke leerresultaten.

In het zelfevaluatie rapport wordt aangehaald dat één van de sterke troeven van de bacheloropleiding Sociologie van de VUB de stevige methodologische vorming is, gericht op het zelf uitvoeren van sociologisch onderzoek. Dat komt onder meer tot uiting in de gedetailleerde opsplitsing van onderzoeksvaardigheden. De commissie staat positief tegenover de klemtoon op het vormen van onderzoeksociologen. De commissie stelt vast dat deze visie duidelijk aanwezig is in de hoofden van het onderwijsteam. Ze meent echter dat, naast in de formele communicatie, ook in de informele communicatie naar studenten toe duidelijker

moet worden dat de klemtoon van de opleiding ligt op het vormen van onderzoeksociologen.

De commissie stelt vast dat de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten voldoende aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit de verschillende relevante beroepenvelden worden gesteld, maar dat de meeste studenten doorstromen naar de masteropleiding. Er is geen specifiek beroepenveld dat aansluit bij een bacheloropleiding in de sociologie. De commissie is ten slotte tevreden over de wijze waarop de beoogde specifieke leerresultaten aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Alle noodzakelijke elementen worden letterlijk aangehaald in de doelstellingen.

Master

Ook voor de masteropleiding stelt de commissie vast dat de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten qua niveau en oriëntatie binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk passen, dat het beoogde niveau aan de maat is en dat het beoogde academische gehalte hoog is. De commissie ziet ook hier een goede overeenkomst tussen de opleidingsspecifieke leerresultaten en het domeinspecifieke leerresultatenkader.

De opleidingsverantwoordelijken beogen sociologen op te leiden die in staat zijn wetenschappelijk onderzoek uit te voeren op het niveau van een beginnend onderzoeker en die in staat zijn te functioneren op het niveau van een beginnend professioneel. De stevige methodologische vorming, gericht op het uitvoeren van zelfstandig onderzoek, geldt ook hier als één van de troeven van de opleiding. De commissie staat positief tegenover de klemtoon op het vormen van onderzoeksociologen. Ze meent echter ook voor de masteropleiding dat, naast in de formele communicatie, ook in de informele communicatie naar studenten toe duidelijker moet worden dat de klemtoon van de opleiding ligt op het vormen van onderzoeksociologen.

Meer dan een academische bacheloropleiding beoogt een masteropleiding doorstroming naar de arbeidsmarkt. De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld worden gesteld aan de inhoud van de opleiding, maar de student krijgt te weinig zicht op het werkveld. De opleidingsverantwoordelijken geven aan dat de verschillende beroepenvelden behoefte hebben aan onderzoekers, waarbij onderzoeksvaardigheden beschouwd worden als basiscompetenties die overdraagbaar zijn naar an-

dere beroepenvelden. De commissie beaamt dit en waardeert bovendien dat de masteropleiding haar opleidingsspecifieke leerresultaten aftoetst aan de beroepscompetentieprofielen zoals opgesteld door de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), om de band tussen de opleiding en het beroepenveld waarin afgestudeerden terechtkomen, optimaal te kunnen garanderen. De commissie is ten slotte tevreden over de wijze waarop de beoogde specifieke leerresultaten aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied worden gesteld.

Conclusie

De commissie concludeert door te stellen dat de doelstellingen van zowel de bachelor- als de masteropleiding aansluiten bij de verwachtingen ten aanzien van sociologie-opleidingen. De link met de VUB-onderwijsvisie en de klemtoon op het vormen van onderzoeksociologen verdient daarbij een positieve vermelding. Wel dient er, vooral voor de masteropleiding, raadzaam omgegaan te worden met het diffuse werkveld buiten de onderzoekswereld.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bacheloropleiding Sociologie als goed en van de masteropleiding Sociologie als goed

De bacheloropleiding sociologie van de VUB bestaat uit vier modules. Bachelormodule 1 (60 studiepunten) komt overeen met het eerste jaar van het modeltraject en valt inhoudelijk volledig samen met de eerste module van de bacheloropleiding in de Politieke Wetenschappen. Bachelormodule 2 (48 studiepunten) komt overeen met de verplichte opleidingsonderdelen van het tweede jaar van het modeltraject. Bachelormodule 3 (42 studiepunten) komt overeen met de verplichte opleidingsonderdelen van het derde jaar van het modeltraject. Bachelormodule 'keuze' – profiel sociologische theorieën en onderzoek of minor – bevat in totaal 30 studiepunten die gespreid worden over het tweede en derde jaar. Binnen het Profiel sociologische theorieën en onderzoek volgt de student vier verplichte opleidingsonderdelen (24 studiepunten) en kiest hij/zij voor minstens 6 studiepunten opleidingsonderdelen uit het keuzeblok. Studenten die hun vorming tot onderzoeksocioloog veeleer willen verbreden met een vorming in een aanverwante menswetenschap, kiezen uit negen minoren (Politieke wetenschappen; Criminologische wetenschappen; Communicatiewetenschappen; Geschiedenis; Management en beleid van de gezond-

heidszorg; Management, Zorg en beleid in de gerontologie; Organisatie en beleid; Sociale Geografie en Antropologie (ULB)). Concreet bestaat de bacheloropleiding Sociologie uit drie leerlijnen: 'Methoden en technieken', 'Algemene sociologie' en het 'Leeronderzoek'. Deze worden aangevuld met het leerblok 'Verbreding en verdieping'.

De masteropleiding bestaat uit een verplicht gedeelte van 36 studiepunten en een keuzegedeelte van 24 studiepunten. De opbouw van het verplicht gedeelte is geënt op de bachelorleerlijnen. Studenten krijgen een grondige theoretische vorming (Hedendaagse sociologische theorieën, 6 studiepunten), een gevorderde methodologische vorming (Gevorderde data-analyse voor de sociale wetenschappen, 6 studiepunten) en een opleidingsonderdeel dat beide integreert (het Masterseminarie, 6 studiepunten). Het masterseminarie begeleidt studenten collectief bij het uitwerken van de masterproef. De masterproef zelf is goed voor 18 studiepunten en vormt het proefstuk waarmee studenten aantonen (beginnend) socioloog te zijn. Het keuzegedeelte van de masteropleiding bestaat uit 24 studiepunten.

Bachelor

De commissie meent dat de inhoud van het bachelorprogramma de studenten in staat stelt de beoogde leerresultaten te bereiken. De commissie staat positief tegenover de wijze waarop de geformuleerde basiscompetenties aan bod komen in het programma. Wel vindt de commissie dat er meer aandacht mag zijn voor kwalitatieve methodes, onder meer ter bevordering van de voorbereiding van studenten die in het kader van hun masterproef een kwalitatieve aanpak willen kiezen. De commissie waardeert in dit opzicht dat dit sinds kort in de vorm van een duidelijk afgelijnd nieuw opleidingsonderdeel aangeboden wordt.

Wat betreft de vormgeving van de bacheloropleiding is de commissie tevreden. De commissie stelt vast dat er overlappingen zijn tussen de werkcolleges en dat er meer afstemming aangewezen is. De commissie waardeert echter het feit dat ten tijde van het bezoek reeds programma-wijzigingen besloten waren, om hieraan tegemoet te komen. Het vertrouwen van de commissie is gebaseerd op het feit dat de opleiding reeds aanwijsbare en goede stappen gezet heeft. Ook waardeert de commissie dat de studenten, naarmate zij vorderen in hun traject, meer geconfronteerd worden met interactieve werkvormen. Er is een verschuiving van meer docentgerichte werkvormen naar meer studentgerichte werkvormen gericht op toepassen, synthetiseren en integreren van kennis

(zoals groepswork onder toezicht). Zo komen bijvoorbeeld steeds meer groepsdiscussies, groepswerken, veldwerk en individuele opdrachten aan bod. De commissie meent dat deze overgang sneller kan gebeuren en dat de variatie in werkvormen op die manier opgedreven dient te worden. De commissie staat positief tegenover het feit dat in de derde module van de bacheloropleiding vanaf het academiejaar 2015–2016 het 'Werkcollege data-Analyse Langlopend Onderzoek III' vervangen wordt door het 'Werkcollege bachelorproef Langlopend Onderzoek III'. De invoering van een bachelorproef, beschouwt de commissie als een goede ontwikkeling.

De kwantiteit van het personeel is volgens de commissie toereikend om de studenten in staat te stellen de beoogde leerresultaten te bereiken. De vakgroep sociologie beschikt over 12 ZAP-leden die samen goed zijn 6,45 VTE. De vakgroep Sociologie beschikt ook over 4 voltijdse leden van het AAP. Regelmatig worden daarenboven ook leden van het BAP in functie van hun onderzoekspecialisme betrokken bij het onderwijs. De vakgroep beschikt in totaal (ZAP + AAP + doctor-assistent) dus over 11,45 VTE academisch personeel. Voor het geheel van de aangeboden programma's kan de opleiding bijkomend rekenen op een totaal van 66 studiepunten, aangeleverd vanuit andere opleidingen. Algemeen kan gesteld worden dat de opleiding Sociologie voldoende personeel heeft om haar opdracht op een kwalitatieve manier uit te voeren, maar dat de situatie wel vrij precair is. De commissie meent dat er wel voldoende stafleden zijn, maar dat de situatie gegeven de kleine omvang van de vakgroep kwetsbaar is en dat het beperkte aantal personeelsleden ook een beperking oplegt op het aantal (keuze)opleidingsonderdelen.

De kwaliteit van het personeel stemt de commissie tevreden. De studenten geven aan dat het personeel enthousiast is en kwalitatief goed onderwijs aanbiedt. Ze uiten ook hun tevredenheid over de aanspreekbaarheid en benaderbaarheid van het personeel. Vooral door de werkstudenten wordt dit enorm gewaardeerd. De commissie heeft de publicaties van de docenten bestudeerd en meent dat de nodige expertise aanwezig is in de twee onderzoeksgroepen (TOR en ID). De studenten zijn daarnaast ook positief over de onderwijskundige deskundigheid van het personeel, hetgeen ook blijkt uit de studentenevaluaties. De commissie waardeert het feit dat, sinds het academiejaar 2014–2015, alle nieuw aangestelde docenten verplicht deelnemen aan een onderwijsprofessionaliseringstraject. De commissie stelt bovendien tot haar genoegen vast dat alle sinds 2011 aangeworven docenten en een voltijds lid van het assiterend academisch personeel dit traject op vrijwillige basis gevolgd hebben. Ook andere docenten kunnen,

indien gewenst of in het kader van een remediëringstraject na een minder goede evaluatie, deelnemen. Daarnaast organiseert het Departement Onderwijsbeleid een regulier cursusaanbod rond diverse didactische thema's. De commissie waardeert het feit dat onderwijsprofessionalisering op die manier wordt gestimuleerd door de opleidingsverantwoordelijken en dat docenten en assistenten ook met veel interesse vrijwillig deelnemen aan cursussen.

Studenten die instromen in de bacheloropleiding komen vooral uit het ASO, maar steeds vaker ook uit het TSO en BSO. De meeste studenten hebben 3 uur of minder wiskunde gehad tijdens het laatste jaar van het middelbaar. De opleiding is elk academiejaar betrokken in informatiemomenten en er zijn een aantal maatregelen uitgewerkt die gericht zijn op een betere begeleiding van studenten in de overstap van het secundair naar het universitair onderwijs, zoals de brugcursus kwantitatieve methoden en de brugcursus 'Klaar voor de start', waarin wordt gewerkt aan vakoverschrijdende competenties. Het academisch personeel verwijst indien nodig ook studenten door naar het StudieBegeleidingsCentrum. Op opleidingsniveau staan de professoren en assistenten zelf ter beschikking van de studenten, maar de studie- en studietrajectbegeleiding gebeuren op centraal niveau, ook door het StudieBegeleidingsCentrum (SBC). De studenten, alsook de commissie, zijn tevreden over deze ondersteunende voorzieningen. Studenten met een professioneel bachelordiploma kunnen ook instromen via het schakelprogramma, dat vanaf academiejaar 2014–2015 werd uitgebreid tot drie semesters. Studenten met een academische bachelor kunnen instromen via het voorbereidingsprogramma. Voor veel studenten blijkt dit echter een moeilijke opgave.

Wat betreft de materiële voorzieningen zijn de leslokalen uitgerust voor dataprojectie met audiovisuele apparatuur. De commissie was vooral onder de indruk over de grote vooruitgang die geboekt is in het maken van video-opnames. In de Centrale Bibliotheek worden alle boeken met betrekking tot de menswetenschappen gecentraliseerd. In deze bibliotheek worden er meerdere studieruimten voorzien, waaronder ook verschillende seminariezalen. Er zijn zes computerlokalen beschikbaar voor studenten van de humane wetenschappen. Zij bevatten samen 102 computers. De commissie stelt echter vast dat onder de studenten de opvatting heerst dat er te weinig lokalen voor groepswork zijn. Ook geven zij aan dat de verdeling van de lokalen op een vrij logge wijze centraal geregeld wordt. Ook de docenten ervaren deze hinder. De commissie pleit voor de invoer van een meer flexibel systeem. Het elektronisch leerplatform PointCarré

wordt tot genoegen van de commissie intensief gebruikt. Ook de video-opnames van de lessen, slides, artikels en ander cursusmateriaal worden via dit leerplatform ter beschikking gesteld.

De commissie meent dat het programma, het personeel en de voorzieningen een voor de studenten samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. Via de toepassing van co- en prerequisites wordt binnen de bacheloropleiding een toereikende doorstroom van studenten gerealiseerd. De commissie meent dat het programma logisch in elkaar zit en waardeert de volgtijdelijkheidsvoorwaarden die ingebouwd zijn in het programma, ter bewaking van de samenhang. De nieuwe functie van 'academisch directeur' zal volgens de commissie bovendien een positieve invloed hebben op de samenhang tussen het programma en het personeelsbeleid. Wel haalde de commissie reeds een nood aan afstemming van de werkcolleges aan. De studenten geven verder aan dat het schakelprogramma zwaar is. De commissie apprecieert wel het feit dat vanaf academiejaar 2014–2015 het schakel- en voorbereidingsprogramma uitgebreid wordt tot drie semesters, zodat de hoor- en werkcolleges methoden en statistiek op een meer gedoseerde manier aangebracht kunnen worden.

De verbeteracties uit de kwaliteitszorg worden volgens de commissie goed opgevolgd. De commissie waardeert het feit dat de opleidingsverantwoordelijken naast de centraal aangeleverde bevragingen ook zelf focusgesprekken organiseren. Gezien de geringe respons op de studentenbevragingen acht de commissie dit ook noodzakelijk. Een positief punt betreft het feit dat studenten aangeven dat zij duidelijk serieus genomen worden bij eventuele opmerkingen. De commissie waardeert het feit dat de stem van de student duidelijk telt. Een voorbeeld betreft de vraag van de studenten om een carrière-evenement te organiseren, hetgeen goed opgevolgd is door de opleiding. Wel stelt de commissie vast dat er afgelopen jaren niet echt kort op de bal gespeeld kon worden inzake de opvolging van de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie. De commissie begrijpt dat de personeelsswissels van gezichtsbepalende staf een begrijpelijke implementatietijd geïmpliceerd hebben. De commissie meent echter dat de opvolgers hun taak voortvarend opgepakt hebben en heeft er begrip voor dat nog niet alle suggesties zijn verwerkt. In grote lijnen zijn de opmerkingen wel opgevolgd of werden in het zelfevaluatie-rapport toereikende argumenten aangehaald, daar waar dit niet het geval is. Een voorbeeld van een opmerking die nog steeds verder opgevolgd moet worden, betreft het bevorderen van de betrokkenheid van het werkveld en een frequentere terugkoppeling vanuit het beroepenveld.

Op vlak van internationalisering kan er volgens de commissie meer gedaan worden. Internationalisering van het curriculum wordt bewerkstelligd door: het gebruik van internationaal cursusmateriaal, het integreren van internationaal comparatief onderzoek, het schetsen van de internationale (sociologische) context en substantiële bijdrages van internationale gastdocenten. De internationale dimensie krijgt ook vorm via de uitwisselingsprogramma's. Zo wordt de studenten de gelegenheid geboden om via een Erasmusuitwisseling een semester of volledig academiejaar in het buitenland te studeren. Het Erasmus-Belgica-programma laat studenten toe om één of twee semesters aan de ULB te studeren. Een Erasmusuitwisseling kan in het derde jaar van het modeltraject van de bacheloropleiding. Over het algemeen is het aantal inkomende Erasmus- en andere internationale mobiliteitsstudenten beperkt. Dit heeft deels te maken met het beperkte aanbod aan Engelstalige colleges. De commissie ervaart een gemis aan Engelstalige opleidingsonderdelen in de bacheloropleiding, maar stelt vast dat de opleidingsverantwoordelijken reeds initiatieven genomen hebben die hieraan tegemoet komen en die volgens de commissie vertrouwen scheppen naar de toekomst toe. Vanaf academiejaar 2014–15 echter treedt Erasmus+ in werking, het catch-all-programma van de Europese Unie waarin onder meer internationale uitwisseling vervat zit. De commissie waardeert dit, alsook het feit dat de bachelorstudenten de mogelijkheid krijgen om een aantal keuzeopleidingsonderdelen antropologie te volgen aan de ULB. De commissie raadt aan om deze samenwerking verder uit te bouwen, zodat alle mogelijke opportuniteiten hiervan benut worden. Hiernaast verdient het de aanbeveling om het grootstedelijke karakter van Brussel en de multiculturele context meer centraal te stellen in de opleiding. Globaal gezien acht de commissie de internationalisering van de bacheloropleiding aan de maat, maar meent zij dat dit nog verder versterkt en meer zichtbaar gemaakt moet worden voor de studenten.

Master

De commissie meent dat de inhoud van het masterprogramma op adequate wijze aansluit bij de beoogde leerresultaten. Ook hier stelt de commissie echter vast dat de focus ligt op kwantitatief onderzoek. De commissie begrijpt deze keuze maar de studenten geven aan zich minder gewapend te voelen in het masterproefproces, indien zij willen kiezen voor een kwalitatieve aanpak. De commissie is wel positief over het academische gehalte van de masteropleiding. Ze waardeert de wijze waarop de band tussen onderwijs en onderzoek, zowel via de masterproef

als door het aangeven van verwijzingen naar lopend onderzoek tijdens de colleges, versterkt wordt, en de wijze waarop daardoor ook recente ontwikkelingen in de sociologie doorsijpelen in het programma. Ook is het duidelijk geworden dat er via de gastsprekers een regelmatige overdracht gebeurt van het onderzoek in het onderwijsprogramma. De commissie meent echter dat het gebruik van gastdocenten opgedreven kan worden, ook ten behoeve van het versterken van de arbeidsmarktorientatie van de masteropleiding. De commissie mist namelijk directe linken naar de verschillende relevante werkvelden. De studenten geven aan dat ze weten wat ze waard zijn als onderzoeker, maar wat betreft andere afzetmarkten voelen ze zich minder goed voorbereid. De commissie raadt aan om op zoek te gaan naar creatieve oplossingen, eventueel in de richting van het aanbieden van onderzoeksopdrachten van buiten de faculteit in het kader van de masterproef.

De commissie apprecieert de keuze om in de masteropleiding meer studentgerichte werkvormen te hanteren. Ook zijn er meer practica en wordt er van de studenten meer zelfstudie gevraagd. Er wordt extra aandacht geschonken aan het presenteren van de eigen onderzoeksresultaten, alsook aan het kritisch bespreken van de resultaten van anderen. Ook worden vaak groepsdiscussies gebruikt. De commissie waardeert bovendien dat er in toenemende mate specifieke accenten gelegd worden gericht op werkstudenten, waarbij er op een flexibele manier ingespeeld wordt op hun specifieke noden (e-learning, discussiemomenten, individuele begeleiding, inclusief besprekingen via Skype en video-opnames van de hoorcolleges). De commissie waardeert het feit dat de technologische vooruitgang aan de VUB toelaat de klassieke lessen maximaal tot bij de student te brengen, het aantal verplaatsingen te beperken, minder gebonden te zijn aan lessenroosters én tijdens de contactmomenten maximaal in te zetten op interactie. De studenten zijn wel vragende partij naar meer duidelijkheid inzake de verwachtingen ten aanzien van de aangeboden literatuur en/of readers. Het blijkt voor hen niet altijd helder te zijn in welke mate van detail dit studiemateriaal beheerst moet worden (als achtergrondinformatie of als leerstof). Ook zien de studenten in dit opzicht een nood aan afstemming tussen de verschillende docenten.

De kwantiteit van het personeel is volgens de commissie toereikend om de studenten in staat te stellen de beoogde leerresultaten te bereiken. Net zoals voor de bacheloropleiding, kan ook voor de masteropleiding gesteld worden dat de opleiding Sociologie voldoende personeel heeft om haar opdracht op een kwalitatieve manier uit te voeren, maar dat de situatie

wel vrij precair is. De commissie meent dat er wel voldoende stafleden zijn, maar dat de situatie gegeven de kleine omvang van de vakgroep kwetsbaar is en dat het beperkte aantal personeelsleden net zoals in het kader van de bacheloropleiding een beperking oplegt op het aantal (keuze) opleidingsonderdelen.

Ook inzake de kwaliteit van het personeel is de situatie voor de masteropleiding vergelijkbaar met de bacheloropleiding. De studenten geven aan dat het personeel enthousiast is om kwalitatief onderwijs aan te bieden en zijn tevreden over de aanspreekbaarheid en benaderbaarheid van het personeel. Vooral door de werkstudenten wordt dit enorm gewaardeerd. De commissie meent dat een woord van lof hier op zijn plaats is. De mogelijkheden voor werkstudenten worden optimaal benut met een flexibel systeem van het zelf opnemen van lessen. Het toegankelijke personeelsteam maakt er bovendien geen probleem van om 's avonds af te spreken. De commissie was zelfs verbaasd vast te stellen hoe bereikbaar ook de onderzoekers, die verbonden zijn aan de faculteit maar geen onderwijstaken hebben, zijn voor de studenten. Ook over de didactische en onderwijskundige deskundigheid hebben de studenten zich positief uitgesproken tijdens de gesprekken met de commissie. Dit blijkt ook uit de studentenevaluaties. De commissie waardeert het feit dat alle nieuw aangestelde docenten verplicht deelnemen aan een onderwijsprofessionaliseringstraject en dat ook andere docenten kunnen deelnemen. De commissie stelt bovendien tot haar genoegen vast dat alle sinds 2011 aangeworven docenten en een voltijds lid van het assiterend academisch personeel dit traject op vrijwillige basis gevolgd hebben. Ook organiseert het Departement Onderwijsbeleid een regulier cursusaanbod rond diverse didactische thema's. Ten slotte wil de commissie haar appreciatie uiten in verband met de vakinhoudelijke expertise. De commissie heeft de publicaties van de docenten bestudeerd en meent dat de nodige expertise aanwezig is (zie *bachelor*).

Studenten die instromen in de masteropleiding komen vooral uit de bacheloropleiding. Studenten worden via informatiemomenten tijdig geïnformeerd wanneer een keuze zich aandient in de opleiding. Het academisch personeel verwijst indien nodig ook masterstudenten door naar het StudieBegeleidingsCentrum. Op opleidingsniveau staan de professoren en assistenten zelf ter beschikking van de studenten, maar de studie- en studietrajectbegeleiding gebeuren op centraal niveau, ook door het StudieBegeleidingsCentrum (SBC). De studenten, alsook de commissie, zijn tevreden over deze ondersteunende voorzieningen. Studenten met

een professioneel bachelordiploma kunnen ook instromen via het schakelprogramma, dat sinds academiejaar 2014–2015 werd uitgebreid tot drie semesters. Studenten met een academische bachelor kunnen instromen via het voorbereidingsprogramma. Voor veel studenten blijkt dit echter een moeilijke opgave.

Inzake de materiële voorzieningen stellen zich dezelfde problemen als bij de bacheloropleiding (zie *bachelor*). Ook voor de masteropleiding ziet de commissie een spanning tussen enerzijds de grote technologische vooruitgang die geboekt is (bijvoorbeeld inzake het maken van video-opnames) en anderzijds de opvatting van de studenten (en docenten) dat er te weinig lokalen voor groepswork zijn en dat de verdeling van de lokalen op een vrij logge wijze centraal geregeld wordt. De commissie pleit voor de invoer van een meer flexibel systeem. Het elektronisch leerplatform PointCarré wordt tot genoegen van de commissie ook voor de masteropleiding erg intensief gebruikt. Ook de video-opnames van de lessen, slides, artikels en ander cursusmateriaal worden via dit leerplatform ter beschikking gesteld.

De commissie meent dat het programma, het personeel en de voorzieningen een samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. Via de toepassing van co- en prerequisites wordt een toereikende doorstroom van studenten gerealiseerd. De commissie meent dat het programma logisch in elkaar zit en waardeert de volgtijdelijkheidsvoorwaarden die ingebouwd zijn in het programma, ter bewaking van de samenhang van het programma van de individuele student. Ook voor de masteropleiding zal de nieuwe functie van academisch directeur een positieve invloed hebben op de samenhang tussen het programma en het personeelsbeleid.

Met een slaagpercentage van 62% vormt de masterproef voor veel studenten een struikelblok. Om de studieduurvertraging door de masterproef zoveel mogelijk te beperken, zijn reeds verschillende maatregelen genomen, die de waardering verdienen van de commissie. De commissie pleit voor een meer optimale spreiding van de werkdruk: de studenten geven aan dat de werkdruk tijdens het eerste semester opmerkelijk hoger ligt dan tijdens het tweede semester.

Inzake de verbeteracties uit de kwaliteitszorg ziet de commissie eveneens een vergelijkbare situatie als bij de bacheloropleiding. De commissie haalde in het kader van de bacheloropleiding haar waardering aan voor het feit dat de opleidingsverantwoordelijken naast de centraal aangeleverde

bevragingen ook zelf focusgesprekken organiseren. Ook hier is dit gezien de geringe respons op de studentenbevragingen noodzakelijk. Een positief punt betreft ook hier het feit dat studenten aangeven duidelijk serieus genomen worden bij eventuele opmerkingen. Ook voor de masteropleiding stelt de commissie vast dat men niet altijd kort op de bal kon spelen inzake de opvolging van de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie. De commissie begrijpt ook hier dat de personeelwissels van gezichts-bepalende staf een begrijpelijke implementatietijd geïmpliceerd hebben. De commissie raadt verder ten eerste aan om in de toekomst een meer frequente terugkoppeling vanuit het beroepenveld te bewerkstelligen.

Ook voor de masteropleiding kan op vlak van internationalisering meer gedaan worden. Internationalisering wordt bewerkstelligd door het gebruik van internationaal cursusmateriaal, het integreren van internationaal comparatief onderzoek, het schetsen van de internationale (sociologische) context en door substantiële bijdrages van internationale gastdocenten in opleidingsonderdelen. De internationale dimensie krijgt ook vorm via de uitwisselingsprogramma's, maar deze mogelijkheid wordt omwille van de masterproef eerder op bachelorniveau ter harte genomen. De commissie ervaart ook in de masteropleiding een gemis aan Engelstalige opleidingsonderdelen. De oriëntatie naar de buitenwereld toe kan versterkt worden, enerzijds door de uitwisselingsprojecten van de docenten voor de studenten meer zichtbaar te maken en anderzijds door bijvoorbeeld ook naar meer participatiemogelijkheden te zoeken in de multiculturele context van Brussel. De voorbeelden die tijdens de lessen gegeven worden, kunnen een meer internationaal karakter krijgen. Ook het leggen van meer Franstalige accenten in het onderwijs en het zoeken naar nog meer keuzemogelijkheden via de samenwerking met de ULB, verdienen de aanbeveling.

Conclusie

Concluderend stelt de commissie dat de bachelor- en masteropleiding ondersteund worden door een gemotiveerd en competent personeelsteam en toereikende initiatieven inzake vormgeving en begeleiding, maar dat het kwalitatieve luik, de oriëntatie naar het werkveld toe en de internationale dimensie versterkt kan worden. De commissie meent dat men er wel in slaagt om, ondanks beperkingen inzake personeelsaantallen en beschikbare ruimtes, een kwaliteitsvol opleidingstraject in de sociologie aan te bieden.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bacheloropleiding Sociologie als goed en van de masteropleiding Sociologie als voldoende

In het zelfevaluatierapport wordt aangegeven dat het opleidings specifieke toetsbeleid uitgaat van de VUB-visie op evalueren, zowel wat betreft de formatieve (evalueren om te leren) als de summatieve (het leren evalueren) evaluatie. Concreet sturen volgens de opleidingsverantwoordelijken vijf principes het evaluatiebeleid: congruentie, combinatie, communicatie, constructie, context.

Bachelor

De commissie meent dat het gerealiseerde niveau van de bacheloropleiding overeenkomt met het beoogde niveau. Dit blijkt ook uit het systeem van toetsing, waarbij ze van mening is dat de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de beoordeling gegarandeerd zijn. De studenten geven aan dat voor hen altijd duidelijk is wat er van hen verwacht wordt. Bij aanvang en einde van de lessenreeksen wordt telkens duidelijk toegelicht wat de verwachtingen en evaluatievormen zijn. De fiches van de verschillende opleidingsonderdelen dragen bij aan een transparante beoordeling. Ook verspreiden docenten voorbeeldexamenvragen of organiseren ze halverwege de lessenreeks of voor de examenperiode een proefexamen. Studenten geven aan dat zij regelmatig feedback krijgen op hun prestaties en hebben de mogelijkheid om hun examen in te kijken en indien gewenst te bespreken met de titularis. Voor werkstukken wordt uitgebreide (schriftelijke) feedback voorzien. De commissie leert dat, met het oog op het optimaliseren van de validiteit en de betrouwbaarheid, de volgende aspecten de kwaliteitsbewaking waarborgen. De opleidingsraad bespreekt jaarlijks de onderwijs-e-valuaties en stuurt bij waar nodig. Docenten bekijken individueel de resultaten van de onderwijs-e-evaluatie over de examens en passen het examen (op basis van valide argumenten) aan. Voor de inhoudelijke kwaliteitsbewaking van het evaluatiegebeuren staat in eerste instantie de docent zelf in. Verschillende docenten stellen daarvoor een toetsmatrijs op met antwoord- en/of verbeterleutels. Docenten wisselen onderling regelmatig voorbeelden van examenvragen uit. De commissie meent dat hiermee de transparantie, betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling in orde zijn.

Van de 30 opleidingsonderdelen in de bacheloropleiding gebruiken er 14 formatieve evaluatie. Open vragen aan het einde van elk hoofdstuk worden daarbij aangevuld met een proefexamen waarin de reële examencontext wordt nagebootst door examenvragen uit de voorgaande jaren te gebruiken. Qua summatieve evaluatie wordt gebruik gemaakt van mondelinge evaluatie en presentaties van werkstukken. De werkcolleges worden afzonderlijk beoordeeld. In de bachelorjaren wordt meer gebruik gemaakt van schriftelijke gesloten en open vragen, vooral bij opleidingsonderdelen die gegeven worden aan relatief grote groepen. In andere opleidingsonderdelen wordt meer gebruikt gemaakt van mondelinge examens, werkstukken of groepsdiscussies/presentaties. De commissie beschouwt dit als een toereikende variatie in de wijze van toetsen.

Ook al beschikt de bacheloropleiding momenteel nog niet over een formele bachelorproef, toch worden papers binnen het opleidingsonderdeel 'Werkcollege Data-Analyse Langlopend Onderzoek III' als zodanig geëvalueerd. De commissie waardeert de keuze om vanaf academiejaar 2015–2016 een aparte bachelorproef in te voeren. In het hervormde 'Werkcollege bachelorproef' zal de focus volledig komen te liggen op het onder begeleiding schrijven van een wetenschappelijke paper. De bachelorstudent heeft de mogelijkheid een onderwerp te kiezen dat in de lijn ligt van de masterproef. Het beoogde eindresultaat is een volwaardige wetenschappelijke paper. De evaluatie van de paper gebeurt door het verantwoordelijke AAP-lid op basis van een evaluatiedocument voor papers. Aangezien deze bachelorproef nog niet geïmplementeerd is, kan de commissie deze echter nog niet meenemen in haar beoordeling. Wel wil zij zich positief uitspreken over de doorstroom van de bachelorstudenten naar de masteropleiding. Het invoeren van een bachelorproef zal een positieve invloed hebben op het voorbereidingstraject van de masterproef.

Het studierendement van de bacheloropleiding bedraagt voor de 5 laatste jaren gemiddeld 62%. Het gemiddeld studierendement van de generatiestudenten ligt tijdens de periode 2008–2013 op 52%. Het percentage afgestudeerden van de bacheloropleiding bedraagt voor de instroomcohortes 2008 tot en met 2010 35%. Het aantal studenten dat hun bachelordiploma binnen de 3 academiejaren behaalde, zit in stijgende lijn van 16% in 2008 tot 33% in 2010 (gemiddeld 26%). De commissie beschouwt deze rendementscijfers als aan de lage kant (lager dan het Vlaamse gemiddelde), maar rekening houdend met de diversiteit van de instroom wel acceptabel.

Master

Ook de masteropleiding slaagt er volgens de commissie in de beoogde leerresultaten te realiseren. De commissie is ook voor de masteropleiding van mening dat de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de beoordeling gegarandeerd zijn. Net zoals bij de bacheloropleiding wordt bij aanvang en einde van de lessenreeksen telkens duidelijk toegelicht wat de verwachtingen en evaluatievormen zijn en dragen de fiches van de verschillende opleidingsonderdelen bij aan een transparante beoordeling. Ook verspreiden docenten voorbeeldexamenvragen. De masterstudenten geven aan dat zij regelmatig feedback krijgen op hun prestaties en hebben de mogelijkheid het examen in te kijken en indien gewenst te bespreken met de titularis. Ook de validiteit en de betrouwbaarheid is gewaarborgd door de jaarlijkse onderwijs-e-valuaties. De docent staat zelf in voor de inhoudelijke kwaliteitsbewaking van het evaluatiegebeuren, waarbij verschillende docenten aanvullend een toetsmatrijs opstellen met antwoorden/of verbeterleutels. De commissie meent dat hiermee de transparantie, betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling in orde is.

De commissie is tevreden over de variatie in de toetsvormen. De commissie meent dat de mogelijkheden meer benut dienen te worden. De opleidingsverantwoordelijken geven aan dat formatieve evaluatie in nagenoeg elk opleidingsonderdeel gebruikt wordt. In vergelijking met de bacheloropleiding wordt in de masteropleiding ook frequenter gebruik gemaakt van mondelinge evaluatie. In een aantal opleidingsonderdelen wordt een congres gesimuleerd waarbij studenten papers of hun masterproef voorstellen en anderen optreden als publiek/disputant. De commissie beschouwt dit als een voldoende mate van variatie in de toetsing.

De masterproef heeft bij voorkeur het formaat van een wetenschappelijk artikel. De meeste masterproeven behelzen een empirisch onderzoek. Ieder jaar wordt een aanbod aan onderwerpen voor de masterproef voorgesteld op een masterproefbeurs, waar de studenten ook contact kunnen leggen met mogelijke promotoren. Ook kunnen studenten zelf een onderwerp aanbrenge. De procesbegeleiding van de masterproef gebeurt in het masterseminarie. Voor de masterproef wordt een afzonderlijk evaluatiedocument gebruikt, dat wordt toegelicht tijdens de eerste bijeenkomst van het masterseminarie. De leden van de jury alsook de promotor dienen een ingevuld evaluatiedocument, samen met het corresponderende cijfer, door te geven aan het faculteitssecretariaat. Na de mondelinge verdediging kan er overgegaan worden tot de deliberatie op

basis van de schriftelijke verslagen en de presentatie. De commissie meent dat het gerealiseerde niveau van dit opleidingsonderdeel aanvaardbaar is, maar stelt vast dat het wetenschappelijk niveau van de afgeleverde masterproeven soms varieert. Ieder jaar worden masterproeven van een hoog academisch niveau afgeleverd die gepubliceerd worden als wetenschappelijk artikel, maar de commissie heeft ook masterproeven gezien die zij nipt aan de maat beschouwt en waarbij de scores hoger uitvallen dan de commissie deze zou inschatten. De commissie waarschuwt ook voor het risico van een al te routinematig gebruik van steeds dezelfde statistische modellen.

Wat betreft de inzetbaarheid van de afgestudeerden werd reeds aangehaald dat de klemtoon ligt op het vormen van onderzoeksociologen. Meer dan de helft van de alumni stroomt na de opleiding rechtstreeks door naar het onderzoek. De alumni geven echter aan dat de communicatie over de beroepsmogelijkheden van het diploma verbeterd kan worden. Toch gaven zij blijk van tevredenheid en vinden zij relatief makkelijk de weg naar de arbeidsmarkt: 54 procent zoekt na het behalen van het diploma minder dan drie maanden naar een eerste job. Bijna 68% geeft bovendien aan dat het niveau van de huidige functie overeenstemt met het niveau van de opleiding.

Voor de masteropleiding bedraagt het studierendement 77%. Het percentage afgestudeerden van de masteropleiding bedraagt voor de instroomcohortes 2008 tot en met 2010, net als voor de andere instellingen, 77%. Er bestaat niet onmiddellijk een trend naar studieduurverlenging, al is het aantal studenten aan de VUB relatief klein, waardoor er niet altijd betrouwbare cijfers gegenereerd kunnen worden. De commissie stelt vast dat deze cijfergegevens vergelijkbaar zijn met die van de andere Vlaamse instellingen.

Conclusie

De commissie concludeert door te stellen dat zowel de bachelor- als de masteropleiding erin slaagt om het beoogde niveau te realiseren. Beide opleidingen beschikken over een betrouwbaar, valide en transparant systeem van toetsing. De commissie ziet voor de masteropleiding een nood om de variatie in het eindniveau van de masterproeven terug te dringen. De aansluiting van de bacheloropleiding naar de masteropleiding verloopt vlot en de afgestudeerden van de masteropleiding vinden vlot hun weg naar de arbeidsmarkt.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bachelor Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de bacheloropleiding Sociologie, conform de beslisregels, goed.

Master Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de masteropleiding Sociologie, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Bachelor Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Expliciteer niet alleen in de formele maar ook in de informele communicatie van de leerresultaten naar studenten toe, dat de klemtoon van de opleiding ligt op het vormen van onderzoeksociologen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

- Zet de plannen door om meer aandacht aan te geven aan kwalitatieve methodes, ter bevordering van de voorbereiding van studenten die in het kader van hun masterproef een kwalitatieve aanpak willen kiezen.
- Blijf de afstemming tussen de werkcolleges verder bewaken en maak een snellere overgang naar meer interactieve werkvormen over het bachelortraject heen.
- Volg de kwetsbaarheid van de kleine omvang van de vakgroep op en doe het mogelijke om te vermijden dat het beperkte aantal personeelsleden ook een beperking oplegt op het aantal (keuze)opleidingsonderdelen.
- Volg de opmerking van het gebrek aan lokalen voor groepswork op en werk toe naar een meer flexibele verdeling.
- Zet de plannen door om meer Engelstalige opleidingsonderdelen aan te bieden, bouw de samenwerking met de ULB verder uit, stel het grootstedelijke karakter van Brussel en de multiculturele context meer centraal en versterk de internationale dimensie van de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Blijf de rendementscijfers nauwgezet opvolgen.

Master Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Expliciteer niet alleen in de formele maar ook in de informele communicatie van de leerresultaten naar studenten toe, dat de klemtoon van de opleiding ligt op het vormen van onderzoeksociologen.
- Ga raadzaam om met het diffuse werkveld buiten de onderzoekswereld.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Streef naar een meer optimaal evenwicht tussen kwantitatief en kwalitatief onderzoek.
- Leg meer directe linken naar de verschillende relevante werkvelden, bereid studenten in grotere mate voor op tewerkstelling in andere afzetmarkten, bijvoorbeeld door in het kader van de masterproef ook onderzoeksopdrachten van buiten de faculteit aan te bieden.
- Communiceer de verwachtingen ten aanzien van de aangeboden literatuur en/of readers duidelijker naar de studenten toe.
- Streef naar een meer optimale spreiding van de werkdruk over het eerste en het tweede semester.
- Bewerkstellig een meer frequente terugkoppeling vanuit het beroepenveld.
- Zet de plannen door om meer Engelstalige opleidingsonderdelen aan te bieden, maak de uitwisselingsprojecten van de docenten meer zichtbaar voor de studenten, zoek naar meer participatiemogelijkheden in de multiculturele context van Brussel, geef de voorbeelden die tijdens de lessen gegeven worden een meer internationaal karakter, leg meer Franstalige accenten in het onderwijs en zoek naar meer keuzemogelijkheden via de samenwerking met de ULB.
- Volg de kwetsbaarheid van de kleine omvang van de vakgroep op en doe het mogelijke om te vermijden dat het beperkte aantal personeelsleden ook een beperking oplegt op het aantal (keuze)opleidingsonderdelen.
- Drijf het gebruik van gastdocenten op.
- Volg de opmerking van het gebrek aan lokalen voor groepswork op en werk toe naar een meer flexibele verdeling.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Bring de variatie in het wetenschappelijk niveau van de afgeleverde masterproeven terug, bewaak de overeenkomst met de scores en vermijd het al te routinematige gebruik van steeds dezelfde statistische modellen.
- Verbeter de communicatie over de beroepsmogelijkheden.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master Sociologie

SAMENVATTING

Master Sociologie

KU Leuven

Op 17, 18 en 19 maart 2015 werd de Master Sociologie van de KU Leuven in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De masteropleiding in de sociologie behoort tot de Faculteit Sociale Wetenschappen. Het onderwijs en het onderzoek in de sociologie wordt gedragen door het academisch personeel van het Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CeSO), dat zich profileert op bevolkings- en gezinssociologie, sociaal beleid, (politiek) opinieonderzoek, theoretische sociologie, cultuursociologie en arbeids- en organisatiesociologie. De masteropleiding zet in op specialisatie en vervolmaking op vlak van sociologische theorie, kwantitatief en kwalitatief empirisch onderzoek en beleidsvraagstukken. Eigen aan de Leuvense sociologieopleiding is de aandacht voor het ruim kunnen kaderen van sociaalwetenschappelijke kwesties.

De commissie kan zich vinden in dit profiel. De beoogde opleidings-specifieke leerresultaten passen qua niveau en oriëntatie binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk, alsook binnen het domeinspecifieke leer-

resultatenkader. De opleidingsverantwoordelijken hebben heldere, transparante en realistische doelstellingen opgesteld, die ook aansluiten bij de internationale eisen. Wel dient er meer aandacht uit te gaan naar de link met het universiteitsbrede onderwijsconcept 'Future disciplinary self' van de KU Leuven, zonder de eigen invulling van de sociologie hierin uit het oog te verliezen.

Programma

Het masterprogramma bestaat uit vier grote programmatische bouwstenen: drie verplichte opleidingsonderdelen (16 studiepunten), de masterproef (18 studiepunten), een domeinspecifieke optie (8 of 9 studiepunten) en een keuzeruimte (18 of 17 studiepunten). Een eerste programmatische bouwsteen met drie verplichte opleidingsonderdelen waarborgt de disciplinebrede en gemeenschappelijke vorming van alle masterstudenten. Verder stuurt de masterproef het studieprogramma. Geënt op het thema van hun masterproef kiezen de masterstudenten één optie (8 of 9 studiepunten) uit: Cultuur en religie, Gezin en bevolking, Arbeid en organisatie, Sociaal beleid, Methoden en technieken. Iedere optie bestaat uit twee verplichte opleidingsonderdelen.

De commissie kreeg een positieve indruk van het programma. De studenten zijn vooral lovend over de ruime keuzevrijheid. De regie over de keuzes die studenten maken moet echter strakker bewaakt worden en de keuzes dienen in grotere mate gekaderd te worden in functie van een verdere loopbaan. Verder dient beleid een grotere plaats te krijgen in het verplichte deel en valt het op dat studenten zich niet echt voorbereid voelen als ze in het kader van de masterproef willen kiezen voor een kwalitatieve aanpak. De studenten volgen de kwalitatieve opleidingsonderdelen ook vaak samen met studenten uit andere richtingen, zoals bijvoorbeeld pedagogie. Dit kan verhinderen dat er een toereikende stap verder gezet wordt naar een hoger niveau. Anderzijds vormt het grote aanbod van Engelstalig onderwijs een sterk punt. Over de onderwijs- en leervormen is de commissie positief. Ook de studenten zijn positief over de waaier van werkvormen.

De kwantiteit van het personeel is toereikend, maar toch beschouwt de commissie dit als een personeelsteam dat vrij beperkt is in aantallen. De commissie raadt aan om daar waar er nagedacht wordt over een herontwerp van het curriculum, het aantal personeelsleden mee te nemen als ontwerpvariabele. Wel beschikt het docentenkorps over een ruime, internationaal erkende onderzoeksexpertise en een grote diversiteit

aan vakinhoudelijke deskundigheid. Ook wat betreft onderwijskundige expertise, zijn in het personeelsteam de nodige competenties aanwezig.

Beoordeling en toetsing

In het kader van het toetsbeleid zijn de docenten de primaire verantwoordelijken voor de toetsing. De commissie stelt vast dat het toetsingsbeleid adequaat is, maar het verdient de aanbeveling om de keuze van evaluatievormen in grotere mate te beschouwen als een gemeenschappelijke uitdaging en om het overleg hieromtrent te intensifiëren. De commissie is wel tevreden over de interessante waaier van evaluatievormen en over de organisatie, communicatie en transparantie van de toetsing. Voor elk opleidingsonderdeel is er ook een mogelijkheid tot individuele of collectieve nabespreking voorzien.

De beoordeling van de masterproef gebeurt met twee beoordelaars, na inlevering en na een mondelinge verdediging door de student. De commissie waardeert het feit dat er duidelijke evaluatiecriteria opgesteld zijn. Het gebruik van twee beoordelaars verhoogt ook de betrouwbaarheid, maar de tweede lezer wordt pas vrij laat in het proces betrokken. De commissie is tevreden over het niveau van de masterproef en beschouwt de scoring als representatief.

Begeleiding en ondersteuning

Op vlak van begeleiding en ondersteuning wordt het nodige gedaan. Voor vraagstukken met betrekking tot de studievoortgang, het leerkrediet, de examenfaciliteiten en eventuele verdere studiemogelijkheden, kan de student steeds terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider. In geval van ernstige kwesties die niet (alleen) met de betrokken docent kunnen worden besproken, staat de onderwijsombuds paraat. De commissie constateert dat deze processen goed verlopen. Voor vakinhoudelijke ondersteuning kan de student aankloppen bij de docenten en assistenten. De commissie ziet echter een nood aan versterking van de coaching-functie van de promotor, waarbij deze ook de spil is in het keuzeproces van de studenten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement van de masteropleiding is met gemiddeld 80% over de voorbije vijf academiejaren hoog. Ongeveer 60% van de afgestudeerden voltooit de masteropleiding in één jaar en 90% van de afgestudeerden voleindigt de opleiding binnen een termijn van twee jaar. 40% van de

afgestudeerden loopt een zekere mate van studieduurvertraging op. Minder dan 15% van de oorspronkelijke instroomcohortte beëindigt de sociologiestudie zonder diploma. De commissie beschouwt dit als aanvaardbare rendementcijfers.

De opleiding blijkt wel slechts beperkt zicht te hebben op de professionele situatie van de afgestudeerden. Deze worden ingezet in een zeer breed spectrum aan functies. Minstens 83% van de afgestudeerden is na een jaar aan de slag; slechts 3% heeft in die periode geen enkele professionele ervaring kunnen opbouwen.

OPLEIDINGSRAPPORT

Master Sociologie

KU Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de masteropleiding Sociologie aan de KU Leuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen op 17, 18 en 19 maart 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook

het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De masteropleiding in de sociologie behoort tot de Faculteit Sociale Wetenschappen (FSW) die vier academische disciplines verenigt: antropologie, communicatiewetenschappen, politieke wetenschappen en sociologie. Het onderwijs en het onderzoek in de sociologie wordt gedragen door het academisch personeel van het Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CeSO), dat zich profileert op een waaier aan specialisaties, zoals bevolkings- en gezinssociologie, sociaal beleid, (politiek) opinieonderzoek, theoretische sociologie, cultuursociologie en arbeids- en organisatiesociologie.

De masteropleiding in de sociologie werd voor het eerst aangeboden in het academiejaar 2007–2008. De vorige onderwijsvisiteatie vond een half jaar voor de start van de masteropleiding plaats. Intussen heeft de opleiding voldoende ervaring opgebouwd, die toelaat kritisch terug en vooruit te blikken. Veel energie ging uit naar het expliciteren, optimaliseren en verfijnen van de leerresultaten en het toetsbeleid. In samenspraak met de studentenvertegenwoordigers van de POC-SOC, en in lijn met het algemene onderwijsconcept van de KU Leuven, werd tevens het verplichte, gezamenlijke gedeelte van de masteropleiding gereduceerd, en het keuze-gedeelte overeenkomstig vergroot.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de masteropleiding Sociologie als goed

De masteropleiding zet in op specialisatie en vervolmaking op het vlak van (de integratie van) sociologische theorie, kwantitatief en kwalitatief empirisch onderzoek en beleidsvraagstukken. Eigen aan de Leuvense sociologieopleiding is de aandacht voor het ruimer kunnen kaderen van sociaalwetenschappelijke kwesties dan mogelijk zou zijn bij een enge

vakinhoudelijke specialisatie. De commissie kan zich vinden in dit profiel en beschouwt het beoogde eindniveau van de masteropleiding als aan de maat. De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten passen voor niveau en oriëntatie binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk, alsook binnen het domeinspecifieke leerresultatenkader.

De commissie meent dat in de doelstellingen een toereikend evenwicht bestaat tussen beleid en onderzoek, alsook tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Wel meent de commissie dat het opleidingsoverstijgende onderwijsconcept van de KU Leuven in grotere mate moet doorsijpelen in de leerresultaten. Hierbij is het begrip 'Future disciplinary self' universiteitsbreed naar voren geschoven. De commissie begrijpt dat dit onderwijsconcept nog maar zeer recent is geïmplementeerd door de KU Leuven en is benieuwd hoe dit nieuwe concept verder ontwikkeld zal worden op opleidingsniveau. De commissie raadt aan om op dit niveau eerder het concept 'Future sociological self' te hanteren, aangezien het van belang is dat de eigen invulling van sociologie bewaakt wordt.

De doelstellingen zijn helder en realistisch opgesteld. Over de aansluiting van de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld heeft de commissie geen opmerkingen.

Concluderend stelt de commissie dat de opleidingsverantwoordelijken heldere, transparante en realistische doelstellingen opgesteld hebben, die ook aansluiten bij de internationale eisen, maar dat er meer aandacht dient uit te gaan naar de link met het universiteitsbrede onderwijsconcept van de KU Leuven, zonder de eigen invulling van de sociologie hierin uit het oog te verliezen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de masteropleiding Sociologie als voldoende

Het masterprogramma bestaat uit vier grote programmatische bouwstenen: drie verplichte opleidingsonderdelen (16 studiepunten), de masterproef (18 studiepunten), een domeinspecifieke optie (8 of 9 studiepunten) en een keuzeruimte (18 of 17 studiepunten). De onderscheiden opleidingsonderdelen mikken op een integratie van verschillende componenten. De eerste programmatische bouwsteen met drie verplichte opleidings-

onderdelen (Hedendaagse sociologische theorieën, Kwalitatieve analyse, Sociologisch onderzoek: multivariabelen analyse + oefeningen; 16 studiepunten), bestaande uit theoretische en methodologische verdieping, waarborgt de disciplinebrede en gemeenschappelijke vorming van alle masterstudenten. Door beide methodologische opleidingsonderdelen binnen het verplichte pakket aan te bieden, versterkt de opleiding het onderzoeksgerichte karakter.

De opleidingsverantwoordelijken geven aan dat de masterproef het studieprogramma stuurt. Bij aanvang van de academiejaar worden mogelijke masterproefonderwerpen gepresenteerd. Studenten kunnen vervolgens in dialoog treden met een potentiële promotor. De student bespreekt de vorderingen regelmatig, op eigen initiatief, met de promotor, en produceert tegen midden december een startnota. Geënt op het thema van de masterproef kiezen de masterstudenten als derde bouwsteen één optie (8 of 9 studiepunten) uit: Cultuur en religie (8 studiepunten), Gezin en bevolking (8 studiepunten), Arbeid en organisatie (9 studiepunten), Sociaal beleid (9 studiepunten), Methoden en technieken (8 studiepunten). Iedere optie bestaat uit twee verplichte opleidingsonderdelen.

De commissie kreeg een positieve indruk van het programma en meent dat de inhoud en de vormgeving de studenten in staat stellen de beoogde leerresultaten te bereiken. De studenten zijn vooral lovend over de ruime keuzevrijheid (18 of 17 studiepunten – de vierde programmatische bouwsteen). Studenten vullen binnen deze ruimte hun studieprogramma aan tot 60 studiepunten. De commissie is van mening dat meerdere keuze-opleidingsonderdelen sterker op elkaar betrokken kunnen worden. Meer integratie levert een krachtigere vaste kern in het programma op, waardoor tegelijkertijd de keuze-opties voor studenten beter gekaderd worden. De commissie meent dat de regie over de keuzes die studenten maken door de opleiding strakker bewaakt kunnen worden en dat de opleiding ook meer aandacht kan geven aan het verduidelijken van de arbeidsmarkt mogelijkheden. Verder wordt er veelvuldig gebruik gemaakt van aanschuifonderwijs, hetgeen de tijdige identificatie van de studenten met het vakgebied sociologie in gedrang kan brengen. De commissie begrijpt echter dat de masteropleiding, omwille van de brede invulling van de bacheloropleiding, anders geconcipieerd moet worden dan elders in Vlaanderen. De commissie suggereert om te streven naar meer individueel onderwijs, waarbij de promotor een grotere rol kan spelen. Ze heeft hier reeds goede voorbeelden van gezien en raadt aan om de initiatieven rond het meer individueel invullen van het masteronderwijs zeker verder te zetten.

De commissie waardeert het toereikende evenwicht tussen beleid en onderzoek enerzijds en kwalitatieve en kwantitatieve methoden anderzijds. De commissie meent echter dat beleid een grotere plaats dient in te nemen in het verplichte deel. In vergelijking met het toereikende evenwicht tussen kwantitatief en kwalitatief onderzoek op doelstellingsniveau, ziet de commissie op niveau van de implementatie eerder een overaccentuering van het kwantitatieve aspect van de onderzoekscyclus. Zo valt het bijvoorbeeld op dat studenten aangeven zich niet echt voorbereid te voelen als ze in het kader van de masterproef willen kiezen voor een kwalitatieve aanpak. De commissie waardeert echter het feit dat de opleidingsverantwoordelijken zich hier zelf van bewust zijn en dat er al plannen zijn naar toekomstige verbetering toe. De commissie raadt ook aan om in het kader van het onderwijs in kwalitatief onderzoek, 'aanschuifonderwijs' te vermijden. Er is namelijk ook een instroom van studenten uit andere opleidingen dan een bacheloropleiding sociologie. Deze starten met een lager beginniveau op vlak van sociologische kennis en competenties, hetgeen het tempo en het niveau verlaagt voor studenten met een sociologische vooropleiding. Deze studenten geven aan dat ze daardoor in mindere mate uitgedaagd worden. Anderzijds vormt het grote aanbod van Engelstalig onderwijs een sterk punt van de opleiding.

Over de onderwijs- en leervormen is de commissie positief. Rekening houdend met het gevorderde karakter van de masteropleiding en de relatief beperkte studentenaantallen, worden nog slechts beperkt zuivere hoorcolleges aangeboden. Er kunnen een zevental werkvormen worden onderscheiden: hoorcollege, hoorcollege met discussie, hoorcollege met oefeningen, hoorcollege met opdrachten, werkcollege, studentenpresentaties en studentencongres. De commissie stelt tot haar tevredenheid vast dat studenten positief zijn over deze waaier van werkvormen.

Het onderwijs in de masteropleiding wordt primair gedragen door docenten-onderzoekers verbonden aan het CeSO. Masterstudenten kunnen rekenen op begeleiding door 13 ZAP-leden. Aan dit professorenkorps zijn 7 AAP-leden gekoppeld. Een beperkte bijdrage wordt geleverd door een twintigtal leden van het bijzonder academisch personeel (BAP), in het kader van de masterproef of een gastcollege. De commissie meent dat de kwantiteit van het personeel de studenten in principe in staat kan stellen om de beoogde leerresultaten te bereiken, maar beschouwt dit toch als een docententeam dat vrij beperkt is in aantallen. Vooral op het niveau van de assistenten heerst de algemene opvatting dat hier de limieten bereikt zijn. De commissie stelt vast dat er zich, behalve de vrij hoge

werkdruk, op dit moment geen problemen stellen, maar stelt wel vast dat de personeelsaantallen naar de toekomst toe onder druk staan. De commissie wil haar zorg hierover uitspreken en raadt aan om daar waar er nagedacht wordt over een herontwerp van het curriculum, het aantal personeelsleden mee te nemen als ontwerpvariabele.

De commissie stelt vast dat het docentenkorps beschikt over een ruime, internationaal erkende vakinhoudelijke deskundigheid. Ook op basis van de publicaties van de docenten, concludeert de commissie dat de nodige expertises aanwezig zijn. De commissie stelt vast dat er relatief weinig expertise is inzake kwalitatief onderzoek, maar het feit dat er in deze context een vacature openstaat verdient de waardering. Ook wat betreft onderwijskundige expertise zijn in het personeelsteam de nodige competenties aanwezig. De commissie waardeert het brede en interessante aanbod van onderwijsprofessionalisering, waarvan ook gebruik gemaakt wordt. Regelmatige evaluaties en een goede opvolging hiervan, vormen een bijkomende garantie voor de onderwijskundige kwaliteit van het personeel.

Jaarlijks schrijven zich gemiddeld 48 studenten in voor de masteropleiding, waarvan 33 trajectstarters. Ongeveer de helft van de studenten opteert voor een voltijds programma, de andere helft combineert de masterinschrijving met een voorafgaande bacheloropleiding, volgt een gemengd traject met opleidingsonderdelen uit een schakel- of voorbereidingsprogramma, of hoeft nog slechts een beperkt programma af te leggen. De commissie waardeert de inspanningen om het profiel van de studie sociologie ten aanzien van abituriënten te verduidelijken. Aanvullend op de bestaande promotiecampagnes en infosessies lanceert het CeSO 'De Grote Prijs voor Sociologie'. Schoolklassen worden via hun leerkracht aangespoord om een kleinschalig onderzoek uit te voeren. De commissie acht het in deze context belangrijk ook helder voor ogen te houden hoe de instroom gestabiliseerd kan worden, en liefst ook verhoogd.

De commissie meent dat naast informatievoorziening ook op vlak van begeleiding en ondersteuning tijdens de opleiding het nodige gedaan wordt. In verband met de studievoortgang, het leerkrediet, de examenfaciliteiten en eventuele verdere studiemogelijkheden, kan de student steeds terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider. In geval van ernstige kwesties staat de onderwijsombuds paraat. De commissie constateert dat deze processen goed verlopen. Voor vakinhoudelijke ondersteuning kan de student aankloppen bij de docenten en assistenten. De commissie ziet

echter een nood aan versterking van de coaching-functie van de promotor, ook aangezien de masterproef richtinggevend is voor de keuzes die studenten maken. De commissie meent dat daarom de 'meester-gezel relatie' tussen student en promotor belangrijk is, waarbij de promotoren hun rol als spilfiguur in het keuzeproces van de studenten in grotere mate ter harte nemen.

Verder geven de opleidingsverantwoordelijken aan dat op de expliciete toetreding tot de arbeidsmarkt momenteel niet erg sterk ingezet wordt. Wel wordt de mogelijkheid verkend om masterstudenten in het kader van de masterproef te laten intekenen op een vrijwillige, extra-curriculaire stage. De commissie waardeert dit, en raadt aan om de toelichting van de waaier van relevante werkvelden, waarin veel afgestudeerden direct of later terecht zullen komen, op te drijven.

Over de kwaliteit van de materiële voorzieningen is de commissie erg positief. De campus Sociale Wetenschappen werd recent gerenoveerd en uitgebreid met nieuwe auditoria, een campustuin (ontmoetingsplaats) en het leercentrum Agora. De Faculteit beschikt over twee grote auditoria en zes kleinere aula's. Zes seminarielokalen en de Raadzaal worden ingezet voor kleinschaligere, interactieve werkvormen. Het leercentrum Agora biedt een waaier aan functionaliteiten, zoals een 'silent study area', een 'social study area', en een 'group study area'. De Bibliotheek Sociale Wetenschappen (SBIB) biedt een uitgebreide collectie aan sociaalwetenschappelijke referentiewerken, en beschikt over een groot aantal stille studieplekken, naast enkele groepsworkruimtes (inclusief computerinfrastructuur). De commissie waardeert deze moderne nieuwe infrastructuur. Alle voorzieningen bevinden zich bovendien op een korte afstand van elkaar en worden maximaal benut.

Het programma, het personeel en de voorzieningen vormen een voor de studenten samenhangende onderwijsleeromgeving. De commissie waardeert het feit dat de promotor een coaching rol inneemt ter bewaking van de samenhang. Ze ziet echter een nood om dit ook uit te breiden naar het keuzeproces van de student. Zoals reeds aangehaald werd, biedt het programma zeer ruime keuzemogelijkheden, en bestaat er daardoor een risico van verlies van samenhang voor de individuele student. Ook verdient het de aanbeveling om naar de toekomst toe de keuze van evaluatievormen in grotere mate te beschouwen als een gemeenschappelijke uitdaging en om het overleg hieromtrent te intensifiëren. Momenteel dragen de individuele docenten bijvoorbeeld een grote verantwoordelijkheid in de keuze

van toetsvormen. Het doorstroomrendement beschouwt de commissie als aan de maat.

De verbeteracties uit de kwaliteitszorg, inclusief opmerkingen van de studenten, worden goed opgevolgd. De cyclus kent echter wel een vrij lange doorlooptijd. Ook inzake curriculumwijzigingen is het systeem vrij reactief en traag, waarbij ook weinig zelf (pro)actieve keuzes gemaakt worden. De opmerkingen van de vorige visitatiecommissie zijn wel goed en beargumenteerd opgevolgd. Interessante initiatieven zijn enerzijds het voornemen om een grotere mate van dialoog in gang te zetten tussen studenten en alumni, alsook het feit dat studenten nu een veel grotere stem hebben in de POC. Ook de inrichting van een nieuwe lezingen reeks, Bar-soc, de solidarity lectures, zijn in deze context interessante initiatieven die de sociale cohesie onder de studenten bevorderen.

Bij wijze van conclusie stelt de commissie dat zij een interessant programma aangetroffen heeft, ondersteund door een competent personeelsteam, maar wel vrij beperkt in aantal. Er bestaat een nood om het keuzeproces van de studenten strakker te sturen. Het in grotere mate concipiëren van de promotor als spilfiguur in dit keuzeproces, kan hier soelaas bieden. Ook dient het mooie evenwicht op doelstellingsniveau, tussen kwantitatief en kwalitatief onderzoek enerzijds, en beleid en onderzoek anderzijds, in grotere mate doorgetrokken te worden in de implementatie. Los van de vrij trage reactietijd van het kwaliteitszorgsysteem, gebeurt er wel een toereikende opvolging in de vorm van verbeteracties.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de masteropleiding Sociologie als goed

Het facultaire Centrum voor Studiebegeleiding en Onderwijsvernieuwing (CSO) ontwikkelt expertise rond kwaliteitsvolle toetsing. In het kader van het toetsbeleid zijn de docenten de primaire verantwoordelijken voor de toetsing. De POC en de programmadirecteur dragen ook een verantwoordelijkheid wat betreft de relatie tussen de leerresultaten van de opleiding en de toetsing. De examencommissies leggen de examenresultaten vast, bewaken het regelmatig verloop van de examens, oordelen over fraude of bijzondere omstandigheden en kunnen optreden bij kennelijk onredelijke resultaten. De commissie stelt vast dat de toetsing

adequaat ingevuld wordt, maar dat er nog verdere verbetering mogelijk is qua organisatie en informatievoorziening (zie GKW2).

Er is een interessante waaier van evaluatievormen: permanente evaluatie met een afsluitend examen, permanente evaluatie, mondelinge evaluatie, schriftelijke examens en werkstukken of papers. Ook worden presentaties geëvalueerd en wordt er sporadisch gebruik gemaakt van peer-assessment. Zoals reeds aangehaald werd, dient de keuze voor de evaluatievormen in grotere mate ingebed te worden in een gemeenschappelijk beleid.

De KU Leuven werkt met een vervroegde examenplanning. Studenten leggen bij aanvang van het academiejaar tegelijk hun individueel studieprogramma én hun individueel examenrooster vast. Docenten lichten minstens bij aanvang en afloop van de onderwijsactiviteiten de wijze waarop er geëvalueerd wordt toe. De commissie waardeert het feit dat alle docenten voor elk opleidingsonderdeel een mogelijkheid tot individuele of collectieve nabespreking voorzien.

De beoordeling van de masterproef gebeurt door twee beoordelaars, na inlevering en na een mondelinge verdediging door de student. De commissie waardeert het feit dat er duidelijke evaluatiecriteria opgesteld zijn, waarin zowel product- als proceselementen aan bod komen. De beoordelaars nemen een facultaire verbetersleutel in acht. Het gebruik van twee beoordelaars verhoogt de betrouwbaarheid, maar de commissie meent dat de tweede lezer pas vrij laat in het proces betrokken wordt. De voorzitter noteert het consensuspunt van de beoordelaars en de voornaamste sterktes en zwaktes in een examendocument, dat de student kan opvragen tijdens een nabespreking. Als de oordelen onverenigbaar zijn, kan een derde lezer aangeduid worden. De commissie is tevreden over het niveau van de masterproef en beschouwt de scoring als representatief.

De opleiding heeft slechts beperkt zicht op de professionele situatie van de afgestudeerden. Via focusgroepgesprekken met werkveld-vertegenwoordigers en alumni wordt de geringe respons op de periodiek opgezette alumnibevragingen echter gecompenseerd. De afgestudeerden worden ingezet in een zeer breed spectrum aan functies. Minstens 83% van de afgestudeerden is na een jaar aan de slag. De commissie meent dat daarmee de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt in orde is.

Het studierendement van de masteropleiding, te begrijpen als de verhouding van het binnen een academiejaar verworven aantal studiepunten tot het aantal opgenomen studiepunten, is met gemiddeld 80% over de voorbije vijf academiejaren hoog. Dit ligt in lijn met het Vlaamse gemiddelde van de sociologie-opleidingen. Studenten die een voltijds programma van tenminste 54 studiepunten opnemen, halen wel een markant hoger studierendement dan de studenten die slechts voor een partieel programma inschrijven. Ongeveer 60% van de afgestudeerden voltooit de masteropleiding in één jaar en 90% van de afgestudeerden voleindigt de opleiding binnen een termijn van twee jaar. Dat tot 40% van de afgestudeerden een zekere mate van studieduurvertraging oploopt, heeft diverse oorzaken. Een aanzienlijk deel van de studenten heeft studieduurvertraging opgebouwd in de bacheloropleiding. De studieduurvertraging is ook deels toe te schrijven aan het zogenaamde thesisjaar. Minder dan 15% van de oorspronkelijke instroomcohort beëindigt de sociologiestudie zonder diploma.

Concluderend stelt de commissie dat de beoordeling en toetsing vlot verloopt en dat er een toereikende variatie is aan evaluatievormen. Het eindproduct van het masterproefproces geeft blijk van een hoog niveau van afgestudeerden, maar het beeld van de professionele situatie van de afgestudeerden kan nog versterkt worden.

Integraal eindoordeel van de commissie

Master Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de masteropleiding Sociologie, conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Master Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Laat het opleidingsoverstijgende onderwijsconcept in grotere mate doorsijpelen in de leerresultaten en bewaak de eigen invulling van sociologie daarin.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Bewaak de regie over de keuzes van de studenten strakker en kader deze in grotere mate in functie van een verdere loopbaan; neem meer initiatieven inzake het verduidelijken van de diffuse arbeidsmarkt.
- Streef naar meer integratie van de verschillende opleidingsonderdelen en werk nog verder toe naar een vaste kern in het programma, om de verschillende keuze-opties aan op te hangen.
- Geef beleidsaspecten een grotere plaats in het verplichte pakket en streef naar meer evenwicht tussen kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van de onderzoekscyclus.
- Vermijd 'aanschuifonderwijs' inzake kwalitatieve vakinhouden en zorg ervoor dat deze specifiek voor sociologen ingericht worden.
- Bewaak de beperkte personeelsaantallen, vooral op het niveau van de assistenten, en neem het aantal personeelsleden mee als variabele, daar waar er nagedacht wordt over een herontwerp van het curriculum.
- Bekijk hoe de instroom gestabiliseerd kan worden, en liefst ook verhoogd.
- Versterk de coaching-functie van de promotor en concipieer deze in grotere mate als spil in het keuzeprocess van de studenten; waak erop dat elke student even grondige begeleiding krijgt, beschouw de keuze van evaluatievormen in grotere mate als een gemeenschappelijke uitdaging en intensifieer het overleg hierrond.
- Drijf de informatievoorziening rond de waaier van relevante werkvelden op.
- Verkort de doorlooptijd van de kwaliteitscyclus, flexibiliseer het systeem en bevorder de proactiviteit daarin.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Werk het toetsbeleid verder uit.
- Neem de nodige initiatieven om meer zicht te krijgen op de professionele situatie van de afgestudeerden.

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Bachelor en Master Sociologie

SAMENVATTING

Bachelor Sociologie

UAntwerpen

Op 11, 12 en 13 mei 2015 werd de Bachelor Sociologie van de UAntwerpen in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De bacheloropleiding Sociologie ressorteert onder de faculteit Sociale Wetenschappen (FSW). Binnen de faculteit draagt de Onderwijscommissie FSW de overkoepelende verantwoordelijkheid. Overleg over de richting-specifieke opleidingsonderdelen in de bacheloropleiding Sociologie gebeurt binnen de Departementsraad Sociologie. De bacheloropleiding aan de UAntwerpen wil sociologen vormen die in staat zijn om maatschappelijke fenomenen op een zelfstandige manier empirisch in kaart te brengen, theoretisch te duiden en daar beleidsimplicaties uit af te leiden. Daarbij beschikken ze over diepgaande kennis van de sociale instituties, kenmerken en problemen van enkele maatschappelijke deeldomeinen. De doelstellingen zijn geformuleerd conform de onderwijsvisie van de UAntwerpen, waarin studentgecentreerd en competentiegericht onderwijs centraal staan.

De beoogde opleidings specifieke leerresultaten passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Ook de link met het domeinspecifieke referentiekader is aan de maat. De beoogde opleidings specifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en vanuit het vakgebied worden gesteld. De commissie beschouwt de focus op beleid als een interessante profilering. Ze waardeert eveneens dat andere componenten, die in het kader van een sociologieopleiding verwacht mogen worden, niet leiden onder het beleidsmatige karakter van het profiel.

Programma

Doorheen de drie bachelorjaren worden een aantal krachtlijnen uitgezet, die in het masterjaar voortgezet worden: een intellectueel vormende en verbredende leerlijn, een leerlijn theorie en methoden en een leerlijn specialisatie in een sociologisch deeldomein met aandacht voor beleid. De bacheloropleiding combineert een stevige brede sociaalwetenschappelijke basis met een gradueel opgebouwde sociologische specialisatie. In het eerste bachelorjaar worden vooral inleidende en verbredende opleidingsonderdelen geprogrammeerd. Daarna verschuift het evenwicht naar richtingspecifieke opleidingsonderdelen en kunnen studenten zich gradueel inwerken in de sociologische deeldomeinen.

De commissie meent echter dat het nodige ondernomen moet worden om bij de studenten tot een snellere identificatie met sociologie te komen. Een vroegere confrontatie met meer sociologische elementen in het programma, zal hiertoe nagestreefd moeten worden. Een ander aandachtspunt met het oog op toekomstige verbetering, betreft de aandacht voor beleid. De ambities in deze context dienen nog meer beklemtoond te worden in het programma.

Bij vrijwel alle opleidingsonderdelen wordt gebruik gemaakt van hoorcolleges, meestal gecombineerd met andere werkvormen. In de hoorcolleges worden vaak 'activerende' elementen geïntegreerd. Ook zijn er oefensessies in kleinere groepen, individuele of groepsopdrachten en -projecten en moeten studenten bij arbeidssociologie wekelijks een discussie opstarten en komen papers en scripties aan bod. Toch ziet de commissie een zeker overwicht van hoorcolleges. De commissie wijst erop dat dit een gevolg is van het gebruik van opleidingsonderdelen van andere faculteiten/opleidingen (aanschuifonderwijs). Wel waardeert de commissie dat de aandacht voor interactie in het kader van de hoorcolleges een zekere

mate van tegenwicht biedt en staat ze lovend tegenover de bachelorproef (het leeronderzoek). Elk jaar worden een drietal sociologische onderwerpen voorgesteld, waarrond studenten in groepen een jaar lang samenwerken, onder begeleiding van een docent en/of assistent. De commissie staat positief tegenover de hele procedure (van keuze over begeleiding tot evaluatie) die ook duidelijk wordt beschreven en gecommuniceerd.

De kwantiteit van het personeel stelt de studenten in staat om de beoogde leerresultaten te bereiken. Dit wordt ondersteund door een toereikende deskundigheid binnen het personeelsbestand. De UAntwerpen zet sterk in op bewaking en verdere professionalisering van het onderwijs. In de ZAP-criteria wordt de onderwijskundige professionalisering ook als basiscriterium opgenomen. De commissie is tevreden over het interessante aanbod van onderwijsprofessionalisering. De studenten zijn ook lovend over de toegankelijkheid en motivatie van het docententeam om het leerproces op optimale wijze te ondersteunen. Ook wat betreft de vakdeskundige kwaliteit is de commissie positief, al meent ze wel dat de expertise inzake beleid duidelijker en meer herkenbaar aangewend moet worden ter bevordering van het beleidsmatige karakter van de opleiding.

Beoordeling en toetsing

De bacheloropleiding heeft tal van acties ondernomen om de betrouwbaarheid, de validiteit en de transparantie van de toetsing te kunnen bewaken. De studenten geven aan dat voor hen duidelijk is wat er van hen verwacht wordt. Er bestaat wel een zekere mate van variatie in de mate van feedback: bij sommige opleidingsonderdelen wordt dit heel goed en kort op de bal ter harte genomen, maar bij andere opleidingsonderdelen is er ruimte voor verbetering. De commissie meent dat het nodige ondernomen moet worden opdat het ten alle tijden duidelijk wordt hoe verschillende deelscores aanleiding geven tot een totale score voor een bepaald opleidingsonderdeel.

De studenten zijn positief over de variatie aan evaluatievormen. Waar in het eerste bachelorjaar alle opleidingsonderdelen geëvalueerd worden op basis van een schriftelijk of mondeling examen, neemt het aandeel alternatieve toetsvormen in de daaropvolgende jaren geleidelijk toe. Ook de toetsing van het leeronderzoek (bachelorproef) stemt de commissie tevreden. De bachelorproeven die tijdens het bezoek ter inzage lagen voor de commissie, gaven duidelijk blijk van een toereikend niveau van afgestudeerde bachelors.

Begeleiding en ondersteuning

De commissie meent dat de aanwezige voorzieningen inzake begeleiding adequaat zijn. Ze stelt echter een niet te onderschatten probleem vast inzake de wijze waarop relevante informatie gecommuniceerd wordt met de studenten. De commissie staat erg lovend tegenover initiatieven zoals de instaptoets en taaltoetsen, maar meent dat er in al te grote mate vertrouwd wordt op digitale informatievoorziening.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Net als voor de andere Vlaamse instellingen ligt het studierendement rond de 70%. Blijkt dat van de in 2008 gestarte studenten iets minder dan een kwart van de studenten het bachelordiploma behaalde na 3 jaar (24,2%). Van de studenten die in 2009 en 2010 startten, studeerde iets minder dan één vijfde van de studenten na drie jaar af (18,8%). Verder bestaat er een grote uitval na het eerste bachelorjaar. De commissie beschouwt de cijfers als vergelijkbaar met andere Vlaamse bacheloropleidingen in de sociologie, maar ziet wel een nood aan meer uitvoerige analyse van determinerende factoren van de rendements- en drop-out-cijfers.

Aangezien de meeste studenten na de bacheloropleiding de masteropleiding aanvatten, stelt de commissie slechts een beperkte mate van arbeidsmarktgerichtheid vast.

SAMENVATTING

Master Sociologie

UAntwerpen

Op 11, 12 en 13 mei 2015 werd de Master Sociologie van de UAntwerpen in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De masteropleiding Sociologie ressorteert onder de faculteit Sociale Wetenschappen (FSW). Binnen de faculteit draagt de Onderwijscommissie FSW de overkoepelende verantwoordelijkheid. De Opleidingscommissie van de masteropleiding Sociologie groepeerd niet alleen alle betrokken docenten, maar ook vertegenwoordigers van het AAP en de studenten. De masteropleiding aan de UAntwerpen wil sociologen vormen die in staat zijn om maatschappelijke fenomenen op een zelfstandige manier empirisch in kaart te brengen, theoretisch te duiden en daar beleidsimplicaties uit af te leiden. Daarbij beschikken ze over diepgaande kennis van de sociale instituties, kenmerken en problemen van enkele maatschappelijke deeldomeinen. De doelstellingen zijn geformuleerd conform de onderwijsvisie van de UAntwerpen, waarin studentgecentreerd en competentiegericht onderwijs centraal staan.

De beoogde opleidings specifieke leerresultaten passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Ook de link met het domeinspecifieke referentiekader is aan de maat. De beoogde opleidings specifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en vanuit het vakgebied worden gesteld. De commissie beschouwt de focus op beleid als een interessante profilering. Ze waardeert eveneens dat andere componenten, die in het kader van een sociologieopleiding verwacht mogen worden, niet leiden onder het beleidsmatige karakter van het profiel.

Programma

Het masterprogramma bestaat uit drie grote blokken: Theorie, methoden en beleid (24 studiepunten), Specialisatiedomein (15 studiepunten), Masterproef (15 studiepunten); aangevuld met een keuzevak. Studenten kiezen één specialisatiecluster. Naast het specialisatiedomein nemen studenten een keuzeopleidingsonderdeel op dat in de regel een State-

of-the-art onderdeel uit een andere specialisatiecluster betreft of het opleidingsonderdeel Cultuursociologie, Capita Selecta (6 studiepunten).

De commissie meent dat er een versterking gewenst is van de informatievoorziening over de arbeidsmarkt. Met het oog op toekomstige verbetering verdient het de overweging om alumni in grotere mate te volgen en te betrekken bij het programma. Ook overlappingsen in het programma moeten verder opgevolgd worden. De commissie begrijpt dat dit bevorderlijk is om zij-instromers mee te krijgen, maar meent dat dit niet ten koste mag gaan van de aantrekkelijkheid en meerwaarde van het programma voor reguliere instromers.

In het kader van de masterproef voeren de studenten zelfstandig een onderzoek uit, waarbij zij de theoretische, methodologische, maatschappij-analytische en kritische capaciteiten die zij verwierven tijdens de opleiding toepassen op een specifiek sociologisch vraagstuk. De commissie staat positief tegenover de voorbereiding en begeleiding van de masterproef. De commissie stelt wel een risico op ongelijke behandeling vast in de mate van begeleiding door de promotoren. Ook dient ook het beleidsaspect een grotere plaats te krijgen in de scriptie, in navolging van de duidelijke klemtoon op doelstellingsniveau. In deze context vraagt de commissie om te onderzoeken of een stage-onderdeel mogelijkheden kan bieden.

In de masteropleiding bestaat er een grote mate van interactiviteit. De studenten geven wel aan dat het eerste semester vooral bestaat uit hoorcolleges, en het tweede semester uit papers en de masterproef. En meer gespreide aanpak kan in deze context de structuur van het programma nog verder bevorderen.

De kwantiteit van het personeel stelt de studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. De masteropleiding wordt ingevuld door 12 ZAP-leden (waarvan 11 verbonden aan het Departement Sociologie) en ondersteund door de AAP-leden van het Departement. De commissie meent dat dit volstaat om de masteropleiding op een kwalitatieve manier te ondersteunen. Net zoals in het kader van de bacheloropleiding, wordt dit ondersteund door een toereikende deskundigheid binnen het personeelsbestand. Het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO), dat de docentenopleiding en assistentenopleiding organiseert, verdient in deze context de waardering. Wat betreft de vakdeskundige kwaliteit is de commissie positief. Met het oog op toekomstige verbetering, meent de commissie echter dat de aanwezige expertise inzake beleid duidelijker en meer herkenbaar

aangewend moet worden ter bevordering van het beleidsmatige karakter van de opleiding.

Beoordeling en toetsing

De masteropleiding heeft tal van acties ondernomen om de betrouwbaarheid, de validiteit en de transparantie van de toetsing te kunnen bewaken. De studenten geven aan dat voor hen duidelijk is wat er van hen verwacht wordt. De commissie stelt wel een zekere mate van variatie vast in de mate van feedback: bij sommige opleidingsonderdelen wordt dit heel goed en kort op de bal ter harte genomen, maar bij andere opleidingsonderdelen is er ruimte voor verbetering. De commissie meent dat het nodige ondernomen moet worden opdat het ten alle tijden duidelijk wordt hoe verschillende deelscores (examens, papers,...) aanleiding geven tot een totale score voor een opleidingsonderdeel. De studenten zijn positief over de variatie aan evaluatievormen. In de masteropleiding zijn er nog slechts twee opleidingsonderdelen waarvoor de evaluatie uitsluitend gebeurt op basis van een schriftelijk of mondeling examen. De commissie waardeert bovendien dat er wordt gestreefd naar een evenwichtige mix van summatieve en formatieve toetsing.

Wat betreft de masterproef, werd er een uitgebreide handleiding uitgewerkt voor de studenten. De eindevaluatie van de masterproef bestaat uit enerzijds een beoordeling van de scriptie zelf door de promotor en een door de opleiding aangestelde medebeoordelaar en anderzijds een mondelinge verdediging in aanwezigheid van de promotor en de medebeoordelaar. De commissie meent wel dat, in lijn met de doelstellingen, ook beleidsmatige aspecten moeten opgenomen worden in de evaluatiecriteria. Los van de ambities met betrekking tot beleid, is het eindniveau van de masterproeven aan de maat en sluiten de scores daarbij aan.

Begeleiding en ondersteuning

De ondersteunende voorzieningen zijn ook voor de masteropleiding aan de maat. Wel stelt de commissie een communicatieprobleem vast met betrekking tot de informatievoorziening over de verschillende, op zich adequate, ondersteunende voorzieningen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De cijfers over het diplomarendement stemmen de commissie tevreden, met een vijfjaarlijks gemiddelde van 83,4%. Iets meer dan de helft van de

studenten behaalde het masterdiploma na 1 jaar (53,7%). Dit komt overeen met de andere Vlaamse instellingen. Verder blijkt dat de gemiddelde duur van de masterproef vrijwel constant blijft op 1,2 jaar. Het merendeel van de studenten slaagt er nog steeds in om dit opleidingsonderdeel binnen het voorziene tijdsbestek af te ronden.

Inzake de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt blijken de studenten goed gewapend om een gepaste job te vinden, al kunnen meer initiatieven inzake voorlichting van beroepsmogelijkheden het zelfvertrouwen van de studenten bevorderen.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor en Master Sociologie

UAntwerpen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor- en masteropleiding Sociologie aan de UAntwerpen. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen op 11, 12 en 13 mei 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleidingen als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleidingen met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleidingen zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne

kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleidingen. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteringsuggesties.

De gevisiteerde opleidingen Bachelor of Science in de Sociologie en Master of Science in de Sociologie aan de UAntwerpen vormen het (voorlopige) eindpunt van een lange en geleidelijke evolutie. De basis werd gelegd binnen de faculteiten Sociale Wetenschappen (FSW) van de voormalige Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen (UFSIA) en de Universitaire Instelling Antwerpen (UIA). Door de fusie ontstond het Departement Sociologie in zijn huidige vorm. In het kader van de Bologna-hervorming werd in de periode 2004–2008 de overgang van het kandidaat-licentiesysteem naar de Bachelor-masterstructuur ingezet. Mede op basis van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie werd de voorbije jaren werk gemaakt van een doorgedreven onderwijsprofessionalisering. Parallel werd het onderwijsbeleid op facultair niveau verder uitgebouwd.

De opleidingen Sociologie ressorteren onder de faculteit FSW. Binnen de faculteit draagt de Onderwijscommissie FSW de overkoepelende verantwoordelijkheid over alle door de faculteit georganiseerde bachelor- en masteropleidingen. In deze commissie zijn alle opleidingen en geledingen binnen het facultaire onderwijs vertegenwoordigd. Overleg over de richtingspecifieke opleidingsonderdelen in de bacheloropleiding Sociologie gebeurt binnen de Departementsraad Sociologie. De Opleidingscommissie van de masteropleiding Sociologie (Opleidingscommissie MASOC) groepeerd niet alleen alle docenten die bij deze Master betrokken zijn, maar ook vertegenwoordigers van AAP en studenten. Hier worden alle aspecten van de dagelijkse werking van de masteropleiding besproken.

Als overkoepelende opmerking, wenst de commissie de profilering van de sociologie-opleiding tegenover de opleiding sociaal-economische wetenschappen aan te halen. De commissie meent dat deze sterker kan. Zo stelt ze namelijk vast dat de masterproeven van beide opleidingen, qua

onderwerpen, vrij gelijkaardig zijn. De commissie meent alleszins dat de inhoudelijke inwisselbaarheid vrij groot is. De commissie meent dat een masterproef sociologie als zodanig inhoudelijk herkenbaar dient te zijn en zich duidelijker moet onderscheiden van een masterproef socio-economische wetenschappen en omgekeerd. Ook lijkt de opleiding sociologie in sommige opzichten (zoals bijvoorbeeld studentenaantallen) te ‘lijden’ onder de populariteit van de opleiding sociaal-economische wetenschappen, hetgeen op termijn een spanning kan introduceren.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bacheloropleiding Sociologie als goed en van de masteropleiding Sociologie als goed

Met de bachelor- en masteropleiding Sociologie wil de UAntwerpen sociologen vormen die in staat zijn om maatschappelijke fenomenen op een zelfstandige manier empirisch in kaart te brengen, theoretisch te duiden en daar beleidsimplicaties uit af te leiden. Daarbij wordt beoogd dat afgestudeerden beschikken over diepgaande kennis van de sociale instituties, kenmerken en problemen van enkele maatschappelijke deeldomeinen. De doelstellingen zijn geformuleerd conform de onderwijsvisie van de UAntwerpen, waarin studentgecentreerd en competentiegericht onderwijs centraal staan. De academische vaardigheden zijn geïntegreerd in de andere kerncompetenties en de communicatieve vaardigheden werden gebundeld. Andere werden meer competentiegericht geformuleerd.

Bachelor

De commissie waardeert de wijze waarop in het zelfevaluatie-rapport de relatie tussen de domeinspecifieke leerresultaten en de kerncompetenties gepresenteerd wordt. In een tabel wordt aangegeven dat elk domeinspecifiek leerresultaat voor de bacheloropleiding afgedekt wordt door bijhorende kerncompetenties.

Waar opleidingen in de buurlanden veelal worden gekenmerkt door een sterkere profilering naar Sociologie vanaf het eerste bachelorjaar, worden Vlaamse bacheloropleidingen steeds gekenmerkt door een breed eerste jaar, gevolgd door een specialisatie naar de verschillende vakgebieden in het tweede en het derde jaar van de bacheloropleiding. De Antwerpse bacheloropleiding legt specifieke accenten binnen dit bredere kader: een thematische specialisatie naar de verschillende deeldomeinen van

de sociologie, een sterke aandacht voor de ontwikkeling van onderzoekscompetenties en reflectieve onderzoekshouding en een expliciete en inclusieve aandacht voor beleid. De focus op onderzoekscompetenties blijkt uit de ruimte die wordt gecreëerd voor het opdoen van onderzoekservaring alsook uit de aandacht voor de wisselwerking tussen onderzoek en theorievorming. De aandacht voor de beleidscomponent blijkt zowel uit de expliciete aandacht voor beleid als uit de inclusieve aandacht voor de beleidsimplicaties van sociologisch onderzoek. De commissie beschouwt deze focus op beleid als een interessante profilering. Ze waardeert eveneens dat andere componenten, die in het kader van een sociologie-opleiding verwacht mogen worden, niet lijden onder het beleidsmatige karakter van het profiel.

De beoogde specifieke leerresultaten sluiten ten slotte ook aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. De bacheloropleiding leidt niet tot een specifiek beroepenveld. De meeste studenten stromen dan ook door naar de masteropleiding. De commissie meent dat de beoogde eindcompetenties adequaat geformuleerd zijn met het oog op een goede aansluiting met de masteropleiding.

Master

Ook betreffende de masteropleiding waardeert de commissie de wijze waarop in het zelfevaluatierapport de relatie tussen de domeinspecifieke leerresultaten en de kerncompetenties gepresenteerd wordt. Net zoals voor de bacheloropleiding wordt in een tabel aangegeven hoe elk domeinspecifiek leerresultaat afgedekt wordt door bijhorende kerncompetenties.

Op één punt zijn de kerncompetenties van de masteropleiding Sociologie aan de UAntwerpen specifiekere dan de domeinspecifieke leerresultaten. Het betreft kennis van en inzicht in minstens één specifieke beleidssector en de competentie om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek te vertalen naar beleidsaanbevelingen, zowel op macro-niveau als op niveau van organisaties. Dit ligt in lijn met de accenten die werden gelegd in de doelstellingen van de bacheloropleiding: de masteropleiding zet verder in op de pijlers sociologische theorie, onderzoekstechnische vaardigheden en sociaal beleid. De masteropleiding koppelt deze vaste stam aan een verdere specialisatie in twee deeldomeinen van sociologisch onderzoek, waartoe reeds een aanzet werd gegeven in de bacheloropleiding: arbeid; bevolking, gezin & levensloop; ruimte en milieu, stad en wonen; uitsluiting en onge-

lijkheid en tot slot zorg en welzijn. Net zoals in het kader van de bacheloropleiding, waardeert de commissie ook hier de sterkere accentuering van beleid in de kerncompetenties van de opleiding, alsook het feit dat andere belangrijke elementen niet lijden onder deze profilering.

De afstemming van kerncompetenties op het beroepenveld zit volgens de commissie goed. De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. De commissie waardeert het feit dat recent de activiteiten van een klankbordgroep geïntensifieerd werden met het oog op feedback van het beroepenveld op de beoogde kerncompetenties. De opleiding zet in op een combinatie van generieke competenties en sociaalwetenschappelijke onderzoeksvaardigheden die bruikbaar zijn in diverse functies en sectoren. De commissie waardeert dan ook het feit dat beoogd wordt dat studenten zich kunnen specialiseren in diverse maatschappelijke sectoren.

Conclusie

De commissie staat positief, zowel tegenover het beoogd eindniveau van de bacheloropleiding als tegenover dat van de masteropleiding. De commissie stelt bovendien een goede aansluiting vast van de eindcompetenties met de masteropleiding (bachelor) en het beroepenveld (master). De commissie beschouwt bovendien, zowel voor de bachelor- als voor de masteropleiding, de focus op beleid als een interessante profilering, waarbij andere relevante elementen evenwel niet uit het oog verloren worden.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bacheloropleiding Sociologie als voldoende en van de masteropleiding Sociologie als voldoende

Het opleidingstraject sociologie aan de UAntwerpen omvat een Bachelor (180Sp) en een Master (60Sp) in de Sociologie. Doorheen de drie bachelorjaren worden een aantal krachtlijnen uitgezet, die in het masterjaar voortgezet worden: een intellectueel vormende en verbredende leerlijn, een leerlijn theorie en methoden en een leerlijn specialisatie in een sociologisch deeldomein met aandacht voor beleid. De bacheloropleiding combineert een stevige brede sociaalwetenschappelijke basis met een gradueel opgebouwde sociologische specialisatie. In het eerste bachelorjaar worden vooral inlei-

dende en verbredende opleidingsonderdelen geprogrammeerd. Daarna verschuift het evenwicht naar richtingspecifieke opleidingsonderdelen en kunnen studenten zich gradueel inwerken in de sociologische deeldomeinen.

Tijdens het eerste bachelorjaar krijgen de studenten inleidingen tot fundamentele sociaalwetenschappelijke en aan de sociologie verwante disciplines (algemeen vormende en verbredende opleidingsonderdelen). Tijdens het tweede bachelorjaar wordt deze lijn doorgetrokken. In het derde bachelorjaar volgen nog twee verbredende opleidingsonderdelen, aangevuld met 6 studiepunten keuzeopleidingsonderdelen, te kiezen uit een beperkte lijst. Bovendien kunnen studenten zich in het derde bachelorjaar profileren door de keuze van drie uit vijf opleidingsonderdelen (ieder 3 studiepunten) die toeleiden naar de specialisatieclusters in de masteropleiding. Ook de theoretische en methodologische leerlijnen lopen beiden als een rode draad doorheen de opleiding. In het eerste bachelorjaar blijft de sociologische theorie beperkt tot de inleiding. In het tweede bachelorjaar wordt dit onderwezen in twee aparte opleidingsonderdelen en in het derde bachelorjaar wordt de sociologische theorie in de diverse specialisatievakken toegesneden op diverse onderzoeksdomeinen. Het methodenonderwijs vangt in het eerste bachelorjaar aan met drie opleidingsonderdelen: Inleiding Sociaalwetenschappelijk Werk (3 studiepunten), Statistiek I (6 studiepunten), en Kwantitatieve Onderzoeksmethoden (6 studiepunten). In het tweede bachelorjaar wordt dit uitgebreid en sociaalwetenschappelijk toegepast en worden studenten vertrouwd gemaakt met het palet van kwalitatieve methoden. Wat betreft sociologische specialisatiegebieden (richtingspecifieke opleidingsonderdelen) worden studenten vertrouwd gemaakt met de belangrijkste structuren, instellingen en beleidsdomeinen van de Vlaamse/Belgische samenleving, en met de wijze waarop sociale problemen tot voorwerp van beleid worden gemaakt. In het tweede bachelorjaar wordt deze maatschappij-analytische en beleidsreflectieve aanpak verder gezet. In het derde bachelorjaar volgen studenten drie gespecialiseerde opleidingsonderdelen, te kiezen uit vijf: Duurzaamheid, Transitie en Samenleving (3 studiepunten), Sociologie van Zorg en Welzijn (3 studiepunten), Sociologie van de Sociale Ruimte (3 studiepunten), Sociology of Inequalities (3 studiepunten), Gezinssociologie (3 studiepunten). In de richtingspecifieke opleidingsonderdelen wordt de basis gelegd voor een verdieping van de studie in de masteropleiding.

Het masterprogramma bestaat uit drie grote blokken: Theorie, methoden en beleid (24 studiepunten), Specialisatiegebied (15 studiepunten),

Masterproef (15 studiepunten); aangevuld met een keuzevak. Studenten kiezen één specialisatiecluster. Naast het specialisatiedomein nemen studenten een keuze-opleidingsonderdeel op dat in de regel een State-of-the-art onderdeel uit een andere specialisatiecluster betreft of het opleidingsonderdeel Cultuursociologie, Capita Selecta (6 studiepunten). In het kader van de masterproef voeren de studenten zelfstandig een onderzoek uit, waarbij zij de theoretische, methodologische, maatschappij-analytische en kritische capaciteiten die zij verwierven tijdens de opleiding toepassen op een specifiek sociologisch vraagstuk.

De commissie meent dat dit programma, zowel wat betreft het bachelor- als het masterniveau, op adequate wijze aansluit bij de leerresultaten. De commissie waardeert bovendien dat, om de overeenstemming tussen de doelstellingen van individuele opleidingsonderdelen en de overkoepelende kerncompetenties van de opleiding te monitoren, gebruik wordt gemaakt van een intern auditsysteem. Per opleiding wordt er een congruentietabel gegenereerd. Wel meent de commissie dat er zowel in de bachelor- als in de masteropleiding meer aandacht kan uitgaan naar internationalisering. Ook de studenten zouden dit ten zeerste waarderen.

Bachelor

De inhoud en de vormgeving van het bachelorprogramma stellen de studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. De commissie waardeert globaal gezien de manier waarop het programma opgebouwd is. Ze meent echter dat het nodige ondernomen moet worden om bij de studenten tot een snellere identificatie met sociologie te komen. Een vroegere confrontatie met meer sociologische elementen in het programma, zal hiertoe nagestreefd moeten worden. De commissie wijst er op dat de opleiding Sociologie zich op die manier beter zal profileren tegenover de opleiding Sociaal-Economische Wetenschappen. Een ander aandachtspunt met het oog op toekomstige verbetering, betreft de aandacht voor beleid. Zoals aangegeven werd, staat de commissie positief tegenover de intentie om een sociologie-opleiding met een sterke focus op beleid aan te bieden. De commissie meent echter dat deze ambities nog uitdrukkelijker moeten terugkeren in het programma. Beleid dient op het niveau van implementatie meer en helderder uitgewerkt te worden, in navolging van de wijze waarop dat gebeurd is in de doelstellingen.

Wat betreft de vormgeving van de bacheloropleiding is de commissie globaal gezien tevreden. Bij vrijwel alle opleidingsonderdelen wordt ge-

bruik gemaakt van hoorcolleges, meestal gecombineerd met andere werkvormen. Binnen de hoorcolleges aan grote groepen studenten worden vaak 'activerende' elementen geïntegreerd. Ook zijn er oefensessies in kleinere groepen, en individuele of groepsopdrachten en -projecten en moeten studenten bij arbeidssociologie wekelijks een discussie opstarten en komen papers en scripties aan bod. Toch ziet de commissie een zeker overwicht van hoorcolleges. De commissie wijst erop dat dit een gevolg is van het gebruik van opleidingsonderdelen van andere faculteiten/opleidingen (aanschuifonderwijs), vooral in het eerste bachelorjaar, maar deels ook nog in het tweede jaar. Wel waardeert de commissie dat de aandacht voor interactie in het kader van de hoorcolleges een zekere mate van tegenwicht biedt.

De commissie staat lovend tegenover de bachelorproef (het leeronderzoek). Het gaat om een opleidingsonderdeel in twee delen, samen goed voor 12 studiepunten. Elk jaar wordt een drietal sociologische onderwerpen voorgesteld, waarrond studenten in groepen een jaar lang samenwerken, onder begeleiding van een docent en/of assistent. Studenten geven via BlackBoard hun voorkeuren door. De commissie staat positief tegenover de hele procedure (van keuze over begeleiding tot evaluatie) die ook duidelijk wordt beschreven en gecommuniceerd.

De kwantiteit van het personeel stelt de studenten volgens de commissie in staat om de beoogde leerresultaten te bereiken. Een voltijds ZAP-lid staat in voor academisch onderwijs (40%), wetenschappelijk onderzoek (40%) en dienstverlening (20%). De bacheloropleiding wordt gedragen door 28 ZAP-leden (waarvan 14 verbonden aan het Departement Sociologie), 7 AAP-leden en 3 praktijkassistenten. De commissie stelt vast dat dit volstaat om op een kwalitatieve manier de bacheloropleiding te ondersteunen.

Wat betreft onderwijskundige kwaliteit van het personeel, waardeert de commissie het feit dat bij aanstellingen in het ZAP-kader de competenties en verdiensten van de kandidaten op evenwichtige wijze worden afgewogen op het vlak van wetenschappelijk onderzoek, academisch onderwijs en wetenschappelijke dienstverlening. De UAntwerpen zet sterk in op bewaking en verdere professionalisering van het onderwijs. Op instellingsniveau gebeurt dit onder andere via de Werkgroep voor Innovatie en Kwaliteitszorg van het Onderwijs (WIKO), op facultair niveau door de Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg van het Onderwijs (CIKO). Studenten worden regelmatig uitgenodigd om individuele opleidingsonderdelen kritisch te evalueren, alsook de opleiding in haar geheel. Dit gebeurt via formele

studentenevaluaties en via focusgroepgesprekken. Sinds 2003 is er ook het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO), dat de docentenopleiding en assistentenopleiding organiseert. De commissie waardeert het feit dat in de ZAP-criteria de onderwijskundige professionalisering als basiscriterium opgenomen wordt. De commissie is tevreden over het interessante aanbod van onderwijsprofessionalisering en over het bestaan van een verplicht en een facultatief deel. De studenten zijn ook lovend over de toegankelijkheid en motivatie van het docententeam om het leerproces op optimale wijze te ondersteunen.

De bacheloropleiding wordt sterk gevoed vanuit het onderzoek aan het departement. Het Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck (CSB), de onderzoeksgroep Ongelijkheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en Stad (OASeS) en het Centrum voor Longitudinaal en Levensloop Onderzoek (CELLO) zijn reeds meerdere decennia actief. Ook zijn de leden van het departement actief op een aantal andere deeldomeinen. De commissie leert dat de onderzoeksgroepen sterk ingebed zijn in internationale netwerken en concludeert na het bestuderen van de publicaties in internationaal hoogstaande tijdschriften dat de domeindeskundigheid alle nodige expertises dekt. Met het oog op toekomstige verbetering, meent de commissie echter dat de aanwezige beleidsmatige expertise duidelijker en meer herkenbaar aangewend moet worden ter bevordering van het beleidsmatige karakter van de opleiding. De commissie meent dat het personeel in dit kader geen belemmering stelt, maar acht het noodzakelijk dat deze expertise meer zichtbaar aangewend wordt in het programma.

Als toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding gelden een diploma van het secundair onderwijs, van het hoger onderwijs en/of van het hoger onderwijs voor sociale promotie. Elk academiejaar schrijven zo'n 50 studenten zich in voor deze opleiding. Studenten van de Antwerpse bacheloropleiding sociologie komen voornamelijk uit een ASO-opleiding. Er is echter een toename van het aandeel studenten met een voortraject in BSO/TSO/KSO of in een opleiding in Nederland. Ook onder de instromende studenten met een ASO-voortraject, is er een relatieve daling zichtbaar van ASO opleidingen met een groter aandeel wiskunde-uren. De opleidingsverantwoordelijken doen het nodige om de uitdagingen van deze veranderende compositie van de studenteninstroom het hoofd te bieden.

De commissie waardeert het feit dat, om de instroom te faciliteren, de leerlingen uit de derde graad van het secundair onderwijs zich kunnen inschrijven in het 'Aan de Slag' programma, een elektronisch leerplatform

waar studenten hun voorkennis kunnen testen. Verder worden er Open Lesdagen georganiseerd en zijn er ook Open Campusdagen, SID-ins en studiebrochures. Bij aanvang wordt er een introductieweek georganiseerd, waarin de studenten de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan een instaptoets. De faculteit FSW heeft een voltijdse studietrajectbegeleider en per opleiding zijn er facultaire ombudspersonen aangeduid. Ook op het niveau van individuele opleidingsonderdelen worden uiteenlopende initiatieven genomen. Studenten die na de tweede zittijd geen 50% van hun programma omzetten in creditbewijzen, krijgen zowel de eerste als de tweede keer dat dit gebeurt, een waarschuwing toegestuurd via e-mail. Voor sterke bachelorstudenten staat er bovendien een honours programma op til. De commissie meent dat de aanwezige voorzieningen inzake begeleiding adequaat zijn. Inzake de wijze waarop relevante informatie gecommuniceerd wordt met de studenten, stelt de commissie echter een probleem vast, waar ze zwaar aan tilt. Studenten worden bijvoorbeeld via de digitale weg overladen met mails, waardoor de aanwezige ondersteuning minder zichtbaar is voor de studenten. De commissie staat erg lovend tegenover initiatieven zoals de instaptoets en taaltoetsen, maar meent dat er in al te grote mate vertrouwd wordt op digitale informatievoorziening. De commissie stelt vast dat het communicatieprobleem zich ook manifesteert in de organisatie, bijvoorbeeld van de toetsing. De studenten geven namelijk aan dat de communicatie over de toetsing en examenroosters de studenten niet altijd even tijdig bereikt.

Wat betreft de materiële voorzieningen is de commissie positief over de ganse lijn. De bachelorstudenten krijgen les op de moderne onderwijsgebouwen van de Stadscampus. Vooral voor opleidingsonderdelen in het eerste bachelorjaar worden de lessen in de grotere aula's gegeven. Voor de overige opleidingsonderdelen worden veel lessen georganiseerd in de Meerminne waar eveneens het grootste deel van de faculteit gehuisvest is. De leslokalen zijn uitgerust met internet en dataprojectoren en voor wat betreft de aula's ook met vaste computers. De commissie stelt vast dat alle computervoorzieningen uitgerust zijn met de nodige infrastructuur. De nieuwe bibliotheek voor Humane en Sociale Wetenschappen op de Stadscampus heeft in 2007 de deuren geopend. Naast de boeken en tijdschriften zijn er 850 zitplaatsen, bijna 250 pc's en 10 lokalen voor groepswork en individuele studiecellen.

Inzake de samenhang stelt de commissie vast dat er duidelijk nog werk aan de winkel is ter bevordering van de regie en sturing van het programma. Zoals reeds aangehaald, wordt er vrij veel gebruik gemaakt van toe-

geleverd onderwijs vanuit andere faculteiten/opleidingen. Het gebruik van aanschuifonderwijs, genereert volgens de commissie een nood aan meer regie op het programma. Dit geldt vooral voor het eerste bachelorjaar, maar ook voor het tweede bachelorjaar kan dit nog verder geoptimaliseerd worden. Ook acht de commissie het wenselijk om de helderheid van de communicatie naar de studenten toe te bevorderen. De commissie merkt ook op dat er veel keuzemogelijkheden ingebouwd zijn in het programma, en dat ook hier meer sturing noodzakelijk is, mede in functie van latere beroepsmogelijkheden. Het studierendement voor de bacheloropleiding is doorheen de jaren redelijk stabiel (70%). Het blijft echter nodig om te waken over de studielast en de (persoonlijke) begeleiding van studenten. Vooral het doorstroomrendement van het eerste bachelorjaar is laag, maar aanvaardbaar.

De commissie waardeert de gesloten cirkel van het kwaliteitszorgsysteem, waarbij ook de opvolging adequaat blijkt te verlopen. Zo wordt de kwaliteit van de bacheloropleiding opgevolgd via de studentenvertegenwoordiging, via studentenbevragingen, via departementsdagen, via focusgroepgesprekken opgezet door de CIKO-medewerker en via de Alumni-klankbordgroep. Ook werden naar aanleiding van de vorige visitatie de verschillende punten van kritiek en aanbevelingen grondig besproken. De commissie waardeert het feit dat dit aanleiding gaf tot diverse en toereikende verbeteracties. Daar waar de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie in mindere mate opgevolgd zijn, worden er toereikende argumenten aangehaald. Wel meent de commissie dat de betrokkenheid van de studenten vergroot dient te worden. Vooral de studentenvertegenwoordiging verdient duidelijk meer aandacht. Ze stelt namelijk vast dat er te weinig animo en betrokkenheid leeft bij de studenten.

Master

De inhoud van het masterprogramma stelt de studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. Wel meent de commissie dat er een versterking gewenst is van de informatievoorziening over de arbeidsmarkt. Met het oog op toekomstige verbetering verdient het de overweging om alumni in grotere mate te volgen en te betrekken bij het programma, bijvoorbeeld in het kader van sollicitatietrainingen. De commissie stelt verder ook vast dat overlappingen in het programma verder opgevolgd moeten worden. De commissie begrijpt dat dit bevorderlijk is om ook de zij-instromers mee te krijgen, maar meent dat dit niet ten koste mag gaan van de aantrekkelijkheid en meerwaarde van het programma voor reguliere instromers.

Zoals reeds aangehaald werd, voeren de studenten in het kader van de masterproef zelfstandig een onderzoek uit, waarbij zij de theoretische, methodologische, maatschappij-analytische en kritische capaciteiten die zij verwierven tijdens de opleiding toepassen op een specifiek sociologisch vraagstuk. De masterproef vormt het sluitstuk van de opleiding (15 studiepunten). De commissie staat positief tegenover de voorbereiding van de masterproef. Voor de keuze van het onderwerp wordt bij het begin van het academiejaar via Blackboard een uitgebreide lijst met mogelijke onderwerpen ter beschikking gesteld. Tijdens de eerste weken van het academiejaar, wordt ook een informatiesessie georganiseerd. Studenten kunnen tijdens de daarop volgende dagen bij een promotor langsgaan om een onderwerp 'vast te leggen'. De begeleiding gebeurt grotendeels individueel, maar docenten kunnen ervoor kiezen bepaalde overlegmomenten collectief te organiseren. Er wordt van elke student verwacht dat hij minstens één vorderingsgesprek met de promotor heeft tijdens het eerste semester. De student werkt tegen het einde van het eerste semester een startpaper af, als werkinstrument om het verloop van de werkzaamheden van het tweede semester te plannen. De student kan individuele feedback van de promotor krijgen, maar deze kan ook uitgewisseld worden tussen studenten die bij dezelfde promotor aan een masterproef werken. De commissie stelt een zekere variatie vast in de mate van begeleiding door de promotoren, met een risico op ongelijke behandeling. Daarnaast dient ook het beleidsaspect een grotere plaats te krijgen in de scriptie, in navolging van de duidelijk klemtoon op doelstellingsniveau. In deze context vraagt de commissie om te onderzoeken of een stage-onderdeel mogelijkheden kan bieden. Alleszins dienen beleidsaanbevelingen een groter aandeel te krijgen in de eindproducten.

Wat betreft de overige werkvormen, stelt de commissie in de masteropleiding een grotere mate van interactiviteit vast dan in de bacheloropleiding. Mede omwille van de relatief hoge studentenaantallen komen er nog heel wat hoorcolleges voor, maar toch is er veel ruimte voor een brede waaier aan activerende werkvormen, zoals oefeningen, werkcolleges, seminaries, practica, vaardigheidstrainingen, groepsdiscussies en micro-presentaties. In het kader van het verbeterperspectief dient de spreiding van de contactmomenten echter herbekeken te worden. De studenten geven namelijk aan dat het eerste semester vooral bestaat uit hoorcolleges, en het tweede semester uit papers en de masterproef. En meer gespreide aanpak kan in deze context de structuur van het programma nog verder bevorderen.

De kwantiteit van het personeel stelt de studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. De masteropleiding wordt ingevuld door 12 ZAP-leden (waarvan 11 verbonden zijn aan het Departement Sociologie) en ondersteund door de AAP-leden van het departement. De commissie stelt vast dat dit volstaat om op een kwalitatieve manier de masteropleiding te ondersteunen. Net zoals in het kader van de bacheloropleiding, stelt de commissie ook hier een toereikende deskundigheid binnen het personeelsbestand vast en worden competenties en verdiensten bij aanstellingen in het ZAP-kader op evenwichtige wijze afgewogen. Ook wordt er sterk ingezet op bewaking en verdere professionalisering van het onderwijs, net zoals de bacheloropleiding door WIKO en CIKO. Ook voor de masteropleiding verdient het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO), dat de docentenopleiding en assistentenopleiding organiseert, de waardering, alsook het feit dat in de ZAP-criteria de onderwijskundige professionalisering als basiscriterium opgenomen wordt.

Wat betreft de vakdeskundige kwaliteit is de commissie ook voor de masteropleiding positief (zie *Bachelor*). De commissie leert dat de onderzoeksgroepen sterk ingebed zijn in internationale netwerken en concludeert na het bestuderen van de publicaties in internationaal hoogstaande tijdschriften dat de domeindeskundigheid alle nodige expertises dekt. Net zoals voor de bacheloropleiding, acht de commissie echter verdere opvolging noodzakelijk, opdat de aanwezige beleidsmatige expertise duidelijker aangewend wordt ter bevordering van het beleidsmatige karakter van de opleiding. Het personeel vormt in dit kader geen belemmering, maar de commissie acht het wel noodzakelijk dat deze expertise meer zichtbaar aangewend wordt.

Academische bachelors in de Communicatiewetenschappen, de Sociaal-Economische Wetenschappen, de Sociologie en de Politieke Wetenschappen kunnen rechtstreeks doorstromen naar de masteropleiding. Andere bachelors en masters in de humane wetenschappen kunnen doorstromen mits een aangepast voorbereidingsprogramma. Voor professionele bachelors Sociaal Werk en Toegepaste Psychologie is een schakelprogramma uitgewerkt. De commissie stelt vast dat de kwaliteit van de ondersteunende voorzieningen de studenten helpt om de beoogde leerresultaten te bereiken. Het communicatieprobleem dat zich in het kader van de bacheloropleiding stelt, komt ook terug in de masteropleiding. Voor de masteropleiding Sociologie ligt het doorstroomrendement echter hoger dan bij de bachelorstudenten (rond de 80%-85%). Wat betreft de materiële voorzieningen, is de commissie, net zoals voor de bacheloropleiding, over de ganse lijn tevreden (zie *bachelor*).

Het masterprogramma, personeel en voorzieningen vormen volgens de commissie een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving. Wel dient een grotere mate van sturing bewerkstelligd te worden, mede in functie van de latere beroepsmogelijkheden. Zoals reeds aangehaald werd, getuigden de studenten van overlappingsen in het programma, die voor de schakelstudenten de nodige houvast bieden maar die de meerwaarde van het masterprogramma tegenover de bacheloropleiding negatief beïnvloeden.

De commissie waardeert ook voor de masteropleiding de gesloten cirkel van het kwaliteitszorgsysteem (zie *Bachelor*). De commissie waardeert ook het feit dat de vorige visitatie aanleiding gaf tot diverse en toereikende verbeteracties. Daar waar de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie in mindere mate opgevolgd zijn, worden er toereikende argumenten aangehaald. Wel meent de commissie ook hier dat de studentenvertegenwoordiging duidelijk meer aandacht verdient. Ook onder de masterstudenten leeft er namelijk te weinig animo en betrokkenheid bij de studenten. Bijkomend vraagt de commissie voor de masteropleiding om op meer uitvoerige wijze te bewaken dat er geen grote verschillen ontstaan in de studiebelasting van de verschillende clusters.

Conclusie

De commissie concludeert door te stellen dat zowel de bachelor- als de masteropleiding de studenten in staat stelt om de leerresultaten te bereiken. In het kader van de bacheloropleiding dient men echter tot een snellere identificatie van studenten met sociologie te komen. Een ander aandachtspunt met het oog op toekomstige verbetering van zowel de bachelor- als de masteropleiding, betreft de aandacht voor beleid. De commissie meent dat de kwaliteit van het personeel en de voorzieningen zowel voor de bachelor- als voor de masteropleiding in orde zijn, al stelt zij wel een communicatieprobleem vast, waaronder de bachelorstudenten te lijden hebben. Het toereikende kwaliteitszorgsysteem, zowel voor de bachelor- als voor de masteropleiding, stelt de commissie echter gerust met het oog op toekomstige verbetering.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bacheloropleiding Sociologie als goed en van de masteropleiding Sociologie als goed

Het toetsbeleid van de bachelor- en masteropleiding sociologie kreeg vorm vanuit de globale visie van UAntwerpen over toetsen enerzijds, en vanuit de verschillende evaluatie-initiatieven binnen de opleidingen en de faculteit FSW anderzijds. Naast het informele overleg tussen collega's, gebeurt het formele overleg over toetsing voor de bacheloropleiding Sociologie binnen de Departementsraad Sociologie en voor de masteropleiding Sociologie binnen de Opleidingscommissie Master Sociologie. De commissie waardeert het feit dat het facultaire toetsplan vertrekt vanuit twee leidende principes, met name 'competentiegericht onderwijs' en 'studentgecentreerd en activerend onderwijs'. Voor de uitvoering van het toetsplan werden reeds verschillende concrete acties ondernomen, zoals de organisatie van de Instaptoets FSW, het opstellen van de jaarlijkse puntenrapporten, het maken van een jaarlijks overzicht van de slaagcijfers en de in-, door- en uitstroomgegevens van de studenten, het organiseren van de alumnibevraging, de benchmarking van masterscripties, het uitwerken van evaluatieformulieren en beoordelingscriteria voor de masterscripties en de implementatie van een toetsbeleid voor de Leeronderzoeken FSW. Een belangrijk instrument voor het toetsbeleid is de jaarlijkse docentenbevraging. Tot slot dient vermeld dat een facultaire toolkit werd ontwikkeld, als ondersteuning van de onderwijs- en opleidingscommissies bij de realisatie van het toetsbeleid.

Het onderwijs- en examenreglement van de UAntwerpen regelt de organisatie van het toetsen en examineren. Bij aanvang van het academiejaar stelt de faculteit de examenvormen van haar opleidingsonderdelen vast. De faculteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de examenroosters en streeft hierbij naar een goede spreiding. De wijze en data van bekendmaking van de examenresultaten worden bij het begin van het academiejaar aan de studenten meegegeeld.

Bachelor

De bacheloropleiding heeft tal van acties ondernomen om de betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing te kunnen bewaken. De verantwoordelijkheid voor het vastleggen van de evaluatiecriteria en het ontwikkelen van kwaliteitsvolle evaluatievormen voor elk opleidingsonderdeel ligt bij de

docent. Anderzijds bieden congruentietabellen een gedetailleerd beeld van de mate waarin de evaluatievormen en -criteria van elk afzonderlijk opleidingsonderdeel zijn afgestemd op de leerdoelen. Daarnaast krijgt de docent ook individueel feedback over de kwaliteit van de toetsing via de vierjaarlijkse studentenevaluatie van de opleidingsonderdelen. Om de validiteit van de toetsing te bewaken werd aan docenten gevraagd om in de cursusinformatie van alle opleidingsonderdelen de evaluatievormen en -criteria nog meer te expliciteren. Voor elk afzonderlijk opleidingsonderdeel werden verbeterseleutels opgesteld.

Ook over de transparantie van de evaluatie is de commissie positief. De titularis van een opleidingsonderdeel deelt bij aanvang van het academiejaar aan de studenten mee op welke wijze zij geëvalueerd worden en op welke wijze het examenresultaat bepaald wordt. De communicatie over de evaluatievormen verloopt via de ECTS-fiches en via de docenten, van wie verwacht wordt dat zij tijdens de contactmomenten aan de studenten duidelijk maken wat er van hen zal worden verwacht. Voor de meeste opleidingsonderdelen worden voorbeeldexamenvragen voorzien en besproken. De studenten geven aan dat voor hen duidelijk is wat er van hen verwacht wordt. De commissie stelt wel een zekere mate van variatie vast in de mate van feedback: bij sommige opleidingsonderdelen wordt dit heel goed en kort op de bal ter harte genomen, maar bij andere opleidingsonderdelen is er ruimte voor verbetering. De commissie meent dat het nodige ondernomen moet worden opdat het ten alle tijden duidelijk wordt hoe verschillende deelscores (examens, papers,...) aanleiding gaven tot een totale score voor een bepaald opleidingsonderdeel.

De studenten zijn positief over de variatie aan evaluatievormen. De meeste docenten verkiezen een combinatie van mondelinge examens met alternatieve toetsvormen. Waar in het eerste bachelorjaar alle opleidingsonderdelen op basis van een schriftelijk examen geëvalueerd worden, neemt het aandeel alternatieve toetsvormen in de daaropvolgende jaren geleidelijk toe. Ook de toetsing van het leeronderzoek (bachelorproef) stemt de commissie tevreden. Voor de begeleiders werd een handleiding opgesteld met duidelijke instructies voor de begeleiding en de evaluatieprocedure. Op het einde van elk semester volgt een evaluatie. De gehanteerde evaluatiecriteria worden bij het begin van het semester aan de studenten meegedeeld. Voor Leeronderzoek I krijgen studenten een individuele score op basis van permanente evaluatie. Studenten worden individueel beoordeeld op basis van hun inbreng in het onderzoeksproces en middels opdrachten. Voor Leeronderzoek II krijgen de studenten naast

een individuele score, een groepsscore via het 'vierogenprincipe'. Op de presentatiedag moeten studenten hun rapport verdedigen. De beoordelaars maken gebruik van een criterialijst en een waarderingschaal. De schriftelijke feedback van de medebeoordelaar wordt aan de begeleider bezorgd en kan ook door de studenten worden ingekeken. Na de presentatiedag kan de begeleider beslissen om nog een afsluitende feedbacksessie te organiseren. De bachelorproeven die tijdens het bezoek ter inzage lagen voor de commissie, gaven duidelijk blijk van een toereikend niveau van afgestudeerde bachelors. Dit blijkt bovendien ook uit de vlotte wijze waarop deze studenten doorstromen naar de masteropleiding.

Net als voor de andere Vlaamse instellingen ligt het studierendement rond de 70%. Dit varieert van 66% in 2010–2011 tot 74% in 2011–2012, met een vijfjaarlijks gemiddelde van 70,4%. Blijkt dat van de in 2008 gestarte studenten iets minder dan een kwart van de studenten het bachelordiploma behaalde na 3 jaar (24,2%). Van de studenten die in 2009 en 2010 startten, studeerde iets minder dan één vijfde van de studenten na drie jaar af (18,8%). Het aandeel van trajectstarters dat het bachelordiploma na maximum 5 jaar behaalt, bedraagt ongeveer 40%. Verder is het belangrijk om te weten dat er een grote uitval is na het eerste bachelorjaar. Van de cohorte 2008–2009 die na vijf jaar het diploma behaalt, heeft 64,1% het diploma binnen de drie jaar behaald. De commissie beschouwt deze cijfers als vergelijkbaar met andere Vlaamse bacheloropleidingen in de sociologie. Ze ziet wel een nood aan meer uitvoerige analyse van determinerende factoren van de rendements- en drop-out-cijfers.

Master

Ook in het kader van de masteropleiding wordt de betrouwbaarheid en validiteit op adequate wijze bewaakt en ook hier is de commissie positief over de transparantie van de evaluatie (zie *Bachelor*). De commissie stelt echter ook hier een zekere variatie vast in de mate van feedback en meent dat ook in het kader van de masteropleiding het nodige ondernomen moet worden opdat het ten alle tijden duidelijk wordt hoe verschillende deelscores aanleiding geven tot de totaalscores. De studenten zijn positief over de variatie van evaluatievormen. In de masteropleiding zijn er nog slechts twee opleidingsonderdelen waarvoor de evaluatie uitsluitend gebeurt op basis van een schriftelijk of mondeling examen. De commissie waardeert bovendien dat er wordt gestreefd naar een evenwichtige mix van summatieve en formatieve toetsing.

Wat betreft de masterproef waardeert de commissie het feit dat een uitgebreide handleiding uitgewerkt werd voor de studenten. De eindevaluatie van de masterproef bestaat enerzijds uit een beoordeling van de scriptie zelf door de promotor en een door de opleiding aangestelde medebeoordelaar en anderzijds uit een mondelinge verdediging in aanwezigheid van de promotor en de medebeoordelaar. Met de invoer van een evaluatieformulier werd een belangrijke stap gezet naar een nog meer uniforme beoordeling van eindverhandelingen. De commissie meent wel dat, in lijn met de doelstellingen, ook beleidsmatige aspecten moeten opgenomen worden in de evaluatiecriteria. Los van de ambities met betrekking tot beleid, stelt de commissie wel vast dat het eindniveau van de masterproeven aan de maat is en dat de scores daarbij aansluiten. Studenten die een hoog cijfer behalen worden bovendien aangemoedigd om die te herwerken tot een wetenschappelijke publicatie. Tot slot dient vermeld dat binnen de faculteit een systeem wordt uitgewerkt om een kwaliteitsvolle externe benchmark van de masterproeven te realiseren, door externe experts uit hetzelfde onderzoeksveld dezelfde masterproeven te laten beoordelen.

Inzake de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt ziet de commissie nog meer mogelijkheden. De commissie meent dat de studenten goed gewapend zijn om werk te vinden dat aansluit bij de inhoud en het niveau van de masteropleiding, maar stelt toch vast dat afgestudeerden het niet gemakkelijk hebben. De commissie meent dat meer initiatieven inzake voorlichting van beroepsmogelijkheden het zelfvertrouwen van de studenten kan bevorderen met het oog op het vinden van een gepaste job.

De cijfers over het diplomarendement zijn voor de masteropleiding gunstiger dan voor de bacheloropleiding, met een vijfjaarlijks gemiddelde van 83,4%. Het hogere studierendement in de masteropleiding is te wijten aan het relatief lager aantal 'drop-outs'. Iets meer dan de helft van de studenten behaalde het masterdiploma na 1 jaar (53,7%). Dit komt overeen met het cijfer van de andere Vlaamse instellingen samen. Verder blijkt dat de gemiddelde duur van de masterproef vrijwel constant blijft op 1,2 jaar. Het merendeel van de studenten slaagt er nog steeds in om dit opleidingsonderdeel binnen het voorziene tijdsbestek af te ronden.

Conclusie

Concluderend stelt de commissie dat zowel het gerealiseerde eindniveau van de bacheloropleiding, als dat van de masteropleiding, aan de maat is, maar dat de communicatie beter kan en dat de mate van feedback meer

gestandaardiseerd dient te worden. Met betrekking tot de bacheloropleiding, ziet de commissie de bachelorproef als een goed sluitstuk van de opleiding, dat ook een goede voorbereiding vormt op de masteropleiding. Ook over de masterproef is de commissie tevreden, al meent zij wel dat beleidsmatige aspecten ook meegenomen moeten worden in de evaluatiecriteria. Ook dient er inzake de masteropleiding meer aandacht uit te gaan naar voorlichting van studenten over de relevante beroepsmogelijkheden.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bachelor Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de bacheloropleiding Sociologie, conform de beslisregels, goed.

Master Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de masteropleiding Sociologie, conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Bachelor Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

– /

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Schenk meer aandacht aan initiatieven inzake internationalisering.
- Onderneem het nodige om bij de studenten tot een snellere identificatie met sociologie en een vroegere confrontatie met meer sociologische elementen in het programma te komen.
- Beklemtoon beleidsmatige aspecten nog meer in het programma, in navolging van de wijze waarop dat gebeurd is in de doelstellingen.
- Werk het overzicht aan hoorcolleges weg.
- Wend de aanwezige beleidsmatige expertise duidelijker en meer herkenbaar aan ter bevordering van het beleidsmatige karakter van de opleiding.
- Volg het communicatieprobleem inzake informatievoorziening over en organisatie van de opleiding op, vertrouw daarin niet blindelings op digitale informatievoorziening en bewaak meer nauwgezet de wijze waarop de communicatie over de toetsing en examenroosters de studenten bereikt.
- Bevorder de regie en sturing van het programma, om tegemoet te komen aan de risico's van het gebruik van toegeleverd onderwijs en van de vele keuzemogelijkheden in het programma.
- Bevorder de animo en betrokkenheid van de studenten bij de opleiding, ook in de vorm van studentenvertegenwoordiging.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Werk de aanwezige variatie in de mate van feedback weg in de verschillende opleidingsonderdelen en garandeer dat ten alle tijden duidelijk wordt hoe verschillende deelscores aanleiding geven tot een totale score voor een opleidingsonderdeel.
- Analyseer determinerende factoren van de rendementen- en drop-out-cijfers in meer uitvoerige mate.

Master Sociologie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

– /

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Schenk meer aandacht aan initiatieven inzake internationalisering.
- Herbekijk de spreiding van de contactmomenten (hoorcolleges, papers en masterproef).
- Bewaak op meer uitvoerige wijze verschillen in de studiebelasting van de verschillende clusters.
- Zoek een oplossing voor het risico op ongelijke behandeling, in het kader van het masterproefproces.
- Geef het beleidsaspect een grotere plaats in de masterproef en onderzoek of een stage-onderdeel mogelijkheden kan bieden.
- Wend de aanwezige beleidsmatige expertise duidelijker en meer herkenbaar aan ter bevordering van het beleidsmatige karakter van de opleiding.
- Volg het communicatieprobleem inzake informatievoorziening over en organisatie van de opleiding op, vertrouw daarin niet blindelings op digitale informatievoorziening en bewaak meer nauwgezet de wijze waarop de communicatie over de toetsing en examenroosters de studenten bereikt.
- Versterk de informatievoorziening over de arbeidsmarkt en betrek alumni in grotere mate bij het programma.
- Volg de aanwezige overlappings in het programma verder op.
- Bevorder de regie en sturing van het programma, om tegemoet te komen aan de risico's van de vele keuzemogelijkheden in het programma.
- Bevorder de animo en betrokkenheid van de studenten bij de opleiding, ook in de vorm van studentenvertegenwoordiging.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Werk de aanwezige variatie in de mate van feedback weg in de verschillende opleidingsonderdelen en garandeer dat ten alle tijden duidelijk wordt hoe verschillende deelscores aanleiding geven tot een totale score voor een opleidingsonderdeel.
- Neem ook beleidsmatige aspecten op in de evaluatiecriteria van de masterproef.
- Neem meer initiatieven inzake voorlichting van beroepsmogelijkheden om het zelfvertrouwen van de studenten met het oog op het vinden van een gepaste job te bevorderen.

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Bachelor en Master Sociaal Economische Wetenschappen

SAMENVATTING

Bachelor Sociaal Economische Wetenschappen UAntwerpen

Op 11, 12 en 13 mei 2015 werd de Bachelor Sociaal Economische Wetenschappen van de UAntwerpen in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De bacheloropleiding valt onder de Faculteiten Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) en Sociale Wetenschappen (FSW), die samen het interfacultair bachelorprogramma sociaal-economische wetenschappen (SEW) aanbieden. De Faculteit FSW heeft drie departementen en de Faculteit TEW zeven. Beide Faculteiten hebben ook eigen onderwijscommissies (OWC's). Door het interfacultaire karakter van de opleiding SEW heeft de Gemengde Onderwijscommissie (GOC-SEW) de adviserende en operationele verantwoordelijkheid voor de organisatie van de bachelor- en masteropleidingen SEW.

De bacheloropleiding Sociaal-Economische Wetenschappen (SEW) wil individuen vormen die maatschappelijke fenomenen kritisch kunnen beschrijven en onderzoeken vanuit een sociaal-economische benadering. De

opleiding verschaft studenten kennis en inzicht in discipline- en vakspecifieke basisbegrippen, theorieën en onderzoeksthema's en daagt studenten uit om te komen tot integratie tussen de onderscheiden disciplines. De invulling van de opleidings specifieke leerresultaten gebeurt vanuit de onderwijsvisie van de UAntwerpen op basis van kerncompetenties. De commissie waardeert de ambitie om een solide multidisciplinaire opleiding aan te bieden en beschouwt deze interessante profilering als een ambitieuze doelstelling.

De commissie stelt vast dat de beoogde opleidings specifieke leerresultaten passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Ook de link met de domeinspecifieke leerresultaten is aan de maat. De beoogde opleidings specifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en vanuit het vakgebied worden gesteld. De commissie beschouwt de bacheloropleiding als een opleiding met veel potentieel, mede aangezien er vanuit het beroepenveld een duidelijke nood bestaat aan mensen met zowel een sociologische als een economische achtergrond. Wel kan er naar toekomstige verbetering toe een sterker internationaal accent gegeven worden dan tot nu toe het geval is.

Programma

Naast een verplichte vaste kern kiezen bachelorstudenten uit een lijst van opleidingsonderdelen binnen afgebakende studiedomeinen. Het bachelorprogramma is opgebouwd uit vijf bouwstenen: (1) kerndisciplines, (2) sociaal-economische analyse en integratieopdracht, (3) methodologische vorming, (4) vormende en verbredende disciplines, en (5) vrije keuze. Alle studenten volgen ook de verplichte opleidingsonderdelen Bachelorproef partim I: Seminarie Economisch beleid en Bachelorproef partim II: Seminarie Topics van sociaal en economisch beleid. Verder volgen de studenten in het eerste bachelorjaar verplicht het opleidingsonderdeel Wiskundige methoden en technieken, alsook statistiek. Ze hebben daarbij de keuze om het volledige statistiektraject te volgen binnen de Faculteit FSW dan wel binnen de Faculteit TEW. Er zijn zes vormende en verbredende disciplines: geschiedenis, recht, filosofie en ethiek, antropologie en psychologie, levensbeschouwing en vreemde talen. Binnen het domein vreemde talen nemen studenten twee vreemde talen op, die ze gedurende twee academiejaren volgen (Frans, Engels, Duits of Spaans). Ten slotte is er een vrije keuzeruimte van 15 studiepunten uit een vastgelegde lijst van keuzeopleidingsonderdelen of opleidingsonderdelen uit de bovenstaande domeinen.

De commissie meent dat het nodige ondernomen moet worden om bij de studenten tot een snellere identificatie met sociaal economische wetenschappen te komen. Een vroegere confrontatie met meer sociaal economische elementen in het programma, zal hiertoe nagestreefd moeten worden. De intentie om een opleiding sociaal-economische wetenschappen met een sterke focus op beleid aan te bieden, verdient veel waardering. Deze ambities kunnen echter nog meer beklemtoond worden in het programma, ook met het oog op een vroegere integratie van sociologische en sociaal economische elementen.

De commissie meent dat de competentiegerichtheid van het bachelorprogramma bevorderd moet worden. Er kan nog meer gedaan worden om de klemtoon op kennisgerichtheid in evenwicht te brengen met andere elementen. De commissie begrijpt echter dat het feit dat de opleiding grotendeels aangewezen is op toegeleverd onderwijs in deze context een belemmerende factor vormt. Over de bachelorproef is de commissie positief. Ze vraagt wel om meer zichtbaar te maken dat er ook voor kwalitatieve methoden geopteerd kan worden, vooral voor de studenten die in hun masterproef een kwalitatieve aanpak ambiëren.

Er is voldoende personeel om de opleiding op een kwalitatieve manier te ondersteunen. Ook de onderwijskundige en didactische kwaliteiten in het personeelsteam zijn op orde. Uit de publicaties leert de commissie dat het onderwijs wordt verschaft door docenten met ruime internationale onderzoekservaring. Wat betreft de vakinhoudelijke deskundigheid bestaat er een zeker spanningsveld tussen sociologie en toegepaste economische wetenschappen. De commissie ziet een nood aan docenten die werkelijk als sociaal economisch wetenschapper opgeleid zijn, in plaats van in één van beide subdisciplines.

Beoordeling en toetsing

De betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing is gegarandeerd. Ook de transparantie van de toetsing stemt de commissie tevreden. Wel bestaat er een probleem inzake de organisatie van de toetsing. Zo geven de studenten aan dat de planning van de examens en de communicatie daarover stroef verloopt. De schaalvergroting en de interfacultaire organisatie impliceert een grotere verantwoordelijkheid van de opleiding om alles overzichtelijk te houden voor de studenten. De commissie waardeert de toereikende variatie in toetsvormen. Ook staat zij positief tegenover de evaluatie van de bachelorproef. De commissie meent echter dat de organisatie van

de toetsing aan een verbeteringslag toe is. De huidige organisatie is voor studenten wat onoverzichtelijk.

Begeleiding en ondersteuning

De aanwezige voorzieningen inzake begeleiding zijn adequaat. Er bestaat echter een probleem inzake de wijze waarop relevante informatie gecommuniceerd wordt met de studenten. De interfacultaire organisatie van de opleiding lijkt aanleiding te geven tot een complexe situatie wat betreft informatievoorziening, communicatie en organisatie. De recente schaalvergroting van de opleiding zou nu aanleiding moeten geven tot nieuwe eisen op vlak van ondersteuning van studenten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De bachelorproef geeft blijk van een adequaat eindniveau, waardoor de doorstroom naar de masteropleiding vlot verloopt. Wel ervaren de studenten die voor een kwalitatieve aanpak willen opteren in het kader van de masterproef een zekere lacune in voorkennis.

De meerderheid van de studenten die een bachelordiploma behalen doet dit binnen het tijdvak van drie jaar. Tot het academiejaar 2010–2011 zien we een daling in het aandeel studenten die in (minder dan) 3 jaar hun diploma halen. Daarna verbeteren de cijfers: in het academiejaar 2012–2013 behaalde een meerderheid van de studenten hun diploma in 3 jaar of minder. De belangrijkste vaststelling is dat er een grote uitval is na de eerste bachelorfase. De commissie beschouwt de rendements- en drop-out-cijfers echter als aanvaardbaar.

SAMENVATTING

Master Sociaal Economische Wetenschappen

UAntwerpen

Op 11, 12 en 13 mei 2015 werd de Master Sociaal Economische Wetenschappen van de UAntwerpen in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De masteropleiding valt onder de Faculteiten Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) en Sociale Wetenschappen (FSW), die samen het interfacultair masterprogramma sociaal-economische wetenschappen (SEW) aanbieden. De Faculteit FSW heeft drie departementen en de Faculteit TEW zeven. Beide Faculteiten hebben ook eigen onderwijscommissies (OWC's). Door het interfacultaire karakter van de opleiding SEW heeft de Gemengde Onderwijscommissie (GOC-SEW) de adviserende en operationele verantwoordelijkheid voor de organisatie van de bachelor- en masteropleidingen SEW.

De masteropleiding Sociaal-Economische Wetenschappen (SEW) vormt individuen die maatschappelijke fenomenen kritisch kunnen beschrijven en onderzoeken vanuit een sociaal-economische benadering. De opleiding verschaft studenten kennis en inzicht in discipline- en vakspecifieke basisbegrippen, theorieën en onderzoeksthema's en daagt studenten uit om te komen tot integratie tussen de onderscheiden disciplines. De invulling van de opleidingspecifieke leerresultaten gebeurt vanuit de onderwijsvisie van de UAntwerpen op basis van kerncompetenties. De ambitie om een solide multidisciplinaire opleiding aan te bieden verdient de waardering. De commissie beschouwt deze interessante profilering als een ambitieuze doelstelling.

De commissie stelt vast dat de beoogde opleidingspecifieke leerresultaten passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Ook de link met de domeinspecifieke leerresultaten is aan de maat. De beoogde opleidingspecifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en vanuit het vakgebied worden gesteld. De commissie beschouwt de masteropleiding als een opleiding met veel potentieel, mede aangezien er vanuit het beroepenveld een duidelijke nood bestaat aan mensen met zowel een sociologische als

een economische achtergrond. Wel kan er naar toekomstige verbetering toe een sterker internationaal accent gegeven worden dan tot nu toe het geval is.

Programma

De masteropleiding omvat vier bouwstenen: een methodologische verdieping, een thematische verdieping, een masterproef en een keuzevak. Studenten volgen twee opleidingsonderdelen om hun methodologische kennis te verdiepen. Ze kiezen twee van de vijf aangeboden studiedomeinen (beleid, arbeid, gezondheid en welzijn, ongelijkheid en sociale uitsluiting, milieu) die ze vanuit sociologisch en economisch perspectief bestuderen. Daarop voortbouwend werken studenten actief aan een synthese van deze invalshoeken in een integratieopdracht. In de masterproef (15 studiepunten) verwerkt de student de verworven kennis en vaardigheden. Het begeleidend masterproefseminarie biedt een collectief begeleidingstraject. Verder wordt er een opleidingsonderdeel gekozen uit de opleidingsonderdelen aangeboden binnen de masteropleiding sociologie en economisch beleid. De commissie is grosso modo positief over het mastertraject. Ze waardeert vooral het feit dat de breedte van de opleiding toch niet ten koste gaat van de nodige diepgang.

In het kader van het methoden-onderwijs dient er meer aandacht uit te gaan naar het kwalitatieve aspect. Ook meent de commissie dat, in navolging van haar opmerking in het kader van de doelstellingen, ook op het niveau van het programma een sterkere internationale oriëntatie het potentieel van de opleiding nog beter zou kunnen uitdragen. De vormgeving van de masteropleiding is in orde. Bovendien liggen er plannen op tafel voor de implementatie van een stage. Op vlak van de masterproef werden stappen gezet in de goede richting, waaronder de recente inrichting van een begeleidend seminarie.

Er is voldoende personeel om de opleiding op een kwalitatieve manier te ondersteunen. Ook over de onderwijskundige en didactische kwaliteiten in het personeelsteam is de commissie lovend. Uit de publicaties blijkt dat het onderwijs wordt verschaft door docenten met ruime internationale onderzoekservaring. Ook wat betreft de vakinhoudelijke deskundigheid is de commissie overwegend positief, al beweegt deze zich wel binnen een spanningsveld tussen sociologie en toegepaste economische wetenschappen. Er is een nood aan docenten die werkelijk als sociaal economisch wetenschapper opgeleid zijn, in plaats van in één van beide subdisciplines.

Beoordeling en toetsing

De masteropleiding heeft tal van acties ondernomen om de betrouwbaarheid, de validiteit en de transparantie van de toetsing te kunnen bewaken. Voor de studenten is het duidelijk wat er van hen verwacht wordt. Er bestaat wel een variatie in de mate van feedback: bij sommige opleidingsonderdelen wordt dit kort op de bal ter harte genomen, maar bij andere opleidingsonderdelen is er ruimte voor verbetering. De commissie meent dat het nodige ondernomen moet worden opdat het ten alle tijden duidelijk wordt hoe verschillende deelscores (examens, papers,...) aanleiding gaven tot een totale score voor een opleidingsonderdeel. De studenten zijn positief over de variatie aan evaluatievormen. In de masteropleiding zijn er nog slechts twee opleidingsonderdelen waarvoor de evaluatie uitsluitend gebeurt op basis van een schriftelijk of mondeling examen. Bovendien wordt er gestreefd naar een evenwichtige mix van summatieve en formatieve toetsing.

Wat betreft de masterproef is er een uitgebreide handleiding uitgewerkt voor de studenten. De eindevaluatie bestaat uit enerzijds een beoordeling van de scriptie zelf door de promotor en een door de opleiding aangestelde medebeoordelaar, en anderzijds uit een mondelinge verdediging in aanwezigheid van de promotor en de medebeoordelaar. De commissie waardeert het feit dat beleidsimplicaties en -aanbevelingen sinds academiejaar 2014–2015 als evaluatiecriterium opgenomen werden, maar heeft dit ten tijde van het visitatiebezoek nog niet kunnen constateren in de eindproducten.

Los van de ambities met betrekking tot beleid, stelt de commissie wel vast dat het eindniveau van de masterproeven aan de maat is en dat de scores daarbij aansluiten.

Begeleiding en ondersteuning

De ondersteuning en begeleiding van de masterstudenten is adequaat, maar er bestaat een probleem inzake de wijze waarop relevante informatie gecommuniceerd wordt met de studenten. Ook geeft de interfacultaire organisatie aanleiding tot een complexe situatie wat betreft informatievoorziening, communicatie en organisatie. Aangezien de masterstudenten echter al een grotere mate van zelfstandigheid bereikt hebben, wordt dit door hen in mindere mate als een probleem ervaren dan door de bachelorstudenten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement schommelt tussen 85% en 90%. Dit is in de eerste plaats het gevolg van de relatief lage uitval. De grote meerderheid van de studenten slaagt er bovendien in om het diploma binnen één academiejaar te behalen.

De commissie is lovend over de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt. De afgestudeerden vinden vlot werk, aansluitend bij hun opleiding. Toch voelen de afgestudeerden vaak nog een nood aan een vervolgopleiding. De commissie meent dan ook dat blijvende aandacht dient uit te gaan naar het voorbereiden van studenten op de arbeidsmarkt.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor en Master Sociaal-economische Wetenschappen

UAntwerpen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor- en masteropleiding Sociaal-economische Wetenschappen aan de UAntwerpen. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen op 11, 12 en 13 mei 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is. De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleidingen als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleidingen met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleidingen zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen

bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

Bij de introductie van het bachelor-mastersysteem in het academiejaar 2004–2005 besloten de Faculteiten Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) en Sociale Wetenschappen (FSW) om samen het interfacultair opleidingsprogramma Sociaal-economische wetenschappen (SEW) aan te bieden. De opleiding bouwt daarbij op het onderzoek in de Faculteiten FSW en TEW over het sociaal-economisch beleid. De opleiding SEW omvat een Bachelor (180 studiepunten) en een Master (60 studiepunten).

De faculteiten FSW en TEW bestaan uit verschillende autonome decentrale organen. De Faculteit FSW heeft drie departementen en de Faculteit TEW zeven. Beide faculteiten hebben ook eigen onderwijscommissies (OWC's). Deze hebben de opdracht doelgerichte en consistente opleidingsprogramma's te ontwikkelen en de betrokken eenheden in een op het onderwijs gericht samenwerkingsverband te brengen. Door het interfacultaire karakter van de opleiding SEW heeft de Gemengde Onderwijscommissie (GOC-SEW) de adviserende en operationele verantwoordelijkheid voor de organisatie van de bachelor- en masteropleiding SEW. De kwaliteitszorg in de opleiding wordt ondersteund door de Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (CIKO) TEW en FSW.

Als overkoepelende opmerking, wenst de commissie de profilering van de opleiding sociaal-economische wetenschappen tegenover de sociologieopleiding aan te halen. De commissie meent dat deze sterker kan. Zo stelt ze namelijk vast dat de masterproeven van beide opleidingen, qua onderwerpen, vrij gelijkaardig zijn. De commissie meent alleszins dat de inhoudelijke inwisselbaarheid vrij groot is. Ze meent dat een masterproef socio-economische wetenschappen als zodanig inhoudelijk herkenbaar dient te zijn en zich duidelijker moet onderscheiden van een masterproef sociologie en omgekeerd. Ook lijkt de opleiding sociologie in sommige opzichten (zoals bijvoorbeeld studentenaantallen) te 'lijden' onder de populariteit

van de opleiding sociaal-economische wetenschappen, hetgeen op termijn een spanning kan introduceren.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bacheloropleiding Sociaal-economische Wetenschappen als goed en van de masteropleiding Sociaal-economische Wetenschappen als goed

De bachelor- en masteropleiding Sociaal-economische Wetenschappen (SEW) vormen individuen die maatschappelijke fenomenen kritisch kunnen beschrijven en onderzoeken vanuit een sociaal-economische benadering. De opleidingen verschaffen studenten kennis en inzicht in discipline- en vakspecifieke basisbegrippen, theorieën en onderzoeksthema's en dagen studenten uit om te komen tot integratie tussen de onderscheiden disciplines. De invulling van de opleidingspecifieke leerresultaten gebeurt vanuit de onderwijsvisie van de UAntwerpen op basis van kerncompetenties. De opleidingen SEW hanteren de door de Faculteit TEW uitgewerkte metafoor van de 'polished diamond' om de kerncompetenties in beroepsrollen te vertalen. Het idee is dat studenten als ruwe diamanten hun studies aanvatten en worden gepolijst voor diverse rollen die afgestudeerden in het beroepsleven vervullen. De rollen worden op drie niveaus gedefinieerd: initiated, developed en mastered.

De commissie waardeert, zowel voor de bachelor- als voor de masteropleiding, de ambitie om een solide multidisciplinaire opleiding aan te bieden. De commissie beschouwt deze interessante profilering van een multidisciplinaire opleiding als een ambitieuze doelstelling.

Bachelor

De bacheloropleiding heeft in eerste instantie tot doel studenten op diepgaande wijze vertrouwd te maken met de paradigma's uit de economie en de sociologie. Wat betreft methodologische vorming, leren de bachelorstudenten onderzoeksmethoden en statistische technieken begrijpen en begeleid toepassen. De commissie meent wel dat er, met behoud van een kwantitatieve focus, meer aandacht kan uitgaan naar kwalitatieve onderzoeksmethoden in de doelstellingen. Tot slot heeft de bacheloropleiding ook tot doel studenten een open intellectuele ingesteldheid bij te brengen met de nodige aandacht voor maatschappelijke ontwikkelingen en inzichten uit andere disciplines.

Door het unieke karakter van deze bacheloropleiding in Vlaanderen, is er een bijna één op één verhouding tussen de SEW-kerncompetenties en de domeinspecifieke leerresultaten. Deze laatsten werden opgesteld door de opleidingsverantwoordelijken van de opleiding, rekening houdend met het Vlaamse structuurdecreet, de Dublin-descriptoren en de input van diverse belanghebbenden. De commissie meent dat de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten qua niveau en oriëntatie passen binnen het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader alsook binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Het diamant-model draagt bovendien bij tot de inzichtelijkheid van de verschillende elementen die daarin thuis horen, hetgeen de nodige verwachtingen schept voor het programma.

De beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied en het beroepenveld worden gesteld. De commissie beschouwt de bacheloropleiding als een opleiding met veel potentieel, mede aangezien er vanuit het beroepenveld een duidelijke behoefte bestaat aan mensen met zowel een sociologische als een economische achtergrond. Wel kan er in termen van toekomstige verbetering een sterker internationaal accent gegeven worden dan tot nu toe het geval is. De commissie stelt namelijk vast dat de doelstellingen zich tot op zekere hoogte op het lokale niveau blijven richten. Het verdient dan ook de overweging om de ambities te verhogen met betrekking tot sociaal-economisch beleid in Europees verband, sociaal-economisch beleid in andere werelddelen, het beleid van internationale organisaties, alsmede de voorbereiding op functies in dergelijke internationale organisaties.

Master

In de masteropleiding worden de in de bachelor aangereikte competenties verder aangescherpt binnen bepaalde specialisaties en ligt de nadruk meer op het ondersteunen van studenten om het sociaal-economische karakter van complexe maatschappelijke problemen te onderkennen en te analyseren. In de masteropleiding wordt de kritische attitude verder ontwikkeld om constructief binnen een globaal denkkader tot sociaal-economische inzichten te komen.

Door het unieke karakter van de opleiding SEW, is er net zoals bij de bacheloropleiding, een bijna één op één verhouding tussen de SEW-kerncompetenties en de domeinspecifieke leerresultaten. De commissie meent dat de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten qua niveau en oriëntatie passen binnen het gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten-

kader alsook binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Net zoals voor de bacheloropleiding, draagt ook hier het diamant-model bij tot de inzichtelijkheid van de verschillende elementen die daarin thuis horen.

De beoogde opleidings specifieke leerresultaten van de masteropleiding sluiten aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied en het beroepenveld worden gesteld. Zoals reeds aangehaald werd, bestaat er vanuit het beroepenveld een duidelijke behoefte aan mensen met zowel een sociologische als een economische achtergrond. Wel dient er, net zoals in het kader van de bacheloropleiding, een sterker internationaal accent aan de masteropleiding gegeven te worden dan tot nu toe het geval is. De commissie stelt ook hier vast dat de doelstellingen zich tot op zekere hoogte op het lokale niveau blijven richten (zie *Bachelor*).

Conclusie

De commissie concludeert dat het beoogde eindniveau van zowel de bachelor- als de masteropleiding aan de maat is. De commissie ziet in de opleidingen veel potentieel, maar er dient met het oog op toekomstige verbetering een sterker internationaal accent gegeven te worden aan de doelstellingen, dan tot nu toe het geval is.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bacheloropleiding Sociaal-economische Wetenschappen als voldoende en van de masteropleiding Sociaal-economische Wetenschappen als voldoende

Naast een verplichte vaste kern kiezen bachelorstudenten opleidingsonderdelen uit een lijst binnen afgebakende studiedomeinen. Het bachelorprogramma is opgebouwd uit vijf bouwstenen: (1) kerndisciplines, (2) sociaal-economische analyse en integratieopdracht, (3) methodologische vorming, (4) vormende en verbredende disciplines, en (5) vrije keuze. In het eerste jaar worden de fundamenteen gelegd van de economische en sociologische analyse. In het tweede en derde jaar is er een verdieping van deze basisdisciplines met vier verplichte opleidingsonderdelen. Daarbovenop moeten studenten nog tweemaal 6 bijkomende studiepunten opnemen uit de domeinen sociologische en economische analyse. Bedrijfskunde vormt een derde kerndiscipline, waarbinnen minimaal 12 studiepunten worden opgenomen. Nadat de studenten in de eerste bachelorfase kennis hebben gemaakt met de verschillende kerndisciplines, kiezen ze in de tweede en

derde bachelorfase een 'zwaartepunt' van 24 studiepunten, dit in functie van de eigen interesse en de verdere studieloopbaan. Alle zwaartepunten bieden een gestroomlijnd doorstroomtraject naar de masteropleiding. Er worden vier zwaartepunten aangeboden: Socio-economische analyse, Economische analyse, Sociologische analyse en Bedrijfskunde. Nadat studenten de nodige kennis hebben verworven over de kerndisciplines, worden zij ingeleid in de integratieve sociologische en economische benaderingswijze met het verplichte opleidingsonderdeel Sociaal-economische analyse. Alle studenten volgen ook de verplichte opleidingsonderdelen Bachelorproef partim I: Seminarie Economisch beleid en Bachelorproef partim II: Seminarie Topics van sociaal en economisch beleid. Verder volgen de studenten in het eerste bachelorjaar verplicht het opleidingsonderdeel Wiskundige methoden en technieken, alsook statistiek. Ze hebben daarbij de keuze om het volledige statistiektraject te volgen binnen de Faculteit FSW dan wel binnen de Faculteit TEW. De vormende en verbredende opleidingsonderdelen contextualiseren de aangeleerde economische en sociologische analytische vaardigheden in het bredere geheel van de sociale wetenschappen. Er zijn zes vormende en verbredende disciplines: geschiedenis, recht, filosofie en ethiek, antropologie en psychologie, levensbeschouwing en vreemde talen. Binnen het domein vreemde talen nemen studenten twee vreemde talen die ze gedurende twee academiejaren volgen (Frans, Engels, Duits of Spaans). Ten slotte is er een vrije keuzeruimte van 15 studiepunten uit een vastgelegde lijst van keuzevakken of opleidingsonderdelen uit de bovenstaande domeinen.

De masteropleiding omvat vier bouwstenen: een methodologische verdieping, een thematische verdieping, een masterproef en een keuzevak. Studenten volgen twee opleidingsonderdelen om hun methodologische kennis te verdiepen. Studenten kiezen twee van de vijf aangeboden studiedomeinen (beleid, arbeid, gezondheid en welzijn, ongelijkheid en sociale uitsluiting, milieu) die ze vanuit sociologisch en economisch perspectief bestuderen. Daarop voortbouwend werken studenten actief aan een synthese van deze invalshoeken in een integratieopdracht. In de masterproef (15 studiepunten) verwerkt de student de verworven kennis en vaardigheden. Het begeleidend masterproefseminarie biedt een collectief begeleidingstraject. Verder wordt er een opleidingsonderdeel gekozen uit de opleidingsonderdelen aangeboden binnen de masteropleiding sociologie en economisch beleid.

De commissie waardeert het feit dat de breedte van de opleidingen niet ten koste gaat van de nodige diepgang. Hoewel de veelheid van vakken het

gevaar van versnippering in zich draagt, heeft de commissie nota genomen van het feit dat de studenten heel veel waardering hebben voor de breedte en keuzevrijheid van de opleidingen. De commissie meent echter wel dat integratieve elementen vroeger in het programma geïntroduceerd dienen te worden. Ook kan er, net zoals met betrekking tot de doelstellingen, een sterker internationaal accent gegeven worden aan het programma, in termen van aandacht voor sociaal-economisch beleid in Europees verband, sociaal-economisch beleid in andere werelddelen, het beleid van internationale organisaties, alsmede de voorbereiding op functies in dergelijke internationale organisaties.

Bachelor

De inhoud en de vormgeving van het bachelorprogramma stellen de studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. De commissie waardeert globaal gezien de manier waarop het programma opgebouwd is. Ze meent echter dat het nodige ondernomen moet worden om bij de studenten tot een snellere identificatie met socio-economische wetenschappen te komen. Een vroegere confrontatie met typisch integratieve socio-economische elementen in het programma, zal hiertoe nagestreefd moeten worden. Ook moet er gestreefd worden naar één programma rond methoden en statistiek. In het methoden onderwijs moet tevens aandacht besteed worden aan kwalitatieve onderzoeksmethoden (*zie hieronder*).

De commissie wijst de opleidingsverantwoordelijken er bovendien op dat de opleiding Socio-Economische Wetenschappen zich op die manier beter zal kunnen profileren tegenover de opleiding Sociologie. Een ander aandachtspunt met het oog op toekomstige verbetering, betreft de aandacht voor sociaal-economisch beleid. Zoals aangegeven werd, staat de commissie positief tegenover de intentie om een opleiding sociaal-economische wetenschappen met een sterke focus op beleid aan te bieden. De commissie meent echter dat deze ambities nog meer beklemtoond dienen te worden in het programma, ook met het oog op een vroegere integratie van sociologische en sociaal economische elementen. De commissie stelt vast dat er, wat betreft deze vroegere kennismaking met socio-economische analyse, al plannen op tafel liggen en adviseert de opleidingsverantwoordelijken om deze zeker door te zetten. Beleid dient daarbij op het niveau van implementatie meer en helderder uitgewerkt te worden, in navolging van de wijze waarop dat gebeurd is in de doelstellingen.

De commissie waardeert het feit dat, om de overeenstemming tussen de doelstellingen van individuele opleidingsonderdelen enerzijds en de overkoepelende kerncompetenties van de opleiding anderzijds te monitoren, er wordt gewerkt met een congruentietabel. Voor de bacheloropleiding beheert de CIKO-TEW de koppeling van de opleidingsonderdelen aan de kerncompetenties.

De commissie wijst er wel op dat de leerresultaten competentiegerichter geformuleerd zijn, dan dat het programma competentiegericht ingevuld is. De commissie meent dat er meer gedaan kan worden om de klemtoon op kennisgerichtheid in evenwicht te brengen met andere elementen. Ze stelt vast dat dit aanleiding geeft tot een risico van dominantie van hoorcolleges. De studenten zijn tevreden over het interactieve karakter van de hoorcolleges en geven aan dat er daarnaast ook activerende werkvormen en opdrachten gehanteerd worden. Opleidingsonderdelen die bijdragen tot meer analytische vaardigheden (bijvoorbeeld statistiek, wiskunde en economie) en communicatieve vaardigheden (bijvoorbeeld de taalvakken) maken gebruik van een combinatie van hoorcolleges, collectieve oefensessies en/of andere werkvormen. In het licht van de competentiegerichte formulering van de doelstellingen, moet dit volgens de commissie versterkt worden. De commissie begrijpt echter dat het feit dat de opleiding grotendeels aangewezen is op toegeleverd onderwijs in deze context een belemmerende factor vormt.

De bachelorproef bestaat uit de twee seminars: Bachelorproef partim I: Seminarie Economisch beleid (jaar 2) en Bachelorproef partim II: Seminarie Topics van sociaal en economisch beleid (jaar 3), samen goed voor 12 studiepunten. In het eerste seminarie ligt de klemtoon op algemene informatie- en communicatievaardigheden. Studenten voeren een wetenschappelijk bronnenonderzoek uit en komen tot een overzichtelijke synthese. Het tweede deel bouwt voort op de verworven vaardigheden in het eerste deel, waarbij de studenten een onderzoekspaper schrijven over een zelfgekozen sociaal-economisch onderwerp. Verschillende doelstellingen van de bacheloropleiding worden geïntegreerd in de bachelorproef. In principe wordt een groepspunt gegeven, maar op basis van de individuele mondelinge verdediging of peer-assessment kan hiervan worden afgeweken. De commissie respecteert de keuze van de opleidingsverantwoordelijken om een zware kwantitatieve nadruk te leggen binnen de bachelorproef. Ze vraagt wel om meer zichtbaar te maken dat er ook voor kwalitatieve methoden geopteerd kan worden, vooral voor de studenten die in hun masterproef een kwalitatieve aanpak ambiëren. De commissie meent dat

ook het opnemen van een opleidingsonderdeel in het pakket methodologie deze zichtbaarheid kan bevorderen, waarbij er na een introductie in kwalitatieve methodes bijvoorbeeld in het tweede of het derde bachelorjaar een keuzeopleidingsonderdeel rond kwalitatieve methodes gekozen kan worden door studenten met ambities om in het kader van de masteropleiding een kwalitatieve aanpak te kiezen voor de scriptie.

Over het personeel is de commissie positief. Een voltijds ZAP-lid staat in voor academisch onderwijs (40%), wetenschappelijk onderzoek (40%) en dienstverlening (20%). In het departement sociologie zijn er 6 mandaatassistenten, 1 academisch medewerker en 3 facultaire praktijk-assistenten. Het departement algemene economie beschikt over 3 AAP-leden. De commissie stelt vast dat er voldoende personeel is om de opleiding op een kwalitatieve manier te ondersteunen. Ook over de onderwijskundige en didactische kwaliteiten in het personeelsteam is de commissie lovend. Bewaking van het onderwijs gebeurt door de Werkgroep voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (WIKO), op facultair niveau door de Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (CIKO). Studenten worden regelmatig uitgenodigd om de docenten kritisch te evalueren via formele studentenevaluaties. Sinds 2003 werd het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO) opgericht. Dit centrum organiseert opleidingen voor beginnende docenten en assistenten. De Faculteiten FSW en TEW moedigen docenten en assistenten aan om deze opleiding te volgen. De commissie waardeert het feit dat in de ZAP-criteria de onderwijskundige professionalisering als basiscriterium opgenomen is.

Uit de publicaties leert de commissie dat het onderwijs wordt verschaft door docenten met ruime internationale onderzoekservaring. Ook wat betreft de vakinhoudelijke deskundigheid is de commissie overwegend positief, al beweegt deze zich wel binnen een spanningsveld tussen sociologie en toegepaste economische wetenschappen. De commissie ziet een behoefte aan docenten die werkelijk als sociaal economisch wetenschapper opgeleid zijn, in plaats van in één van beide subdisciplines. In de toekomst zal het dus een aandachtspunt zijn om ook verder te recrutereren uit de groep van promovendi, specifiek verbonden aan de socio-economische wetenschappen.

Wat betreft de materiële voorzieningen is de commissie positief over de ganse lijn. De bachelorstudenten krijgen les in de moderne onderwijsgebouwen van de Stadscampus. Vooral voor opleidingsonderdelen in het eerste bachelorjaar worden de lessen in de grotere aula's gegeven. Voor de overige

opleidingsonderdelen worden veel lessen georganiseerd in de Meerminne, waar eveneens het grootste deel van de faculteit gehuisvest is. Ook gaan er veel lessen door aan de Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen (TEW) in de Prinsstraat, eveneens op de Stadscampus. De leslokalen zijn uitgerust met internet en dataprojectoren en wat betreft de aula's ook met vaste computers. De commissie stelt vast dat alle computervoorzieningen uitgerust zijn met de nodige infrastructuur. De nieuwe bibliotheek voor Humane en Sociale Wetenschappen op de Stadscampus heeft in 2007 de deuren geopend. Naast de boeken en tijdschriften zijn er 850 zitplaatsen, bijna 250 pc's en 10 lokalen voor groepswork en individuele studiecellen.

Als toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding geldt een diploma van het secundair onderwijs, van het hoger onderwijs en/of van het hoger onderwijs voor sociale promotie. Er blijkt een stijging van generatiestudenten op te treden, gaande van 63 generatiestudenten in 2008–2009 tot 107 generatiestudenten in oktober 2014. Meer dan 80% van de generatiestudenten heeft een diploma ASO behaald. De meeste generatiestudenten komen uit een studierichting Economie-Moderne talen, maar ook studenten met een diploma Economie-Wiskunde en Humane Wetenschappen vinden hun weg naar de opleiding SEW.

De commissie waardeert het feit dat leerlingen uit de derde graad van het secundair onderwijs zich, om de instroom te faciliteren, kunnen inschrijven in het 'Aan de Slag' programma, een elektronisch leerplatform waar studenten hun voorkennis kunnen testen. Verder worden er 'Open Lesdagen' georganiseerd en zijn er de 'Open Campusdagen' en de 'SID-ins'. De opleiding probeert de instroom te optimaliseren door het verspreiden van correcte informatie aan toekomstige studenten. Via een online zelfstudiepakket kunnen studenten zelf nagaan of ze het basisniveau beheersen. In de introductieweek volgen er informatiesessies en kan er een instaptoets, met focus op 'wiskunde', afgelegd worden. Het studierendement wordt jaarlijks opgevolgd door de GOC-SEW. Indien nodig wordt remediëring voorzien. Studenten die extra uitleg wensen, kunnen op het spreekuur of op afspraak langskomen bij de docent. De studentenvereniging van de opleiding, Socio-economica, voorziet ook een tutorproject. Na de eerste examenperiode bespreekt de studietrajectbegeleider de resultaten van de eerstejaarsstudenten tijdens een hoorcollege. Studenten die dat wensen, kunnen hun resultaten persoonlijk bespreken. Studenten met zeer zwakke studieresultaten worden expliciet uitgenodigd. De commissie meent dat hierbij het nodige gedaan wordt met het oog op een optimale doorstroom. Het studierendement ligt voor de bacheloropleiding rond de 70%. Wat

betreft de studie- en trajectbegeleiding, heeft zowel de Faculteit FSW als de Faculteit TEW een voltijdse studietrajectbegeleider in dienst. De bachelorstudenten SEW kunnen terecht bij de studietrajectbegeleider en de ombudspersoon van de Faculteit TEW.

De commissie meent dat de aanwezige voorzieningen inzake begeleiding adequaat zijn. Ze stelt echter een niet te onderschatten probleem vast inzake de wijze waarop relevante informatie gecommuniceerd wordt met de studenten. Studenten worden bijvoorbeeld via de digitale weg overladen met mails, waardoor de aanwezige ondersteuning minder zichtbaar is. De commissie staat erg lovend tegenover initiatieven zoals de instaptoets en taaltoetsen, maar meent dat er in al te grote mate vertrouwd wordt op digitale informatievoorziening. Ook de planning van de examens en de communicatie daarover verloopt stroef. Daar komt ook nog bij dat de interfacultaire organisatie van de opleiding aanleiding blijkt te geven tot een complexe situatie wat betreft informatievoorziening, communicatie en organisatie. De commissie wijst erop dat de recente schaalvergroting van de opleiding aanleiding moet geven tot nieuwe eisen op vlak van ondersteuning van studenten. De studenten geven namelijk ook zelf aan dat de communicatie vaak stroef verloopt. De commissie merkt wel op dat er in vergelijking met de vorige visitatie op dit vlak reeds vele stappen zijn gezet, maar de nieuwe werkelijkheid van een meer omvangrijke opleiding binnen een interfacultaire organisatie, noopt de opleidingsverantwoordelijken om verdere stappen te blijven zetten.

De commissie merkt bovendien op dat de interfacultaire organisatie een risico van versnippering van het programma inhoudt. Ze kreeg de indruk dat de bacheloropleiding geklemd zit tussen de twee betrokken faculteiten, in die zin dat er weinig bewegingsvrijheid is voor eigen keuzes. De opleiding heeft nood aan een 'trekker' (onderwijsdirecteur) die met meer gezag tussen beide faculteiten kan onderhandelen, dit ook om de samenhang op een meer stringente manier te kunnen bewaken. Ook het aanstellen van een specifieke trajectbegeleider en het onderbrengen van de administratie op één plaats, kan het risico op verlies van samenhang nog verder minimaliseren. In de context van de samenhang van het bachelorprogramma, acht de commissie het ook geen wenselijke situatie dat studenten ervoor kunnen kiezen om de opleidingsonderdelen rond statistiek en methoden in één van beide faculteiten te volgen. De commissie meent dat, mede in het licht van de samenhang, er nu moet gestreefd worden naar één programma rond methoden en statistiek, waarbij alle studenten hetzelfde traject doorlopen. Verder vormt de grote keuzeruimte

in het programma ook een risico op verlies van samenhang. De commissie meent dat de regie op het programma opgevoerd moet worden, waarbij studenten ook meer gewezen worden op de gevolgen van hun keuzes voor hun toekomstige tewerkstelling.

De commissie stelt vast dat de opleiding, die ten tijde van haar vorige visitatie in 2007 nog in haar kinderschoenen stond, zich duidelijk verder ontwikkeld heeft. Ze meent dan ook dat de bacheloropleiding een grote kwaliteitssprong gemaakt heeft. Daarbij staat de commissie waarderend tegenover de manier waarop de opleidingsverantwoordelijken zijn omgegaan met de aangehaalde verbeterpunten van de vorige visitatiecommissie. Gegeven de sterk gestegen instroom, zou de opleiding in een volgende stap moeten streven naar een eigen trajectcoördinatie en domeinspecifieke staf. De commissie is verder ook tevreden over de eigen kwaliteitszorgcyclus van de opleiding. Ze merkt echter op dat de schaalvergroting van de bacheloropleiding nu ook moet aanleiding geven tot een verdere versterking en formalisering van de interne kwaliteitszorg. De actieve studentenvereniging verdient dan weer wel een woord van lof van de commissie.

Master

De inhoud van het masterprogramma stelt de studenten in staat de beoogde leerresultaten te bereiken. Net zoals bij de bacheloropleiding wordt, om de overeenstemming tussen de doelstellingen van individuele opleidingsonderdelen enerzijds en de overkoepelende kerncompetenties van de opleiding anderzijds te monitoren, gewerkt met een congruentietabel. De individuele docent actualiseert jaarlijks de doelstellingen van elk opleidingsonderdeel en koppelt die vervolgens aan de kerncompetenties van de opleiding. De commissie meent echter dat in het kader van het methoden-onderwijs meer aandacht dient uit te gaan naar het kwalitatieve aspect. Ook meent de commissie dat, in navolging van haar opmerking in het kader van de doelstellingen, ook op het niveau van het programma een sterkere internationale oriëntatie het potentieel van de opleiding nog beter zou kunnen uitdragen.

Over de vormgeving van de masteropleiding is de commissie positief. Nog steeds vormen hoorcolleges de basis, maar doordat de groep kleiner is en masterstudenten doorgaans meer maturiteit vertonen, is er meer ruimte voor vragen en open discussie dan in de bacheloropleiding. Daarnaast worden de hoorcolleges aangevuld met oefeningencolleges en opdrachten

bij de methodologische verdieping en opdrachten en/of discussiecolleges bij de thematische verdieping. De commissie waardeert het feit dat er plannen op tafel liggen voor de implementatie van een stage. De commissie beschouwt dit als een zeer goede stap in de gewenste richting, en suggereert om in het kader van dit opleidingsonderdeel kwalitatieve methodes niet uit het oog te verliezen.

Ook op vlak van de masterproef werden stappen gezet in de goede richting, waaronder de recente inrichting van een begeleidend seminarie. In de masterproef en het begeleidend werkcollege verfijnen studenten het project van de masterscriptie door het verzorgen van mondelinge presentaties in verschillende fasen van de uitwerking. De masterproef staat met 18 studiepunten centraal in de masteropleiding. Van studenten wordt verwacht dat ze zelf initiatief nemen bij de planning en uitwerking van de masterproef. In de masterproef behandelen studenten een theoretisch en maatschappelijk relevante probleemstelling vanuit een sociaal-economisch perspectief. Voor de keuze van het onderwerp, wordt reeds bij het einde van het derde bachelorjaar via Blackboard een uitgebreide lijst van mogelijke onderwerpen ter beschikking gesteld en vindt er een infosessie plaats over de masterproef. De studenten leggen het onderwerp vast bij een promotor. De commissie meent dat met de inrichting van een begeleidend seminarie de juiste stap gezet is ter optimalisering van de masterproefbegeleiding.

Over het personeel is de commissie, net zoals in het kader van de bacheloropleiding, positief. De commissie stelt vast dat er voldoende personeel is om de opleiding op een kwalitatieve manier te ondersteunen (zie *Bachelor*). Ook over de onderwijskundige en didactische kwaliteiten in het personeelsteam is de commissie lovend. Bewaking van het onderwijs gebeurt, net zoals bij de bacheloropleiding, door WIKO en CIKO. Ook de masterstudenten worden regelmatig uitgenodigd om de opleiding via formele studentenevaluaties kritisch te evalueren, en ook hier organiseert ECHO opleidingen voor beginnende docenten en assistenten. Wat betreft de vakinhoudelijke deskundigheid is de commissie overwegend positief (zie *Bachelor*), al beweegt deze zich ook hier binnen een spanningsveld tussen sociologie en toegepaste economische wetenschappen. De commissie ziet een nood aan docenten die werkelijk als sociaal economisch wetenschapper opgeleid zijn, in plaats van in één van beide subdisciplines.

Wat betreft de materiële voorzieningen is de commissie positief over de ganse lijn (zie *Bachelor*). De masterstudenten krijgen les in de moderne

onderwijsgebouwen van de Stadscampus en in de Meerminne. Zoals reeds in het kader van de bacheloropleiding aangehaald werd, stelt de commissie vast dat alle computervoorzieningen uitgerust zijn met de nodige infrastructuur.

Bachelorstudenten SEW kunnen rechtstreeks doorstromen naar de masteropleiding. Andere academische bachelors en masters dienen een voorbereidingsprogramma te volgen. Professionele bachelors kunnen via een verkort bachelorprogramma doorstromen naar de masteropleiding. De Faculteit TEW organiseert ook een masterclass voor haar 25 beste studenten (Junior Managers Program). De commissie waardeert dit ten zeerste, maar het stelt haar wel teleur dat van deze 25 plaatsen slechts 1 à 2 jaarlijks door SEW studenten worden bezet. De commissie waardeert het feit dat sterke masterstudenten SEW de mogelijkheid wordt geboden om als jobstudent opdrachten te vervullen binnen één van de onderzoeksgroepen en/of worden gestimuleerd om hun masterproef te honoreren in de vorm van een wetenschappelijke publicatie.

De commissie beschouwt de ondersteuning en begeleiding als adequaat, maar stelt ook voor de masteropleiding een probleem vast inzake de wijze waarop relevante informatie gecommuniceerd wordt met de studenten. Ook hier geeft de interfacultaire organisatie van de opleiding aanleiding tot een complexe situatie wat betreft informatievoorziening, communicatie en organisatie. Aangezien de masterstudenten echter al een grotere mate van zelfstandigheid bereikt hebben, wordt dit door hen in mindere mate als een probleem ervaren dan door de bachelorstudenten. Voor de masteropleiding ligt het doorstroomrendement dan ook hoger dan voor de bacheloropleiding (rond de 80-90%). Toch noopt de nieuwe werkelijkheid van een meer omvangrijke interfacultaire opleiding de opleidingsverantwoordelijken om waakzaam te blijven en indien nodig verdere stappen te blijven zetten.

De commissie meent dat het masterprogramma, het personeel en de voorzieningen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. Ook hier impliceert de schaalvergroting, de interfacultaire organisatie en de soms gebrekkige informatievoorziening een risico tot versnippering van het programma, zij het in mindere mate dan voor de bacheloropleiding. De commissie ziet voor de masteropleiding echter een mogelijkheid om de coherentie te vergroten in het kader van de masterproef. Het invoeren van het masterproefseminarie werd reeds aangehaald als een stap in de goede richting, maar het feit dat studenten kunnen kiezen

uit twee lijsten van scriptieonderwerpen (ofwel uit SOC ofwel uit TEW) beschouwt de commissie als een ongewenste situatie, aangezien dit niet bij alle studenten aanleiding blijkt te geven tot het maken van een integratie tussen sociologie en socio-economische wetenschappen. De studenten geven bovendien aan dat een mindere mate van flexibiliteit en betrokkenheid van de TEW-docenten ook een belemmering vormt ten aanzien van deze integratie.

De commissie stelt vast dat ook de masteropleiding, die ten tijde van haar vorige visitatie in 2007 nog in haar kinderschoenen stond, zich duidelijk verder ontwikkeld heeft. Net zoals bij de bacheloropleiding, staat de commissie ook hier waarderend tegenover de manier waarop de opleidingsverantwoordelijken zijn omgegaan met de aangehaalde verbeterpunten van de vorige visitatiecommissie en tegenover de eigen kwaliteitszorgcyclus van de opleiding. Ze merkt ook hier echter op dat de schaalvergroting nu ook moet aanleiding geven tot een verdere versterking en formalisering van de interne kwaliteitszorg. Met het oog op toekomstige verbeteringen verdient het bovendien de overweging om de alumni meer te volgen en te betrekken bij de opleiding.

Conclusie

De commissie concludeert door zich positief uit te spreken over het brede traject waarbij ook de nodige diepgang bereikt wordt. Een vroegere confrontatie met meer socio-economische elementen, een meer duidelijke aanwezigheid van beleid en een meer competentiegerichte vormgeving van het bachelorprogramma zal echter nagestreefd moeten worden. Voor de masteropleiding dient er meer aandacht uit te gaan naar kwalitatieve methodes en kan een sterkere internationale oriëntatie het potentieel van de opleiding nog beter uitdragen. Zowel voor de bachelor- als voor de masteropleiding geldt dat de interfacultaire organisatie van de opleiding aanleiding lijkt te geven tot een complexe situatie wat betreft informatievoorziening, communicatie en organisatie. Ook zal de recente schaalvergroting in de toekomst aanleiding moeten geven tot nieuwe eisen op vlak van ondersteuning van studenten en kwaliteitszorg.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bacheloropleiding Sociaal-economische Wetenschappen als goed en van de masteropleiding Sociaal-economische Wetenschappen als goed

Het toetsbeleid vertrekt vanuit de twee leidende principes in de onderwijsvisie van de UAntwerpen, met name 'competentiegericht onderwijs' en 'studentgecentreerd en activerend onderwijs'. Bovendien onderschrijft het de vier functies van toetsen die in de visietekst van de UAntwerpen worden onderscheiden: Evalueren, Beïnvloeden van studiegedrag, (Zelf)Sturing en Kwalificeren. Een belangrijk instrument voor het toetsbeleid is de jaarlijkse docentenbevraging. Aanvullend vindt binnen de Faculteit TEW jaarlijks een leerlijnoverleg plaats, met bijzondere aandacht voor de toetsing. Het onderwijs- en examenreglement van de UAntwerpen regelt de organisatie van het toetsen en examineren. Bij aanvang van het academiejaar stellen de faculteiten de examenvormen van hun opleidingsonderdelen vast. Docenten kunnen zelfstandig de specifieke inhoud en toetsvormen van het opleidingsonderdeel bepalen. Docenten worden sterk aangemoedigd om de eindcompetenties en evaluatiecriteria helder te communiceren. Om de afstemming met de kerncompetenties en de kwaliteitsvolle mix van werk- en toetsvormen te bewaken, wordt overleg gepleegd tussen de docenten. De titularis deelt tevens aan de studenten mee op welke wijze zij worden geëvalueerd en op welke wijze het examenresultaat wordt bepaald. De faculteiten zijn verantwoordelijk voor het opmaken van de examenroosters en streven hierbij naar een goede spreiding. Alle beslissingen van de examencommissie worden gemotiveerd genotuleerd in het deliberatieverslag. De commissie meent dat het toetsbeleid aanleiding geeft tot een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering, waarbij aangetoond kan worden dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Bachelor

De commissie meent dat de betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing gegarandeerd is. Via de docentenbevraging expliciteren docenten evaluatievormen en -criteria en formuleren docenten voorbeeldvragen. De resultaten hiervan zijn samengevat in toetsmatrices. De congruentietabellen geven een gedetailleerd beeld van de mate waarin de evaluatievormen en -criteria zijn afgestemd op de leerdoelen. Voorts wordt verwacht dat docenten de initiatieven rond onderwijskundige professionalisering onderschrijven en krijgt de docent ook individueel feedback over de

kwaliteit van de toetsing via de minimaal vierjaarlijkse studentenevaluatie van de opleidingsonderdelen. Ook de transparantie van de toetsing stemt de commissie tevreden. Elke titularis van een opleidingsonderdeel deelt bij aanvang van het academiejaar aan de studenten mee op welke wijze zij worden geëvalueerd. De communicatie over de evaluatievormen verloopt in de eerste plaats via de cursusinformatie. Daarnaast wordt van docenten verwacht dat zij ook tijdens de contactmomenten aan de studenten duidelijk maken wat er van de studenten zal worden verwacht. Voor verschillende opleidingsonderdelen worden voorbeeldexamenvragen voorzien en besproken. De commissie meent echter dat de organisatie van de toetsing aan een verbeter slag toe is. De huidige organisatie is voor studenten wat onoverzichtelijk.

De commissie waardeert de toereikende variatie in toetsvormen. Er wordt gestreefd naar een evenwichtige mix van formatieve toetsing en summatieve toetsing. Voor een aantal opleidingsonderdelen worden de punten uitsluitend toegekend op basis van permanente evaluatie, zelfgestuurde evaluatie en/of een schriftelijk werkstuk. Er bestaat een goed evenwicht tussen schriftelijke en mondelinge examens en om attitudes en vaardigheden te toetsen, verkiezen veel docenten een combinatie van schriftelijke examens met alternatieve toetsvormen (permanente evaluatie, een schriftelijk werkstuk met of zonder mondelinge toelichting, een presentatie of debatexamen). De voorbije jaren werden ook verschillende vernieuwende toetsvormen geïmplementeerd, zoals self- en peer-assessment, portfolio's en vaardigheidstoetsen.

De commissie staat positief tegenover het eindniveau van de bacheloropleiding. De groepsgewijze bachelorproef bestaat uit het indienen van de literatuurstudie, waarna studenten gedurende 40 minuten zowel individueel als in groep kritisch bevraagd worden. Bij de bachelorproef partim II geven de docent en de assistent eerst onafhankelijk van elkaar een punt op de paper en vervolgens een gezamenlijk punt. Voor beide delen van de bachelorproef wordt een leidraad beschikbaar gesteld voor studenten waarin ook de evaluatiecriteria staan beschreven. In principe wordt in beide delen een groepspunt gegeven, maar op basis van individuele ondervraging en peer-assessment kan worden afgeweken van dit groepspunt. De commissie meent dat hiermee een voldoende indicatie van het eindniveau van de bacheloropleiding kan worden verkregen. Dit blijkt uit de adequate doorstroom naar de masteropleiding en de bachelorproef. De commissie merkt wel op dat deze bachelorproef geen indicatie geeft van het individuele niveau van een student, aangezien dit

wordt ingevuld als een groepswerk. Ook geven de studenten aan dat zij minder voorbereid zijn op een masterproef die een kwalitatieve methode vereist. Zoals reeds aangegeven, ervaren de studenten die voor een kwalitatieve aanpak willen opteren in het kader van de masterproef een zekere lacune in hun voorkennis.

De meerderheid van de studenten, die een bachelordiploma behalen, doet dit binnen het tijdvak van drie jaar. Tot het academiejaar 2010–2011 zien we een daling in het aandeel studenten dat in (minder dan) 3 jaar hun diploma haalt. Daarna verbeteren de cijfers: in het academiejaar 2012–2013 behaalde een meerderheid van de studenten hun diploma in 3 jaar of minder. De belangrijkste vaststelling is dat er een grote uitval is na de eerste bachelorfase. De commissie beschouwt de rendements- en drop-out-cijfers echter als aanvaardbaar.

Master

De commissie meent dat ook voor de masteropleiding de betrouwbaarheid en validiteit van de toetsing gegarandeerd is (zie *Bachelor*). Ook hier worden de resultaten van de docentenbevraging samengevat in toetsmatrices en geven congruentietabellen een gedetailleerd beeld van de mate waarin de evaluatievormen en -criteria zijn afgestemd op de leerdoelen. De transparantie van de toetsing is ook voor de masteropleiding op orde. Elke titularis van een opleidingsonderdeel deelt bij aanvang van het academiejaar aan de studenten mee op welke wijze zij worden geëvalueerd. De communicatie over de evaluatievormen verloopt in de eerste plaats via de cursusinformatie, maar de docenten maken ook tijdens de contactmomenten duidelijk wat er van de studenten zal worden verwacht. In tegenstelling tot de bacheloropleiding stelt de commissie vast dat de organisatie en roostering van de examens, alsook de communicatie daarover, doorgaans vlot verloopt.

De commissie waardeert de waaier van toetsvormen die binnen de masteropleiding gehanteerd wordt. Binnen de methodologische opleidingsonderdelen wordt een combinatie van evaluatievormen gehanteerd. De toetsing van de meer paradigmatische kennis gebeurt door middel van een schriftelijk examen, mondeling examen, een schriftelijk werkstuk of een combinatie van deze vormen. Ook wordt er geëvalueerd aan de hand van permanente evaluatie, opdrachten en werkstukken.

De evaluatie van de masterproef bestaat uit een beoordeling van het proefschrift zelf en een mondelinge verdediging door de promotor, en een

beoordeling door een door de opleiding aangestelde 'tweede lezer'. Tijdens de verdediging geeft de student een beknopte mondelinge presentatie van de masterproef, waarna de promotor en medebeoordelaar feedback geven en vragen voorleggen. Na de verdediging bespreken de promotor en de medebeoordelaar de score die de student krijgt. Studenten die een hoog cijfer behalen op hun masterproef kunnen worden aangemoedigd om die te herwerken tot een wetenschappelijke publicatie of om een doctoraatsbeurs aan te vragen. De commissie waardeert het feit dat een systeem wordt uitgewerkt om een kwaliteitsvolle externe benchmark van de masterproeven te realiseren. De commissie is ook tevreden over het niveau van de eindscripties en kan zich vinden in de beoordelingen van geselecteerde scripties door de desbetreffende begeleiders. Ze meent dat de toetsing van de masterproef het al dan niet realiseren van de doelstellingen aantoont en dat de eindproducten van een toereikend niveau getuigen. De commissie meent wel dat in de eindproducten een grotere aandacht voor beleid naar voren dient te komen. Ze waardeert het feit dat beleidsimplicaties en -aanbevelingen sinds academiejaar 2014–2015 als evaluatiecriterium opgenomen werden, maar heeft dit ten tijde van het visitatiebezoek nog niet kunnen constateren in de eindproducten.

De commissie is lovend over de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt. In de privé-sector komen studenten terecht in verschillende sectoren zoals de human resources, de financiële en de consultancy-sector. Studenten gaan ook aan de slag als onderzoeker. In de publieke sector werken studenten als gegevensanalist of beleids- en/of stafmedewerker. De commissie stelt vast dat de afgestudeerden vlot werk vinden, aansluitend bij hun opleiding. Ze waardeert het feit dat op instellingsniveau elk academiejaar een Talent Forum georganiseerd wordt, alsook het bestaan van een online vacaturedatabank. De studentenvereniging organiseerde in het verleden ook meermaals een eigen bedrijvenevent. Toch merkt de commissie op dat de afgestudeerden vaak nog een nood voelen aan een vervolgopleiding. De commissie meent dan ook dat blijvende aandacht dient uit te gaan naar het voorbereiden van studenten op de arbeidsmarkt. In deze context waardeert de commissie het feit dat de eerste stappen gezet zijn betreffende de implementatie van een stage. De commissie raadt aan om deze eerste stappen met betrekking tot het invoeren van een stagelukkig in het programma nu gedeceideerd door te zetten.

De cijfers over het studierendement zijn gunstiger voor de masteropleiding dan voor de bacheloropleiding. Het studierendement schommelt tussen 85% en 90%. Dit is in de eerste plaats het gevolg van de relatief lage uitval.

De grote meerderheid van de studenten slaagt er bovendien in om het diploma in één academiejaar te behalen.

Conclusie

De commissie concludeert door te stellen dat zowel de bachelor- als de masteropleiding beschikken over een betrouwbaar, valide en transparant systeem van toetsing. In het kader van de bacheloropleiding is de organisatie van de toetsing echter aan een verbeterslag toe en dient er in het kader van de bachelorproef een groter evenwicht bewerkstelligd te worden tussen kwantitatieve en kwalitatieve methodes. Inzake de masteropleiding waardeert de commissie de goede doorstroom naar de arbeidsmarkt, en acht ze het een wenselijke ontwikkeling dat vanaf academiejaar 2014–2015 een meer zichtbare aandacht voor beleidsimplicaties bewerkstelligd wordt.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bachelor Sociaal-economische Wetenschappen

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de bacheloropleiding Sociaal-economische Wetenschappen, conform de beslisregels, goed.

Master Sociaal-economische Wetenschappen

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de masteropleiding Sociaal-economische Wetenschappen, conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Bachelor Sociaal-economische Wetenschappen

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beogd eindniveau

- Geef een sterker internationaal accent aan de doelstellingen en schenk meer aandacht aan sociaal-economisch beleid in Europees verband, sociaal-economisch beleid in andere werelddelen, het beleid van internationale organisaties, alsmede de voorbereiding op functies in dergelijke internationale organisaties.
- Schenk, met behoud van de kwantitatieve focus, meer aandacht aan kwalitatieve onderzoeksmethoden in de doelstellingen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Geef een sterker internationaal accent aan het programma, in lijn met de gemaakte opmerking in het kader van de doelstellingen.
- Bereik bij de studenten een snellere identificatie met socio-economische wetenschappen via een vroegere confrontatie met meer socio-economische elementen in het programma en bewerkstellig daarbij een vroegere integratie van sociologische en sociaal economische elementen.
- Streef naar één programma rond methoden en statistiek en besteed meer aandacht aan kwalitatieve onderzoeksmethoden in het methoden onderwijs.
- Vul het programma competentiegerichter in, in lijn met de leerresultaten.
- Maak meer zichtbaar dat, met behoud van de kwantitatieve focus van het programma, er in het kader van de bachelorproef ook voor kwalitatieve methoden geopteerd kan worden.
- Kom tegemoet aan de nieuwe eisen op vlak van ondersteuning van studenten, in relatie tot de recente schaalvergroting en de interfacultaire organisatie van de opleiding.
- Stel een 'trekker' (onderwijsdirecteur) aan die met meer gezag tussen de betrokken faculteiten kan onderhandelen, stel een opleidings specifieke trajectbegeleider aan en breng de administratie samen op één plaats, om het risico op verlies van samenhang te minimaliseren.
- Recruteer nieuwe docenten vooral uit afgestudeerden die werkelijk als sociaal economisch wetenschapper opgeleid zijn, in plaats van in één van beide subdisciplines.
- Voer de regie op het programma op, in relatie tot de gevolgen van de keuzes van de studenten voor hun toekomstige tewerkstelling.

- Versterk en formaliseer de interne kwaliteitszorg, in relatie met de schaalvergroting van de bachelor- en masteropleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Bevorder de aansluiting met de masteropleiding door studenten ook meer voor te bereiden op masterproeven die een kwalitatieve methode vereisen.
- Optimaliseer de organisatie van de toetsing.

Master Sociaal-economische Wetenschappen

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Geef een sterker internationaal accent aan de doelstellingen en schenk meer aandacht aan sociaal-economisch beleid in Europees verband, sociaal-economisch beleid in andere werelddelen, het beleid van internationale organisaties, alsmede de voorbereiding op functies in dergelijke internationale organisaties.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Geef een sterker internationaal accent aan het programma, in lijn met de gemaakte opmerking in het kader van de doelstellingen.
- Geef in het kader van het methoden-onderwijs meer aandacht aan het kwalitatieve aspect.
- Implementeer de stage.
- Bewaak de complexe situatie wat betreft informatievoorziening, communicatie en organisatie in het licht van de interfacultaire organisatie.
- Streef naar één gemeenschappelijke lijst van scriptieonderwerpen (vanuit SOC en TEW samen) ter bevordering van de integratie tussen sociologie en socio-economische wetenschappen in de masterproef.
- Recruteer nieuwe docenten vooral uit afgestudeerden die werkelijk als sociaal economisch wetenschapper opgeleid zijn, in plaats van in één van beide subdisciplines.
- Versterk en formaliseer de interne kwaliteitszorg, in relatie met de schaalvergroting van de bachelor- en masteropleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Maak beleidsimplicaties en -aanbevelingen meer zichtbaar in de eindproducten van de masterproef.
- Schenk blijvende aandacht aan het voorbereiden van studenten op de arbeidsmarkt en zet de eerste stappen met betrekking tot het invoeren van een stageluw in het programma gedecideerd door.

BIJLAGEN

BIJLAGE I

Repliek door de Opleiding Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel

De visitatiecommissie beoordeelde de bachelor- en masteropleiding Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel. Elke opleiding werd op drie generieke kwaliteitswaarborgen beoordeeld, namelijk het beoogd eindniveau, het onderwijsproces en het gerealiseerd eindniveau. De bacheloropleiding wordt over de gehele lijn als 'goed' beoordeeld. Voor de masteropleiding worden het beoogd eindniveau en het onderwijsproces als 'goed' beoordeeld. Het gerealiseerde eindniveau werd als 'voldoende' beschouwd. Omdat dit onderdeel zwaar doorweegt in het globale eindoordeel, wordt de totaalscore voor de masteropleiding 'voldoende'.

Deze tekst verduidelijkt waarom de Opleiding Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel het niet eens is met het oordeel van de visitatiecommissie over de masteropleiding Sociologie van de VUB. Het argument is tweeledig:

- Het eindoordeel over generieke kwaliteitswaarborg 3 (het gerealiseerde eindniveau) bestrijkt onvoldoende de inhoudelijke reikwijdte van deze kwaliteitswaarborg.
- Het oordeel van de visitatiecommissie over de masterproeven is niet-proportioneel, niet gemotiveerd en biedt ook geen enkel aanknopingspunt voor het toekomstig onderwijsbeleid.

Een eenzijdig oordeel

Kwaliteitswaarborg 3 heeft betrekking op het gerealiseerde eindniveau. Dat eindniveau bestaat uit vier aspecten: (1) het evaluatiebeleid van de opleiding, (2) het diplomarendement, (3) de inzetbaarheid van de afgestudeerden in de praktijk of vervolgopleiding en (4) de kwaliteit van de masterproeven.

- 1 De opleiding Sociologie maakt gebruik van een zeer gevarieerd palet aan evaluatievormen: Schriftelijke examens, het simuleren van een congres, mondelinge examens, vaardigheidstoetsen, werkstukken en portfolio assessment, komen allemaal in minstens een opleidingsonderdeel aan bod. Bovendien gebruikt de overgrote meerderheid van de opleidingsonderdelen meerdere toetsvormen en bestaat er binnen de masteropleiding Sociologie een cultuur waarbij summatieve evaluatie aangevuld wordt met formatieve evaluatie.
- 2 De rendementscijfers van de masteropleiding van de VUB zijn vergelijkbaar met deze van andere universiteiten. Er bestaat ook geen onmiddellijke trend naar studieduurverlenging. De opleidingsraad houdt het rendement dan ook zeer nauwgezet in het oog. Daarvoor vult ze de centraal georganiseerde studentenevaluaties aan met focusgroepgesprekken. Zoals de visitatiecommissie vaststelde hebben studenten daarbij ook het gevoel dat hun opmerkingen ernstig genomen worden en leiden deze gesprekken eveneens tot aantoonbare resultaten.
- 3 De opleiding kiest er expliciet voor studenten op te leiden tot onderzoeksociologen. Een bevraging bij onze alumni leert dat bij dagstudenten voor 82.9% de eerste job te maken heeft met het actief uitvoeren van onderzoek of studiewerk. 54% van de studenten geeft aan na afstuderen minder dan drie maanden te hebben moeten zoeken naar een eerste job. De opleiding meent dan ook dat de inzetbaarheid van afgestudeerden zonder twijfel goed is.

De commissie formuleert geen enkele substantiële opmerking over de eerste drie elementen van kwaliteitswaarborg 3.

- 4 Met betrekking tot de kwaliteit van de masterproeven echter is zij van mening dat de variatie in de toegekende scores te groot is. De opleiding sociologie betreurt ten eerste dat alleen deze kritiek ervoor zorgt dat generieke kwaliteitswaarborg 3 als 'voldoende' wordt beschouwd

en in een beweging de totaalscore voor de volledige masteropleiding bepaalt. De opleiding Sociologie vindt dat hiermee het principe van proportionaliteit waaraan een goede evaluatie dient te voldoen ernstig geschonden wordt.

Een niet-proportioneel, onvoldoende gemotiveerd en geen toekomstgericht oordeel.

De visitatiecommissie is van oordeel dat de variabiliteit in toegekende scores voor de masterproeven te groot is en laat dat oordeel beslissend zijn voor de eindbeoordeling. Ze poneert haar oordeel over de masterproeven echter zonder één enkel argument te gebruiken.

Het uitblijven van die motivatie is problematisch om drie redenen. *Ten eerste* is de sociologie een diep verdeelde wetenschap niet alleen met betrekking tot de gehanteerde theoretische kaders maar ook, en in toenemende mate, met betrekking tot de wijze waarop data geanalyseerd en gerapporteerd worden. Artikels die in het Britse *Sociology* verschijnen hebben een volkomen verschillende onderzoeksaanpak en wijze van rapporteren in vergelijking met artikels uit het *European Sociological Review*. Het is redelijk te verwachten dat een visitatiecommissie zich daar bewust van is. Precies die feitelijke toestand van het sociologische veld, vereist ook dat een oordeel over de kwaliteit van masterproeven gemotiveerd wordt. Dat is echter noch bij het plaatsbezoek noch in het visitatierapport gebeurd. De opleiding Sociologie van de VUB is er zich van bewust dat onze masterproeven de variatie in rapporteringswijzen van de sociologie als verdeelde wetenschap weerspiegelen. Het is hierbij onze expliciete keuze deze diversiteit toe te laten in de manier waarop student en promotor invulling geven aan de masterproef.

Ten tweede heeft de opleiding Sociologie zelf verschillende procedures die de validiteit en betrouwbaarheid van de beoordeling van de masterproeven bewaken. Zo wordt gebruikt gemaakt van een verplichte mondelinge verdediging. De verantwoordelijken van het masterproefseminarie (1 ZAP en 1 AAP) volgen de verplichte mondelinge verdedigingen van alle masterproeven en waken zo over de validiteit en betrouwbaarheid van de toegekende eindcijfers. De masterproef wordt standaard gelezen, commentarieerd en beoordeeld door drie juryleden. Daarvoor hanteren zij een uitgebreid en gedetailleerd evaluatiedocument dat alle te beoordelen aspecten van de masterproef expliciteert en waarbij duidelijk aangeven wordt welk eindniveau nagestreefd wordt. We zijn er dan ook van over-

tuidg dat alle masterproeven beoordeeld worden op hun merites en vinden een eventuele opmerking van de visitatiecommissie niet in proportie tot de reële situatie. Indien de visitatiecommissie een ander oordeel genegen is, dan had zij daarvoor, net als wij, argumenten moeten aanreiken.

Het ontbreken van een motivatie maakt het oordeel van de visitatiecommissie niet alleen onbetrouwbaar en niet-valide, maar *ten derde* ook niet-toekomstgericht. Er wordt immers geen enkel concreet handvat aangereikt waarmee de Opleiding Sociologie in de toekomst haar onderwijs kan verbeteren. Daardoor gaat het potentieel van het visitatieproces verloren.

BIJLAGE II

Personalia van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. Jules L. Peschar is emeritus universiteitshoogleraar in de onderwijssociologie en adviseur op het terrein van sociaal wetenschappelijk en onderwijskundig onderzoek. Hij studeerde sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en promoveerde er in 1975. Tot 1989 werkte hij als universitair hoofddocent Researchmethoden aan de RU Groningen en vervolgens tot 2006 als hoogleraar Onderwijsociologie. Peschar was onderzoekscoördinator bij een Oost-West-instituut van de UNESCO in Wenen, voorzitter en lid van nationale onderwijs evaluatieprogramma's (Basisvorming, Weer Samen Naar School, Passend onderwijs). Hij was vele jaren intensief betrokken bij het ontwikkelen van onderwijsindicatoren bij de OECD, waarbinnen het PISA-programma tot stand kwam. De Corvina Universiteit in Budapest verleende hem in 1994 een eredoctoraat in de economie. Hij was decaan van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen in Groningen en onder meer voorzitter en lid van onderwijs- en onderzoeks-visitatiecommissies in Nederland, Vlaanderen, Duitsland en Portugal.

Prof. dr. Mart-Jan de Jong is emeritus hoogleraar sociale wetenschappen aan het University College Roosevelt te Middelburg en de Universiteit Utrecht. Hij brak zijn studie wiskunde aan de Universiteit Utrecht af en stapte over op de studie sociologie. Hij combineerde de studie sociologie met een deeltijdbaan als wiskundeleraar in Rotterdam en Zoetermeer. Nadat hij was afgestudeerd werkte hij gedurende 25 jaar als universitair docent en hoofddocent aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij promoveerde in 1987 op een longitudinaal onderzoek naar de schoolloopbanen

van allochtone leerlingen. Gedurende enige jaren was hij directeur van RISBO, het onderzoeksinstituut van de faculteit sociale wetenschappen. Hij publiceerde wetenschappelijk artikelen en boeken over het onderwijs, de verzorgingsstaat en het onderzoek en de ideeën van de hoofdmeesters van de sociologie. In 2004 werd hij benoemd als hoogleraar sociale wetenschappen aan University College Roosevelt, waar hij doceerde tot 2012.

Dr. Jeroen W. Winkels studeerde sociologie (1982) en geschiedenis (1984) aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), waar hij in 1990 cum laude promoveerde op het proefschrift 'Gezag in Nederland'. Hij werkte als universitair docent sociologie aan de RUG (1982–1988), als wetenschappelijk medewerker en afdelingshoofd bij het Centraal bureau voor de Statistiek (1988–2002) en was van 2002 tot 2015 (oktober) directeur van het Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen; dit met uitzondering van de periode 2005–2007 toen hij aan dezelfde universiteit fungeerde als vice-voorzitter van het College van Bestuur. Sinds november 2015 is hij hoofd Academische Zaken van de Open Universiteit in Heerlen.

Prof. dr. Marc Vermeulen is hoogleraar onderwijssociologie aan Tilburg University en academic director van de leergang Strategy, Innovation and Governance voor bestuurders in het publieke domein bij Tias School for Business and Society. Daarnaast werkt hij als vrijgevestigd adviseur en toezichthouder (onderwijs, volkshuisvesting, cultuur). Hij is gespecialiseerd in strategische analyses en toekomstverkenningen. Binnen het onderwijs richt hij zich op toegepast onderzoek op het gebied van het onderwijsstelsel en de relatie met omliggende sociale en economische systemen, waarbij een belangrijk toepassingsgebied de arbeidsmarkt van de onderwijssector zelf is (o.a. lerarentekort, opleiding leraren, HRM). Van daaruit is zijn werkgebied verbreed naar andere publieke domeinen (o.a. zorg, volkshuisvesting, openbaar bestuur). Hij werkt regelmatig als adviseur voor grote instellingen en voor de overheid, in Nederland, als ook in het buitenland.

Prof. dr. Adam Szirmai is Professorial Fellow at UNU-MERIT and Professor of Development Economics at the Maastricht Graduate School of Governance, Maastricht University. His research focuses on international comparisons of growth and productivity in manufacturing in developing countries, the determinants of long-run growth and stagnation and the relationships between innovation, technological change and economic growth. Between 2010–2013 he coordinated a research programme on institutions and long-run economic performance, supported by AFD. At

UNU-MERIT he is one of the coordinators of the research theme Economic Development, Innovation, Governance and Institutions. Recent books include Socio-Economic Development, 2nd edition, Cambridge University Press, June 2015, Pathways to Industrialisation in the 21st Century (coedited with Wim Naudé and Ludovico Alcorta), OUP, 2013 and Structural Change and Industrial Development in the BRICS (co-edited with Wim Naudé and Nobuya Haraguchi), OUP, July 2015.

Mevr. Chana De Wilde studeerde in het academiejaar 2014–2015 af als Master of science in de sociologie aan de Universiteit Gent, met als major Gezondheid en Sociale demografie. Daarnaast gaat haar interesse voornamelijk uit naar genderstudies.

Mevr. Liesbeth Maene studeerde in het academiejaar 2014–2015 af als Master of science in de sociologie, afstudeerrichting gezin en bevolking, aan de Katholieke Universiteit Leuven. Binnen de sociologie gaat haar interesse vooral uit naar onderwijsbeleid voor scholieren en studenten.

